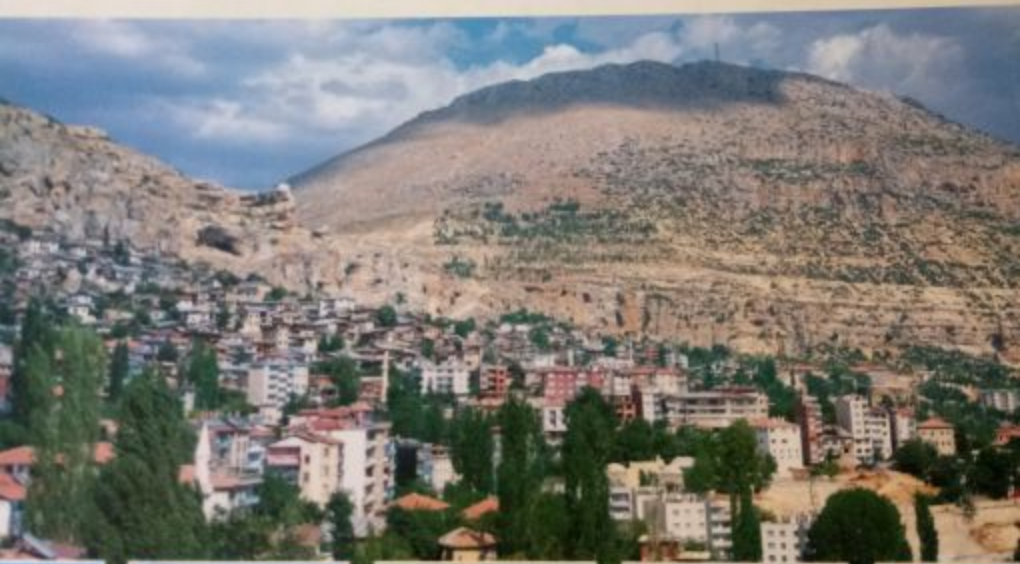

HALİT BARDAKÇI
bütün yönleriyle
ERMENEK
BAŞYAYLA ve SARIVELİLER

HALİT BARDAKÇI
bütün yönleriyle
ERMENEK
BAŞYAYLA ve SARIVELİLER

2005

ERÇEV

WEB: www.ercev.com • E-MAIL: info@ercev.com

*Bu eserin 2005 yılı baskısını ERÇEV Vakfı yararına ücretsiz üstlenen
Keskin Color Matbaası sahipleri, Erçev Yönetim Kurulu Başkanı
Sn. Reşit Keskin'e, Muhiddin Keskin'e ve Rezzan Öztaş'a teşekkür ediyorum.
Ayrıca, Belgesel fotoğraf katkısında bulunan hemşehrilerime,
eserin basım ve grafik işlemlerinde özen gösteren fotoğraf katkısında bulunan Ahmet Esin'e,
dizgi için Filiz Tutkan'a ve tüm emeği geçenlere teşekkür ederim.*

BU KİTABIN 2005 YILI BASKISINDAN ELDE EDİLECEK GELİRİN %70'İ ERMENEK VE ÇEVRESİ ÖĞRENCİLERİNE BURS OLARAK VERİLMEK ÜZERE YAZARI TARAFINDAN ERMENEK VE ÇEVRESİ KÜLTÜR VE SOSYAL DAYANIŞMA VAKFI'NA (ERÇEV) BAĞIŞLANMIŞTIR.

ESERİN HER HAKKI SAKLI OLUP YAZAR VE ESER İSMİ VERİLMEDEN ALINTI YAPILMAZ.

KİTAP İSTEME ADRESİ:

ERMENEK VE ÇEVRESİ KÜLTÜR VE SOSYAL DAYANIŞMA VAKFI

Aşîrefendî Cad. Keskin Han No: 612 Sirket - İSTANBUL İLETİŞİM: Hüseyin Koçak,
TEL: 0(212) 527 01 13 • FAKS: 0(212) 527 01 13 • WEB: www.ercev.com • E-MAIL: info@ercev.com

HALİT BARDAKÇI

Melikşah Mahallesi Sivaslı Ali Kemal Caddesi No: 26 Meram / KONYA
TEL: 0(332) 323 75 39 GSM: 0(542) 675 96 49

YAZAR

FOTOĞRAFLAR VE KAPAK KOMPOZİSYONU

DİZGİ

GRAFİK

BASKI

: Halit BARDAKÇI

: Halit BARDAKÇI

: Filiz TUTKAN

: Ahmet ESİN - Filiz TUTKAN - Gülten GENÇ - Tamer ÖZTÜRK - Yıldız YILMAZ

: KESKİN COLOR MATBAASI - İSTANBUL - 2005

ISBN 975 - 6691 - 38 - 7

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	8
2. BASKI İÇİN ÖNSÖZ ve BİR AÇIKLAMA :.....	9
TEŞEKKÜR :	10
TARİHİ DURUM :	13
1. Ermenek'in yeri ve tarihi konumu	
2. Tarih öncesi (Prehistorik) çağlarda Ermenek ve çevresi	
3. Proto Hititler ve Akalar devrinde Ermenek	
4. Hititler devri ve sonrası	
5. Asurlular devri	
6. Babil devri	
7. Persler Devrinde Ermenek	
8. Helenistik Çağda (İskender Devrinde) Ermenek	
9. Selevkoslar Devrinde Ermenek	
10. İlk hristiyanlık devrinde Ermenek	
11. Emevi ve Abbasi egemenliğinde Ermenek	
12. Bizans'ın sonu ve Anadolu kapılarının Türklere açılması, Ermenek çevresine Oğuz akınları	
13. Oğuzların istilas ve Karamanoğulları devrinin başlaması	
A. Nure Sofi	
B. Kerimüddin Karaman Bey Devri	
C. Şemsüddin Mehmet Bey Devri	
D. Mecdüddin Mahmut Bey Devri	
E. Yahşi Bey	
F. Burhaneddin Musa Bey Devri	
G. Bedrüddin İbrahim Bey Devri	
H. Halil Mirza Bey Devri	
I. Bedrüddin İbrahim Bey'in başa gelişi	
İ. Fahrüddin Ahmet ve Şemsüddin Bey'ler zamanı	
K. Seyfüddin Süleyman Bey Devri	
L. Alâüddin Ali Bey Devri	
M. İshak Bey, Pir Ahmet Bey, Kasım Bey zamanları	
14. Ermenek Sultanalanı savaşı ve Pir Ahmet Bey'in yenilgisi (Ermenek'in Osmanlı idaresine geçişi)	
15. Karamanoğulları ile ilgili ilginç bir açıklama ve bir destan	
16. Karamanoğulları Beyliğinin aile şeceresi	
17. 1475 Osmanlı egemenliğinden sonra Ermenek	
TARİHİ KAYITLARDA ERMENEK:.....	40
1. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Ermenek	
2. Haydari Üryan'a göre Ermenek	
3. Ceneveli Balaban'a göre Ermenek	
4. Alman Seyyahı Schönborn'a göre Ermenek	
5. İngiliz Seyyahı Davis'e göre Ermenek	
6. 1869 yılı Konya salnamesine göre Ermenek	
7. Kanuni Devrinde (1495-1566) Ermenek	
8. 1893 yılı Adana salnamesine göre Ermenek	
A- ERMENEK VE ÇEVRESİNDE KARAMANOĞULLARI VAKIFLARINA AİT ARŞİV	
KAYITLARI:.....	42
B- DELİBAŞ İSYANI VE ERMENEK BASKINI:....	46

C- ERMENEK CUMHURİYET TARİHİNDEN FOTOĞRAFLARLA ANILAR:.....	50
D- ERMENEK İSMİNİN ANLAM VE TARİHÇESİ:..	65
ANITLAR VE TARİHİ ESERLER:.....	66
ERMENEK CAMİLERİ:.....	72
1. Balkusan Köyü'nde Karamanoğulları İmaret ve Türbesi	
2. Ulucami	
3. Fatma Ana Camisi	
4. Sipas Camisi	
5. Değirmenlik Camisi	
6. Mimar Emir Rüstem Paşa (Meydan) Camisi	
7. Akcami	
8. Susaklı Camisi	
9. Kemeros-u Kebir (Havasıl) Camisi	
10. Musa Paşa (Musa Bey) Camisi	
11. Yukarı Çağlar Camisi	
MESCİTLER:.....	92
1. Akçamescit	
2. Celaliye Mescidi (Batı Celaliye)	
3. Celaliye Mescidi (Doğu Celaliye)	
4. Cumma (Başpınar) Mescidi	
5. Aşağı Havası Mescidi	
6. Latif Ağa Mescidi	
7. Arapşah Mescidi	
8. Musalar Mescidi	
9. Kameroğlu (Taşbaşı) Mescidi	
10. Göğlemez Mescidi	
11. Tekke Mescidi	
12. Pirlimari Mescidi (Pirpınarı-Pırağalar Mescidi)	
CUMHURİYET DÖNEMİ ERMENEK MÜFTÜLERİ:....	100
ERMENEK MEVLEVİHANESİ:.....	100
ERMENEK'TE AĞAÇ OYMA KAPILAR VE PENCERE KAPAKLARI HAKKINDA BİR AÇIKLAMA:.....	100
ERMENEK MEDRESELERİ:.....	103
1. Tol Medrese	
2. Tekke Medresesi	
3. Taşbaşı Medresesi	
HAMAMLAR:.....	114
1. Karamanoğlu Hamamı	
2. Murat Paşa Hamamı	
3. Debboy Hamamı	
4. Tol Medrese Hamamı	
KÖPRÜLER:.....	116
1. Görmel Köprüsü (Ala Köprü)	
2. Nadire Köprüsü	
KALELER:.....	119
1. Mennan Kalesi	
2. Ermenek (Firan) Kalesi	

3. İkidelik
- 4.Şahinler Kalesi

ERMENEK ÇEVRESİNDEKİ TARİHİ ŞEHİR VE KALINTILAR:.....125

- 1.Dalisandes
- 2.Eirenopolis
- 3.Titiopolis
- 4.Claudiopolis
- 5.Domitiopolis
- 6.Fariske veya Çukurbağ Köristanı
- 7.Dezkaya ve çevresindeki kaya mezarları
- 8.İnöğlesi kaya manastırı ve Ermenek çevresindeki diğer manastırlar
- 9.Akçamescit Mahallesinde üçgen alınlıklı kaya mezarları
- 10.Bizanslılar devrine ait tarihi kilise
- 11.Güneyyurt (Gargara) yakınında ikiz in Eti Kabartması

TARİHİ SU YOLLARI VE ÇEŞMELER:.....133

- 1.Ermenek'in en eski çeşmeleri
- 2.Yedi Ülüklü Çeşme
- 3.Abidin Paşa Zade (Meydan) Çeşmesi
- 4.Hacı Hüseyin Efendi Çeşmesi
- 5.Kebendibi Çeşmesi
- 6.Hacı İbrahim Efendi Çeşmesi
- 7.Lâtif Ağalar Çeşmesi
- 8.Ne vakit ve kimler tarafından yaptırıldığı bilinmeyen çeşmeler
- 9.Arapşah Çeşmesi
- 10.Akçamescit Çeşmesi(I)
- 11.Akçamescit Çeşmesi (II)
- 12.Çilingir Çeşmesi (Avlu içi çeşmesi)
- 13.Göğlemez Çeşmesi (I)
- 14.Avluiçi Çeşmesi
- 15.Behçet Çeşmesi
- 16.Börekçiler Çeşmesi
- 17.Cumma Çeşmesi
- 18.Celâl Çeşmesi (Batı Celâliye)
- 19.Celâl Çeşmesi (Doğu Celâliye)
- 20.Celâlettin Çeşmesi
- 21.Değirmenlikte Çeşme
- 22.Fatma Ana Çeşmesi
- 23.Gubuşlar Çeşmesi
- 24.Göğlemez Çeşmesi(II)
- 25.Hacı Sofular Çeşmesi
- 26.Hacı Reşit Efendi Çeşmesi
- 27.Degirmenlik'te Çeşme
- 28.Ciyekler Çeşmesi
- 29.Pırağalar Çeşmesi
- 30.Saltaşı Çeşmesi
- 31.Sipas Camii Çeşmesi
- 32.Sıra Mahallede Çeşme
- 33.Taşbaşı Çeşmesi
- 34.Taşbaşı Çeşmesi
- 35.Yukarı Havasıl Çeşmesi
- 36.Yeni yapılmış Diğer Çeşmeler
- 37.Ermenek'te avgınlı beslenen çeşmeler ve su yolları
- 38.Ermenek dereleri ve halk sulaması

- 39.Ermenek'in tarihi yerleşim planı
- 40.ERMENEK BARAJI VE HİDRO ELEKTRİK SANTRALI

ERMENEK ÇARŞILARI:.....152

- 1.Yukarı Çarşı
- 2.Aşağı Çarşı

ERMENEK EVLERİNDEN TARİHİ GÖRÜNTÜLER:....156

ERMENEK BAĞEVLERİ İÇİN TASARIMLAR:.....166

ERMENEK MEZARLIKLARI VE TÜRBELER:.....175

- 1.Taşbaşı Mezarlığı
- 2.Saltası Mezarlığı
- 3.Sipas Mezarlığı
- 4.Avlu içi Mezarlığı
- 5.Meydan Mezarlığı
- 6.Tekke Mezarlığı
- 7.Musalla Mezarlığı
- 8.Topaktaş (Havasıl) Mezarlığı
- 9.Garipler Mezarlığı
- 10.Sarı aladin (Sarı Alâaddin) Mezarlığı
- 11.Göğlemez Mezarlığı
- 12.Makbağı Mezarlığı
- 13.Mahalle Mezarlığı
- 14.Karalar Mezarlığı
- 15.Kebendibi Mezarlığı
- 16.Karapınar Mezarlığı
- 17.Ermenek ve çevresinde Dedeler-Sinanmış yerler
- 18.Sarı Aladin (Sarı Alâaddin) Türbesi

ERMENEK'İN COĞRAFİ DURUMU:.....178

ERMENEK'İN KONUMU:.....178

ERMENEK VE ÇEVRESİNDEKİ DAĞLAR:.....181

- 1.Akbağ
- 2.Kuşak Dağı
- 3.Tahtalı Dağ
- 4.Çiğdem Dağı
- 5.Göktepe, Kızılhisar ve Saçak Dağları
- 6.Çindiri Kayalıkları ve Uzunkır Yaylası
- 7.Beyreli Dağı
- 8.Yunt Dağı
- 9.Yassıyurt (Koçaş) Dağı
- 10.Maraş Dağı
- 11.Bozdağ ve Yumrutepe
- 12.Kızıldağ
- 13.Ayığölü (Oyluklu) Dağı

ÇEVREDEKİ DİĞER DAĞLAR VE YAYLALAR:.....183

DAĞ GEÇİTLERİ VE BAŞLICA YÜKSELTİLER:....183

VADİ TABANLARI VE OVALAR:.....184

ERMENEK VE ÇEVRESİNİN YEREL OLUŞUMU

(Jeolojik Yapısı):.....184

ERMENEK VE ÇEVRESİNDEKİ AKARSULAR:.....186

ERMENEK ÇAYI'NI OLUŞTURAN BAŞLICA DERELER VE KOLLARI:.....186

- 1.Gökdere
- 2.Küçüksu (Navağı Çayı)
- 3.Tekeçatı Suyu

DÜNYANIN İKİNCİ BÜYÜK YERALTI MAĞARASI VE YERALTI NEHRİ MARASPOLİ:.....188

PINARLAR:.....191

- 1.Suyuayrı Pınarı
- 2.Havuzlu Pınarı
- 3.Tekke Pınarı
- 4.Cumma (Cumba) Pınarı
- 5.Sipas Pınarı
- 6.Pirpınarı

ŞEHİR İÇİNDEKİ DERELER:.....193

ERMENEK VE ÇEVRESİNDE İKLİM BİTKİ ÖRTÜSÜ ..193

TOPRAK ÜSTÜ VE TOPRAK ALTI SERVETLERİ:....195

- 1.Ormanlar
- 2.Madenler

EKONOMİK DURUM:.....196

- 1.Tarım
- 2.Hayvancılık
- 3.El Sanatları ve Meslek Dalları

NÜFUS DURUMU VE HALK:.....216

GÖÇEBE YAŞAYAN NÜFUS VE TOPLULUKLAR (Türkmen Yörükleri):.....223

ERMENEK YOLLARI VE ÇEVRE İLİŞKİLERİ:.....226

EĞİTİM ÖĞRETİM VE SOSYAL KURULUŞLAR:.....230

- 1.İlkokullar (İlköğretim) Okulları
- 2.Ermenek Ortaokulu ve Lisesi
- 3.Akşam kız sanat Okulu ve Halk Eğitim Merkezi (ASO)
- 4.Erkek sanat Enstitüsü (Endüstri Meslek Lisesi)
- 5.2003 Yılı itibariyle Ermenek'te Eğitim-Öğretim durumu ve kültürel yapılanmalar
- 6.SELÇUK ÜNİVERSİTESİ ERMENEK MESLEK YÜKSEKOKULU
- 7.Hastane ve Sağlık İşleri (2003 yılı itibariyle)
- 8.Ermenek'li Son devir Osmanlı Ulemaları (Din Bilginleri)
- 9.PTT ve İletişim
- 10.Çağlayan Gençlik Spor Kulübü (Kuruluş ve Çalışmalarıyla)
- 11.Çağlayan Gençlik Spor Kulübü Albümünden fotoğraflarla anılar

BELEDİYE TEŞKİLATI:.....271

- 1.Belediye'nin kuruluşu ve çalışmaları
- 2.Kuruluşundan bugüne Ermenek Belediye Başkanları

YAPILIŞI VE ÖYKÜSÜYLE ERMENEK'TE TARİHİ ELEKTRİK SANTRALİ VE EFSANEVİ BELEDİYE

BAŞKANI EMİN HAMİ KOCAŞ:.....282

ERMENEK'LE İLGİLİ TARİHİ OLAYLAR KRONOLOJİSİ:..286

ERMENEK'TE GÖREV YAPMIŞ KAYMAKAMLAR (1917-2003):.....287

ERMENEK İL GENEL MECLİSİ ÜYELERİ:.....288

ERMENEK'Lİ MİLLETVEKİLLERİ:.....289

ERMENEK- BAŞYAYLA-SARİVELİLER YÖRESİ HALK OZANLARI- YAZARLARI-ŞAİRLERİ- SANATÇILARI VE SANAT ADAMLARI:.....292

- 1.ALİ AĞA (Alevi – İhraki)
- 2.ŞİHANA AHMET AĞA
- 3.ÂŞIK HAMİT
- 4.FİL AHMET
- 5.HASAN RÜŞTÜ (Okumuşgil – Kel Şair)
- 6.ŞEYH HÜSAMETTİN (Mevlevi Şeyhi)
- 7.Tahsin GÖRGÜLÜ
- 8.Mehmet ÇINARLI
- 9.Nabi TOKER
- 10.Ahmet Tufan ŞENTÜRK
- 11.Ali Gündüz GÜRGEN
- 12.Hasan ŞİMŞEK
- 13.Neşe ÖZTAŞ
- 14.Mustafa ERTAŞ
- 15.Mehmet Zeki AKDAĞ
- 16.Naci KESKİN
- 17.Naciye BARDAKÇI
- 18.Ahmet ESİN
- 19.Hüseyin Fehmi ÖZCAN
- 20.Halit BARDAKÇI
- 21.Adil CEYLAN
- 22.Hasip PEKTAŞ

KARACAOĞLAN VE ERMENEK:.....333

BAZI BULUŞLARIN ERMENEK'E GELİŞ TARİHLERİ VE ÖYKÜLERİ:.....334

FOLKLÖR:.....337

- 1.Düğün gelenekleri
- 2.Asker Ağızlama (Asker Uğurlama)
- 3.Avcılık ve tanınmış avcılar
- 4.Ermenek'te Sonbahar
- 5.Ermenek'te Kış
- 6.Ermenek, Başyayla, Sarıveliler ve yöresinde kullanılan mahalli deyimler, terimler, özlü sözler ve benzetmeler
7. "Bir gazeteci gözüyle Ermenek"

1900 YILLARI BAŞINDAKİ ERMENEK'E YABANCI GÖZÜYLE BİR GEZİ – BİR BAKIŞ:.....360

ERMENEK VE ÇEVRESİNDEKİ MESİRE YERLERİ:....366

- 1.Tekeçatı
- 2.Nadire Değirmeni
- 3.Zeyve Pazarı

- 4.Göksu Kenarı ve Çavuş Alanı
- 5.Ermenek Elektrik Santrali Parkı (santral park)
- 6.Tekke Pınarı parkı
- 7.Havuzlu Pınarı
- 8.Yassıkaya (Seyrangah)
- 9.Şehit Pilot Hasan Baysal Mesire yeri (Çamlık)
- 10.Kozoluğu – Kebebaşı vb.
- 11.Balkusan Boğazı – Aykadın Boğazı vb.

ERMENEK ALBÜMÜ – ERMENEK'TEN TARİHİ VE DOĞAL GÖRÜNÜMLER:.....379

- 1.Ermenek'ten genel görünüş
- 2.Akçamescit'in iç kapısı
- 3.Göksu Nehri ve Sarıtaş Bucağı
- 4.Ermenek ormanlarından
- 5.Ermenek'te bir bağevi
- 6.Ermenek'in Yumrutepe'den görünüşü
- 7.Ermenek'ten bir başka köşe, Değirmenlik
- 8.Ermenek'in Kebebaşı'ndan görünüşü
- 9.Ermenek'e bir başka bakış
- 10.Değirmenlik Camisi ve Değirmen Deresi
- 11.Tol Medrese
- 12.Sipas Camisi pencere kapakları
- 13.Ulucami giriş kapısı
- 14.Yassıkaya'dan bakış
- 15.Akçamescit'in dış kapısı
- 16.Nadire Değirmeni
- 17.Tekeçatı-Kumdan Çayı
- 18.Göksu'dan görüntüler
- 19.Çavuş Alanı
- 20.Göksu Nehri ve çevresinden bir başka görünüm
- 21.Zeyve Pazarı ve Zeyve Çayı
- 22.Zeyve Pazarı'ndan
- 23.Görmel'de köy evleri
- 24.Çamlıca "Izgarlar Konağı"
- 25.Hasan Baysal (Çamlık) Mesiresi
- 26.Izgarlar Konağı'ndan geriye kalanlar (Detay)
- 27.Görmel Köprüsü
- 28.Tol Medrese'den bir başka görünüm

ERMENEK ÇEVRESİNDEN DİĞER GÜZELLİKLER:..393

- 1.İLİSU Şelalesi (Niyegara'dan da yüksek)
- 2.Zeyve'de Değirmenler
- 3.Zeyve Çayı
- 4.Tarihi Köprüler
- 5.Daran Kapısı-Delallar (DeliAliler) Vadisi
- 6."KALKINMADA ÖNCELİKLE İL OLMA "Çabalarımız
- 7.Kışı ayrı güzel baharı ayrıl..
- 8."Aşıp aşır gider yaylanın yolu"
- 9.Sıla Festivallerinden
- 10.A.Rıza Alıçlı Rehabilitasyon Merkezi
- 11.Dört Yıldızlı Selçuklu Otel
- 12.Anamur Yolları – Abanoz da buluşalım

ERMENEK NİÇİN "İL" OLMALIDIR?.....405

ERMENEK NASIL KALKINIR?.....407

NİÇİN ERMENEK MÜZESİ?.....408
ERMENEK TAŞELİ SİLA VE KÜLTÜR FESTİVALİ:..409

ERMENEK BALKUSAN TÜRK DİL BAYRAMI VE KARAMANOĞLU MEHMET BEY'İ ANMA ETKİNLİKLERİ:.....415

YATIRIMLARIYLA ERMENEK'İN SOSYAL VE KÜLTÜREL KALKINMASINA KATKIDA BULUNAN HAYIRSEVER İNSANLARIMIZ VE ESERLERİ:.....417

- 1.Hacı Mustafa DEMİROK
 - 2.Hurşit AKPINAR
 - 3.Nâzım KARPUZCU
 - 4.Zehra-Galip SUMRA
 - 5.Hacı Ahmet KALKAN
 - 6.Nuri ÇETİN
 - 7.Ahmet KELEŞOĞLU
 - 8.Edip Yaşar ALIÇLI
- Belediye Başkanı Emin Koçaş Anıtı (Prof.Dr.İbrahim CEYLAN)

ERMENEK'LE İLGİLİ VAKIF-DERNEK VE BENZERİ KURULUŞLAR:.....422

- 1.ERMENEK VE ÇEVRESİ KÜLTÜR VE SOSYAL DAYANIŞMA VAKFI (ERÇEV)
 - a) - ERÇEV'i tanıyalım – ERÇEV'in KURUCU ÜYELERİ
 - b) - ERÇEV'in kuruluş amaçları ve hizmetleri
 - c) - ERÇEV'in Mütevelliileri, Denetim - Yönetim Kurulları
 - ERÇEV Genel Kurul üyeleri ve ERÇEV Yönetim Kurulu Başkanı - Erçev ONUR ÜYELERİ
 - d) - "ERÇEV VAKFI'NIN SESİ" (ERÇEV YAYIN ORGANI)

2.ANKARA ERMENEK'LİLER KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ: (Genel Merkez):

3.ANTALYA ERMENEK YÖRESİ KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ:

4.MERSİN ERMENEK'LİLER DAYANIŞMA YARDIMLAŞMA VE KÜLTÜR DERNEĞİ:

5.İZMİR ERMENEK YÖRESİ KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ:

6.KONYA ERMENEK'LİLER KÜLTÜR, SANAT ve SOSYAL DAYANIŞMA DERNEĞİ (KON-ER)

7.KARAMAN ERMENEK-SARIVELİLER-BAŞYAYLA KÜLTÜR, DAYANIŞMA ve YARDIMLAŞMA DERNEĞİ (E.S.B.):

1973-2003 YILLARI ARASINDA ERMENEK'TE OLUŞAN DEĞİŞİKLİKLER SOSYAL – KÜLTÜREL İDARİ VE EKONOMİK GELİŞMELER (Son 30 yıl):.....435

ERMENEK (Firan Kalesinde) İKİDELİK MAĞARASI'nın FETHİ:..436

ERMENEK'TE HAYVANLARIN TATİL HAKKI:.....437

ERMENEK KÖYLERİ VE KASABALARI:.....438

- 1.GÜNEY YURT (Gargara)
- 2.AĞAÇÇATI (Çimene)
- 3.AŞAĞI ÇAĞLAR (Aşağı İzvit)
- 4.YUKARI ÇAĞLAR (Yukarı İzvit)

- 5.BALKUSAN (Balkason)
- 6.ÇAMLICA (Muhallar)
- 7.ÇAVUŞ KÖYÜ
- 8.EVSİN (Bise)
- 9.ESKİCE
- 10.GÖKÇESEKİ (İmsi)
- 11.KAYAÖNÜ (Ezvedi)
- 12.OLUKPINAR (Kopukoluk)
- 13.PAMUKLU (Cenne)
- 14.ÜÇBÖLÜK-GÖRMELİ (Görmel)
- 15.YALINDAL (Arnav)
- 16.TEPEBAŞI (Halimiye-Bednam)
- 17.BOYALIK
- 18.KATRANLI (Dindebol)
- 19.ELMAYURDU (İznebol)
- 20.YERBAĞI (Güzve)
- 21.KAZANCI BUCAĞI
- 22.ARDİÇKAYA (Nadire)
- 23.ÇATALBADEM (Yukarı İrnabol)
- 24.İKİZÇINAR (Aşağı İrnabol)
- 25.PINARÖNÜ (İresiller)
- 26.GÖKÇEKENT (Akmanastır)
- 27.YAYLAPAZARI (Zeyve)
- 28.ÖZLÜCE (Sarivadi)
- 29.YEŞİLKÖY

2000 YILI GENEL NÜFUS SAYIMINA GÖRE ERMENEK İLÇE MERKEZİ VE KÖYLERİNİN NÜFUSU:.....439

2000 YILI İTİBARIYLA ERMENEK VE KÖYLERİNİN YOL-SU-ELEKTRİK TELEFON VE OKUL DURUMU:..439

BAŞYAYLA İLÇESİ

2000 YILI GENEL NÜFUS SAYIMINA GÖRE BAŞYAYLA İLÇE MERKEZİ VE KÖYLERİNİN NÜFUSU:.....467

2000 YILI İTİBARIYLA BAŞYAYLA VE KÖYLERİNİN YOL-SU-ELEKTRİK TELEFON VE OKUL DURUMU:.....467

BAŞYAYLA İLÇESİ'NİN TARİHİ VE COĞRAFİ YAPISI GENEL DURUM:.....468

- 1.İlçenin nüfus durumu ve yüzölçümü
- 2.İdari durum
- 3.Sosyal durum
- 4.Eğitim ve kültür
- 5.Ekonomik durum
- 6.Ulaşım ve alt yapı
- 7.Belediye ve belediye etkinlikleri
- 8.Köyler
- 9.Asayiş ve güvenlik durumu
- 10.Yatırımlar ve kalkınma çalışmaları
- 11.Sağlık hizmetleri
- 12.Halk eğitim merkezi

- 13.Başyayla müftülüğü camiler ve benzeri kuruluşlar
- 14.Başyayla'da tarım çalışmaları
- 15.Hayvancılık-çiftçilik

BAŞYAYLA KIRAZ FESTİVALİ (Turizm Etkinlikleri):.484

İLÇENİN GENEL SORUNLARI – ÇÖZÜMLERİ VE BAŞYAYLA KÖYLERİ:.....486

1.BÜYÜK KARAPINAR

2.KIŞLA

3.BOZYAKA (GERDE)

4.ÜZÜMLÜ (DAVDAS)

SARIVELİLER İLÇESİ

2000 YILI NÜFUS SAYIMINA GÖRE SARIVELİLER İLÇESİ VE KÖYLERİ'NİN NÜFUS DURUMU:.....491

2004 YILI İTİBARIYLA SARIVELİLER KÖYLERİNİN YOL-SU-ELEKTRİK-TELEFON VE OKUL DURUMU:..491

SARIVELİLER'İN YERİ VE COĞRAFİ KONUMU:..492

SARIVELİLER VE YÖRESİNİN TARİHİ DURUMU:..492

SARIVELİLER BELEDİYESİ VE BELEDİYE BAŞKANLARI:493

SARIVELİLER İLÇESİ VE KÖYLERİNİN 2003 YILI İTİBARIYLA EĞİTİM ÖĞRETİM DURUMU (Okullar ve Öğrenci sayısı):.....495

SARIVELİLER İLÇESİNE BAĞLI KASABA VE KÖYLER

1.GÖKTEPE (Fariske) KASABASI:.....498

- a.Göktepe'nin Coğrafi, Tarihi ve İdari yapısı
- b.Tarihi ve Turistik yerleri ve özellikleri
- c.Göktepe'deki idari, ekonomik ve kültürel kuruluşlar
- d.Göktepe Belediyesi ve Belediye Başkanları
- e.Göktepe Belediyesi 1999-2004 yılları arasında yapılan işler

“BÜĞLÜ BABA SULTAN KÜLTÜR – TURİZM ŞENLİKLERİ VE CEVİZ ÜRÜNLERİ FESTİVALİ”...502

2.ADİLLER KÖYÜ:

3.CİVANDERE KÖYÜ:

4.ÇUKURBAĞ KÖYÜ:

5.DARAN KÖYÜ:

6.KOÇAŞLI (Mulumu) KÖYÜ:

7.DUMLUGÖZE (Muzvadi) KÖYÜ:

8.ESENTEPE (Lamos) KÖYÜ:

9.GÜNDER KÖYÜ:

10.ORTAKÖY (Kızılcakışla):

11.UĞURLU KÖYÜ:

12.İŞIKLI KÖYÜ:

13.ÇEVREKAVAK (Mençek) KÖYÜ:

KİTABIN YAZARI: Halit BARDAKÇI'nın ÖZGEÇMİŞİ:..512

BİBLİYOGRAFYA:.....513

ÖNSÖZ

Ermenek Konya İli'nin en güney bölümünde Torosların kuzey yamacındaki kayalıklar arasına sıkışmış şirin bir ilçedir. Kentin yüzlerce yıldır bozulmamış eşsiz doğal dekoru, güzellikleri yanında bir de zengin tarihi geçmişi vardır. Tertemiz sağlam havası, coşkun dereleri, sayısız pınarları, göz alabildiğince uzanan yeşilliği, ormanları, zümrüt yamaçları; omuz omuza vermiş dağları ile Oğuz boylarının Anadolu'da mesken tuttuğu ilk ve en eski yerleşme merkezlerinden birisidir Ermenek...

Yüzyıllardır çıkmaz sokak durumunda oluşu; belirli bir nüfustan başkasını barındıracak toprağa veya endüstriyel bir kuruluşa sahip olmayışı nedeniyle bugüne dek ne yeterince gelişip büyümüş, ne de çok geri kalmıştır.

Çevre islâmiyet öncesi devirlerde kurulmuş uygarlık kalıntıları bakımından olduğu kadar islâmi devir ve uygarlıklar yönünden de eski ve köklü bir geçmişe sahiptir. Özellikle Karamanoğulları Beyliği'nin ilk başkenti ve uzun süre merkezliğini yapmış olması nedeniyle bu devre ait karakteristik yapılar bölgede halen yaşıyan tarihi belgelerdir... Güzelliğe, tarihe ve doğaya hayran olanlar için övülmekle bitmez; görülmekle yetmez Ermenek...

Herbiri bir tarih yığını şehir kalıntıları; değer biçilmez birer ata armağanı mimarlık yapıtlarıyla... Havuzlu'su, Tekke'si, Keben'i, Seyran'ı, Yassıkaya'sı; kartpostallara sığmayan görünümüleriyle...Bağrında yetişen büyükleri; vefalı, uyanık, çilekeş insanlarıyla... Yolları, aman vermez belleri, sosyal ve ekonomik sıkıntıları, mutlu ve mutsuz günleriyle... Üst üste yığılmış kibrit kutularını andıran tipik evleri; bulutlara kafa tutan karlı dağları ve tepeleriyle kendine özgü bir beldedir Ermenek!

Bölgede bizzat yapılan uzun araştırma, inceleme ve ölçümlere ilâveten Başbakanlık arşivi resmi devlet kayıtları ile salnâmeler, seyahatnâmeler ve ayrıca otuzdan fazla eserin ışığında hazırlanan bu eserde ilçe tümüyle sizlere verilmeye; gözünüz ve gönüllerinize serilmeye çalışılmıştır. Ancak düşüncem odur ki yapılan ya da yapılabilen bu kent için yapılması gerekenin yüzde biri bile değildir. Yurtsever gönüllerdeki bir büyük boşluğu olanaklar ölçüsünde bu eserle kısmen de olsun doldurabilmiş; geleceğe dünden ve bugünden bazı değerleri aktarabilmişsem Ermenek'li olarak övünür, sanatçı bir öğretmen olarak kendimi gerçekten kıvançla mutlu sayarım.

7-Temmuz-1975

Halit Balaş

2. BASKI İÇİN ÖNSÖZ

Büyük özen ve özveri ile uzun yıllar süren araştırma, inceleme ve çalışmalarımı aktardığım ve 1976 yılında kişisel olanaklarımla, o günün koşulları altında 2000 adet basımını yaptığım “BÜTÜN YÖNLERİYLE ERMENEK” isimli eser büyük ilgi gördü ve kısa bir süre içinde tüketildi.

Hemşehrilerimiz, Ermenek ve Ermenek yöresi sevenlerle, konuya ilişkin akademik düzeyde araştırma yapanlarca büyük ilgi gösterilen ve son on yıl içinde daha yoğun şekilde aranılır olan eseri, 1976 baskılı içeriği esas alınmak ve korunmak kaydıyla, yeni oluşum ve idari değişiklikler de dikkate alınarak ve istatistiki bilgileri (30 yıl öncesi-30 yıl sonrası kıyaslama olanaklarıyla) güncelleştirerek “BÜTÜN YÖNLERİYLE ERMENEK, BAŞYAYLA ve SARIVELİLER” başlığı altında ikinci baskı olarak sunmuş bulunuyorum.

Ermenek her ne kadar siyasi kaygılarla üç parçaya bölünmüş; küçük bir ilçeden üç ilçe çıkarılmış, Başyayla ve Sarıveliler Ermenek’ten koparılmış ise de bu beldeler ve köyleri yüzyıllardır tasada, sevinçte ve amaçta kader birliği yapmış; her türlü mahrumiyeti birlikte göğüslemiş insanların yurdudur...

Bu düşünceler ve gerçekler doğrultusunda, ikinci baskısını sunduğum eserde sadece Ermenek değil, Ermenek, Başyayla ve Sarıveliler bütün yönleriyle ele alınmaktadır.

Tarihi resimlere ilaveten Ermenek ve çevresine duyulan özlemi bir ölçüde giderecek yeni ve renkli fotoğraflarla zenginleştirilen eserin ERMENEK’e, BAŞYAYLA VE SARIVELİLER’e, tüm TAŞELİ’ne, bütün hemşehrilerim ve ülkem insanlarına yararlı olması dileğiyle...

HALİT BARDAKÇI

17 Haziran 2004 Meram – KONYA

TEŞEKKÜR

Konya Selçuk Üniversitesi Öğretim Görevlisi Hemşehrimiz Sayın Halit BARDAKÇI' nın uzun yıllarını vererek büyük emek ve özverili çalışmalarıyla hazırlayıp 1976 yılında "Bütün Yönleriyle ERMENEK" adı altında basımını yaptığı eseri güncelleştirerek yeni ek ve oluşumlarla ve renkli olarak "Bütün yönleriyle ERMENEK – BAŞYAYLA – SARIVELİLER" başlığı altında ikinci baskı olarak sunulmuş bulunuyor.

Hemşehrilerimize, Ermenek-Taşeli sevenlere, kültür ve sanat dünyamıza böylesine özenli, ciddi, hacimli ve seviyeli "Ansiklopedik değerde bir baş yapıt" hazırlayıp sunan; Kitabının 2005-ikinci baskısının satışından elde edilecek hasılatın %70'ini Ermenek ve çevresi gençlerimize vakıf olarak yapmakta olduğumuz öğrenci burslarına ve benzeri sosyal etkinliklerimize katkı olmak üzere ERÇEV'e bağışlayan, değerli hemşehrimiz SANATÇI-YAZAR Halit BARDAKÇI'ya hemşehrilerimiz adına, kültür ve sanat dünyamız adına; kurucu üyelerinden olup başkanı bulunduğum ERÇEV VAKFI ADINA Teşekkür eder, şükranlarımı sunarım. Saygılarımla...

15 Haziran 2004

REŞİT KESKİN

*Ermenek ve Çevresi Kültür ve Sosyal
Dayanışma Vakfı (ERÇEV) Yönetim Kurulu Başkanı*

Güzel yurdunun eşsiz parçası
dünya cenneti yeşil Ermenek!
Seni gönlümce sevdim, sevdikçe
tanıdım; tanıdikça daha çok
sevmek ve bilmek istedim...

Bu kitabı, özü Ermenek tut-
kusu ile dolu hemşehrilerine;
gönlü yurt ve doğa sevgisiyle
tarih ve sanat kültürüne açık
tüm insanlara ithaf ediyorum...

TARİHİ DURUM

ERMENEK'İN YERİ VE TARİHİ KONUMU

Ermenek, tarihi Kilikya'nın en önemli şehirlerinden biridir. Batıda: Antalya (Pamfilya) bölgesi, kuzeyde: Isparta-Burdur (Pysidya) bölgesi ve Konya (Iconium), doğuda: Seyhan (Saros) ve Ceyhan (Pyramos) nehirleri, güneyde Akdeniz ile çevrili bölgeye tarihte KİLİKYA denir.

Kilikya, (TAŞLIK KİLİKYA) ve (OVALIK KİLİKYA) diye ikiye ayrılıp: Tarsus Çayı'nın doğusunda kalan kısma (Ovalık Kilikya); Manavgat (Melas) çayı ile Tarsus Çayı arasında kalan bölüme de (Taşlık Kilikya) denir. Göksu (Kalykadnos) nehri, ve kollarının meydana getirdiği bu havzaya bugün "TAŞELİ" denmektedir.

Batıda; (Korakesion-Alâiye) Alanya, Güneyde; (Anemorion) Anamur, (Kelenderis) Gilindire, Doğuda; (Seleukeia) Silifke, (Korykos) Kızkalesi, (Claudiopolis) Mut, Kuzeyde; (Lâranda) Karaman gibi şehirler, Taşlık Kilikya ve Taşeli denilen bu bölgenin adetâ sınırtaşı olan tarihi kentleridir. Ermenek bu kentlerle çevrili havzanın ortasında, (Kalykadnos) Göksu nehrinin güneydeki en büyük kolu olan Ermenek Çayı üzerinde kurulmuş çok daha eski bir kent olup tarih boyunca çevresindeki diğer şehirlere merkezlik etmiştir.

Yukarıda sıraladığımız kentlerden başka, Ermenek'in hemen yakınlarında, özellikle Ermenek Çayı üzerinde kurulmuş bir çok şehir daha vardır. Bunlardan: DALİSANDES, EİRENEPOLİS, DOMİTİOPOLİS, LAUZADOS, GAYSİTRUS, ZENONOPOLİS, NEOPOLİS, LALASSİS, CLAUDİOPOLİS ve TİTOPOLİS en tanınmışları olup Ermenek (GERMANICOPOLIS)'e bağlı bu şehirlerin kapladığı sahaya da (DECAPOLİS İSAURİCA) veya sadece (İSAURİA) denilmektedir. (Bugün birçoğunun yeri bile kaybolmuş bu şehirler hakkında ilerde ayıca bilgi verilecektir.) İç Kilikya demek olan (Isauria) bölgesi, özellikle bölgenin merkezi durumunda olan Ermenek ve çevresi, yeryüzü şekilleri bakımından çok engebelidir. Korunma olanakları bakımından son derece ve her zaman elverişli olmuştur. Bu yüzden çeşitli akınlar karşısında tutunamayan birçok kavimlere tarih boyunca sığınaklık etmiştir.

TARİH ÖNCESİ (PREHİSTORİK) ÇAĞLARDA ERMENEK VE ÇEVRESİ

Dünya üzerinde insanoğlunun yaşadığı en eski

merkezlerden biri olan Ermenek'in geçmişi, Mağara ve Taş Devirlerine kadar iner. Ne yazık ki bu geçmiş içinde tarih olarak bize en karanlık devri, tarih öncesi dediğimiz prehistorik çağlardır. Yol bakımından; İlkçağın Akdeniz'i Orta Anadolu'ya bağlayan anayollarından uzak oluşu nedeniyle bölgeye eski çağların seyyah ve tarihçileri pek uğramamıştır. Çevrede bu konuda aydınlatıcı bir kazının halen yapılmamış olması nedeniyle Ermenek ve çevresinin prehistorik durumu hakkındaki bilgilerimiz son derece az ve birer tahminden öteye gidememektedir. Buna rağmen bölgede sık sık karşınıza çıkan yüzlerce mağara, zaman zaman yol yapımı ve benzeri hafriyat nedeniyle yeraltından çıkan seramik parçaları, idoller, tanrı ve tanrıça heykelleri, paralar, mezarlar ve insan iskeletleri yörenin bu bakımdan son derece zengin olduğunu göstermektedir. STRAPON'un (Zağfran) dediği, dünyanın en büyük mağarası ve yeraltı nehri MARASPOLİS'teki yapı kalıntıları ile DALİSANDES, EİRENEPOLİS, GAYSİTRÜS (Çukurbağ Köristanı), ZENONOPOLİS (Uğurlu Köristanı) ve LALASSİS harabeleri, bu açıdan insanlığa ışık tutacak sanat dünyasının arkeolojik ve antropolojik tetkiklerini beklemektedir. Cahil, çıkarından başka bir şey düşünmeyen simsarların ve define arayıcılarının elinde her gün biraz daha varlığından kaybeden bölgede yapılacak araştırmalar Ermenek'in tarihten önceki karanlık çağlarını aydınlatacağı gibi, belki de bilim ve sanat dünyası için bilinmeyen bir çok değerleri ortaya koyacaktır.

Bütün bunların dışında, çok az da olsa mevcut bazı bilgilerle beraber (yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi) çevrede sık sık rastlanan kalıntılar, toprak altı ve toprak üstü buluntuları Ermenek ve çevresinde tarih öncesi çağlarda insanoğlunun yaşamış olduğunu göstermektedir. Ermenek ve yöresinin, Mağara veya Taş Çağı insanların yaşayabilmesi için gerekli coğrafî olanaklar bakımından da son derece elverişli oluşu bu alandaki fikrimizi iyice kuvvetlendirir. Bu imkânları sıralamak gerekirse:

1-Çevrede yerel oluşum (Jeolojik yapı) sonucu meydana gelmiş yüzlerce mağara vardır. Ayrıca kayalar, yontmaya ve oymaya elverişli olup mevcut mağaraların barınak olarak kullanıldığı bir gerçektir. Bu barınakların (Mağaraların) yanında, hattâ birçoğunun içinde bugün bile akmakta olan daimim şu kaynaklarının bulunuşu Örneğin: Firan Kalesi, Öksürük İni gibi...

Deliklikayadibi'nde Roma Devri Kaya Mezarları.

2-Bunların çoğunlukla tepelerde veya yüksek dağ yamaçlarında olması nedeniyle kolayca savunma ve korunabilme durumları,

3-Mağara ağızlarının güneye bakması nedeniyle sert kuzey rüzgârlarına kapalı oluşu,
4-Yumuşak karakterde iklim şartları, çevrede beslenmeye uygun her türlü bitki örtüsünün bolluğu,
5-Geniş ve sık ormanlarda bol ve kolay avlanma olanakları gibi veriler Taş Çağı insanların yaşama koşulları için arayıp bulamadığı; hepsi bir arada mevcut ender imkânlardır.

Ayrıca son yüzyıl içinde Ermenek'e komşu çevre kentlerde yapılan incelemeler; Liverpool Üniversitesi adına 1939 yıllarında Mersin Pamuktepe'de Arkeolog GARSTENG ve MISS HETTY GOLTMAN'ın yaptığı kazılar, Antalya'da (Karain'de) bulunan çok kıymetli kalıntı ve resimler. (Vittorio Vialece) nin Likya'da bir mağarada bulmuş olduğu çeşitli âletler, Isparta-Burdur yöresinde, Çumra-Çatalhöyük'de yapılan kazılar bu bölgede insan mevcudiyetini Neolitik hattâ Mezolitik Çağa kadar indirmiştir. Demek oluyor ki 40-50.000 yıldan beri Ermenek ve çevresinde insan yaşamaktadır.

KABATAŞ DEVRİNDE (Paleolitik Çağ), YONTMA TAŞ DEVRİNDE (Neolitik Çağ), VE MADEN DEVRİNDE (Kalkolitik Çağ) ERMENEK

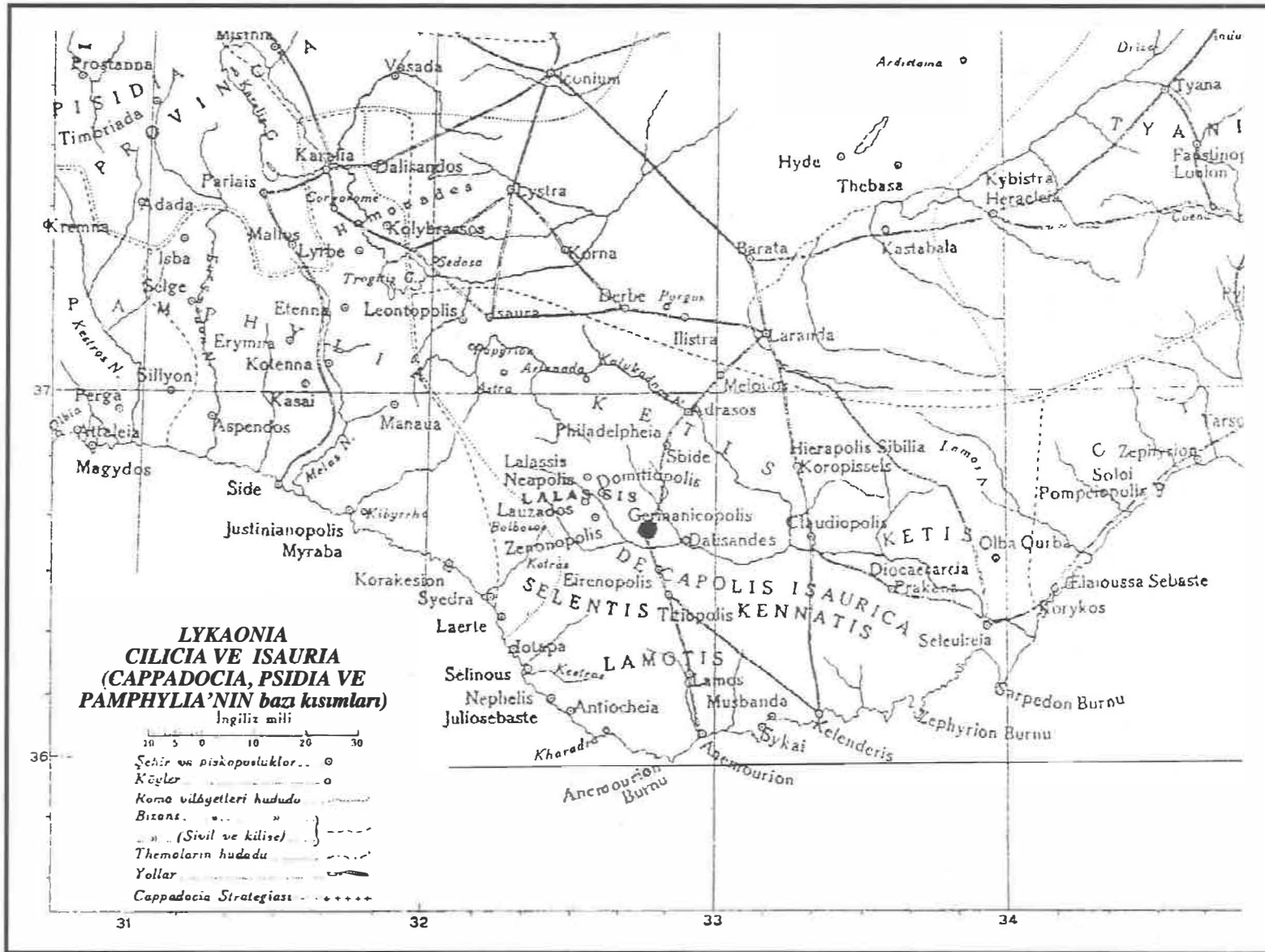
Ermenek bölgesinde, Kabataş (Paleolitik) Devri ile Yontma Taş (Neolitik) Devirlerinde güneyden gelmiş olan Negroitler yaşamıştır. Bakır Çağı (Kalkolitik) ortalarında ise Anadolu'nun Hititler'den

önceki sakinleri olan ProtoHititler Kilikya bölgesine kadar girerek Ermenek ve çevresindeki yaşamaya elverişli yerlere yayılmışlardır. Anadolu'da site hayatının ilk öncüsü olarak kabul edilen Proto Hititler'e Hattiler veya (Ön Hititler) de denmekte olup bunlar çevrede M.Ö. 3000 ile 2000 yılları arasında hüküm süren ilk Anadolu kavimleridir. Hititler'den önce yazı olmadığı için bu devre hakkında yeteri kadar bilgimiz yoktur. Ancak yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi çevrede yapılacak arkeolojik kazılar: Maraspolis mağaraları ve (Köristan) denilen şehir kalıntılarının ilmi açıdan yeteri kadar tetkikinden sonra bu devir çevre yaşantısı gün ışığına çıkmış olacaktır.

PROTO HITİTLER VE AKALAR DEVRİNDE ERMENEK

Tahminlere göre doğudan gelerek M.Ö. 2500 yıllarında Anadolu'ya yerleşen Çivi Yazısı Hititleri, Naşaslı Hititleri ve Luviler adı verilen Proto Hititler Anadolu'yu baştan başa ele geçirerek Uygarlıklarını yaymışlar; Anadolu'nun medeniyet alanındaki ilk temellerini atmışlardır. Bu devirde Ermenek bölgesinde bulunan Proto Hititler'e Luviler denir. Luviler; Hepalla'lılar, Valmalar ve Selimler'den meydana gelmiş bir topluluktur. Bu topluluk, M.Ö. 3000 yıllarının takip eden yüzyıllarda bütün Taşlık Kilikya'yı egemenliği altına almıştır.

Daha sonra M.Ö. 2000 yıl içinde Akdeniz yolu ile güneyden gelen Akalar, Akdeniz'deki Girit, Kıbrıs gibi adaları Anadolu'nun batı ve güney kıyılarını ele geçirdikten sonra, bu kıyılarda yaşayan toplulukları iç kısımlara sürmüşlerdir. Zaman zaman

*Tarihi Kilikya (İzavria Decopolisi) Haritası (Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası Yzn: Prof. W.RAMSAY)
(Ermenek ve çevresindeki Tarihi kentlerin Bizanslılar devrindeki konumu).*

yerli halkla yapılan bu çalışmalardan sonra bazen anlaşarak dost olmuşlar, hatta birbirleriyle kız alış veriş ve ticaret yapmışlardır. Böylece Proto Hititler'le Akalar'ın karışmasından yeni bir millet ve melez bir dil doğmuştur. Ermenek'te Maraspolis, Silifke'de Şeytanlık mevkiindeki mağara, Bozkır yakınlarında İssura (yengibar), Mut'da (Olba) ve ayrıca (Arzava) denilen; Mut, Ermenek, Hadim ve Bozkır arasında uzayan bölgenin bir çok yerlerinde insanların yaşadığı bilinmektedir.

M.Ö. 2000 yıl başlarında, (M.Ö. 1950 de) Naşaşlı Hititler'in kralı (Anittaş) I. Kilikya Luvileri de "Büyük Kral" olarak tanımıştır. Hitit tabletlerinden edindiğimiz bilgilere göre Ermenek bu devirde Hapalla bölgesinin en önemli bir şehridir.

HİTİTLER DEVRİ VE SONRASI

Ermenek, M.Ö. 1400 yıllarında Hitit Kralı III Tuthalya zamanında (Kızvatana) denilen Ceyhan ve Seyhan nehirleri arasındaki topraklarla beraber Hititlerin elinden çıkar; Arzavalılar'ın eline geçer. Barbar bir kavim olan Arzavalılar bütün Hitit ülkesini yağma ve harab ederler; Beyşehir, Dinar, Afyonkarahisar, Konya ve Anamur arasında kalan toprakları ele geçirirler. Böylece Ermenek M.Ö. 14. Yüzyılda Hapalla Krallığı sınırları içinde Arzava Konfederasyonuna dahil bir şehirdir. Sonra aynı yüzyılın sonlarına doğru kuvvetlenmeğe başlayan Hitit İmparatorluğu Arzavalılara kaptırdığı toprakları geri almaya başlar (1346-1330 M.Ö. Şubbuliuyuma zamanı). Daha sonra II. Murşil, Şubbuliuyuma zamanında ele geçirilmek istenen Masa bölgesini (Bozkır, Hadim, Fariske ve Ermenek yöresi) Arzavalılar'dan geri alır ve Arzava kralı (Uha-Lu-İs) i yenerek Kıbrıs'a kaçmağa zorlar. Böylece bütün Hapalla bölgesi yeniden Hititler'in eline geçmiş olur. II. Murşil daha sonra Hapalla ve Arzava Prensiği ile ve bunlarla dost olan Kilikya kıyılarındaki Akalar'la bir süre daha mücadele eder. Güneyyurt'taki İKİZİN KABARTMASI'nın bu devre ait bir Hitit anıtı olduğu sanılmaktadır(I). M.Ö. 1400 yıllarında Kilikya kıyılarındaki kolonileri bulunan Akalar'ın II. Murşil ve ondan sonra gelen Hitit kralları devrinde Arzava krallarıyla birleşerek Hititlere karşı mücadele ettikleri Hitit yazılı kaynakları (Tabletleri) ile sabittir. Bu zaman içinde Akalı korsanların Ermenek içlerine kadar girdiği, Maraspolis gibi yerlerin bu korsanlara sığınak vazifesi gördüğü bilinmektedir. M.Ö. 1200 yıllarına raslayan bu olaylarla ilgili olarak Korykos (Kızkalesi – Mersin). Olba (Mut) gibi şehirlerin de Maraspolis gibi, bunlara yataklık ettiği söylenebilir. Hitit Devleti'nin en son ve 12.Hükümdarı olan IV. Tuthaliya zamanında (Madduvatta) adında bir Hitit

prensi hükümdara isyan edip Akalar'la birlik olmuştur. Daha sonra Akalar'la arası açılan Madduvatta yaptığına pişman olarak IV. Tuthaliya'ya sığınır ve özür dileyerek kendisine bundan böyle sadakatle bağlı kalıp hizmet edeceğine dair yemin eder. Böylece IV. Tuthaliya'nın himayesinde ve onun yardımcılarıyla Ermenek ve Mut çevresini içine alan bir beylik kurar. Bu arada son yıllarını yaşayan Hitit Devleti (M.Ö. 1170) nin zayıf durumundan da faydalanan Madduvatta sözünden cayararak bir sürü entrika çevirir. Böylece sınırlarını kuzeyde Afyonkarahisar'a, güneyde ise Anamur'a kadar genişletir. M.Ö. 1180 yıllarında Hitit İmparatorluğu bütün ihtişamı ile tarihe karışırken Ermenek dahil bütün Kilikya; Anamur (Anemourion), Gilindire (Kelenderis), Silifke (Seleukeia) gibi liman şehirleriyle birlikte Fyrikler'in egemenliği altına girer.

(I) - Ermenek Tarihi Hakkında İncelemeler. Şeref Kişmir. Yeni Konya Gazetesi. 6 Mayıs 1960

ASURLULAR DEVRİ

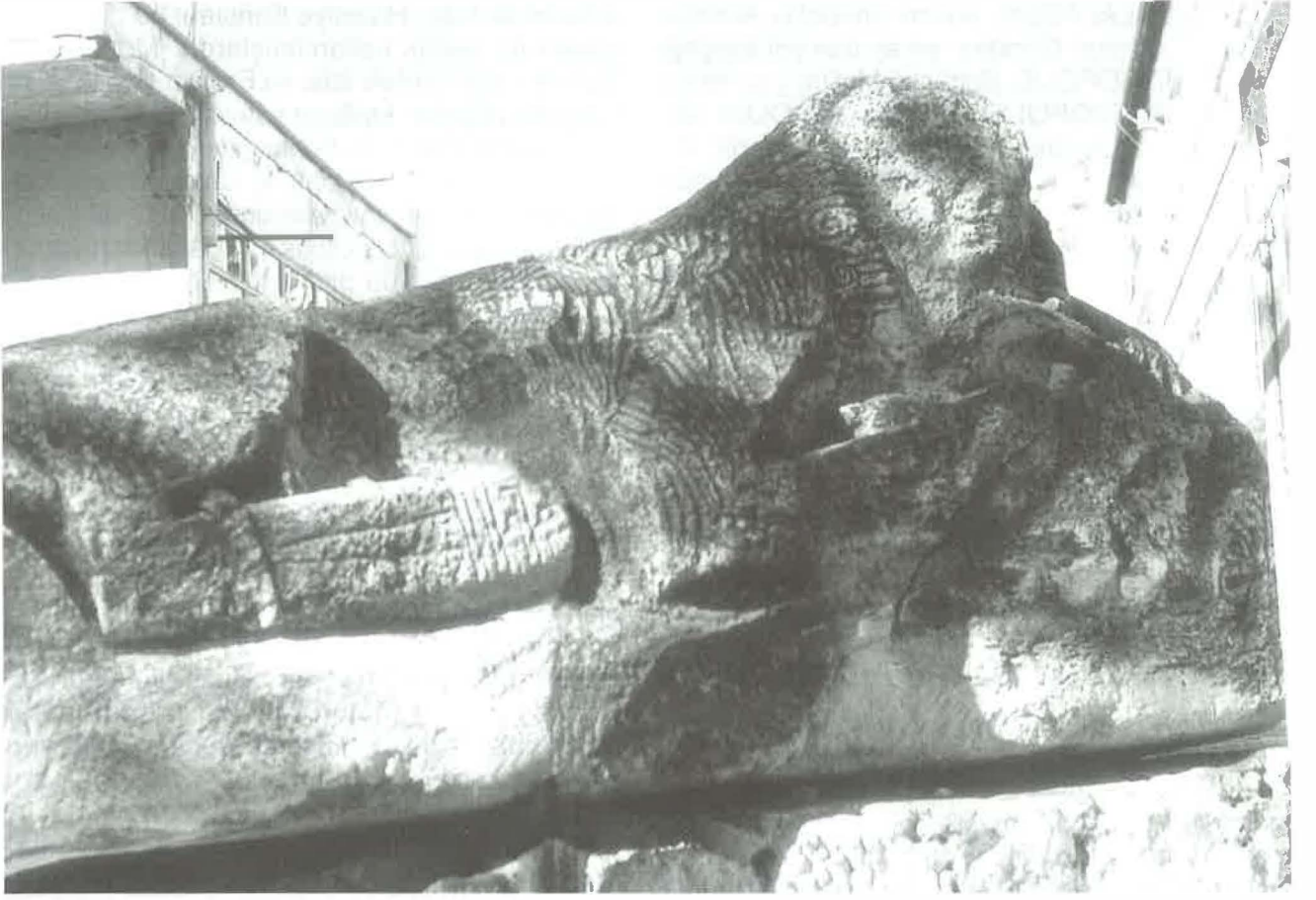
M.Ö. XI. Yüzyılda "Yeni Çağ" adı verilen en kuvvetli ve uygar çağını yaşayan Asurlular, batıdaki topraklarını genişleterek Karkamış ve Maraş yöresinden sonra Kilikya bölgesini de elde ederler. Bu bölgede yirmiden fazla küçük krallık mevcut olup Orta Toroslar, Ovalık ve Taşlık Kilikya toprakları üzerinde dağılmışlardır. Bu küçük krallıkların bir çoğu bu devrede Asurlular'ın baskısı altına girmiş; bunlardan en güçlüsü sayılan Kilikya kralı (Urruki) Asur hâkimiyetini tanıyıp vergi vermek zorunluluğunda kalmıştır (M.Ö. 764-726 yılları). Daha sonra bu küçük krallıklar Asur kralı II. Sargon (Şarru-Kin) zamanında (M.Ö. 722-705 yılları arasında) Fyrikler'e ve kıyı korsanlarına karşı Asurlular adına sınır bekçiliği yapmışlardır. Bu devirde Ermenek ve yöresi daha çok kıyı korsanları elinde kalmıştır.

BABİL DEVRİ

M.Ö. 625-605 yılları arasında Kilikya Babil devletine bağlanır. Hükümdar II. Nabukadnazar zamanına rastlayan bu devrede Ermenek Babil himayesi altındadır. Daha sonra bir müddet de Lidya hâkimiyetinde kalan Ermenek Lidya kralı Kreizos ile Pers kralı Kurus arasındaki savaştan sonra Anadolu'nun Persler'e geçmesiyle Kilikya da ister istemez Pers etkinliğini tanımış olur (M.Ö. 546).

PERSLER DEVRİNDE ERMENEK

M.Ö. 546 yılında Pers (İran) imparatoru (Kirus) Kurus Lidya kralı Kroizos ile yaptığı kesin sonuçlu

Taş oyma lâhit kapağı.

meydan savaşından sonra Lidya ordusunu yok ederek Lidya topraklarını başkent Sard (Sades) ile beraber topraklarına katar; Lidya Pers'lerin (İran İmparatorluğu'nun) bir eyaleti haline gelir. Bu esnada Lidya hâkimiyetinde bulunan Kilikya; dolayısıyla Ermenek ve çevresi Pers hâkimiyetine girmiştir. Pers kralı Kambis zamanında, tamamen İran egemenliği altında bulunan Ermenek yöresindeki halka iyi muamele edilmiştir. Anadolu'daki çeşitli kavimler gibi bu çevredeki halkın da milli varlığına, kültür, sanat ve hattâ din anlayışına dokunulmamıştır.

Kral I.Daryüs zamanında Kilikya, Persler'in Anadolu'daki dördüncü satraplığı (Genel valilik, Eyalet) idi. Ermenek, merkezi Tarsus olan bu satraplık içinde bulunuyordu. Böylece M.Ö. 333 yıllarında Büyük İskender'in Taşlık Kilikya'ya girmesine kadar Persler idaresinde kalan Ermenek bu tarihten sonra İskender'in idaresindeki topraklar arasına karışmıştır.

HELENİSTİK ÇAĞDA ERMENEK (İSKENDER DEVRİ)

Büyük İskender'in Pers (İran) İmparatorluğunu ortadan kaldırıp Anadolu yarım adasına egemen olmasıyla Helenistik Çağ başlar. Büyük İskender

Yunanlılaşmış olmakla beraber aslında Yunan kavmi ile hiç alâkası olmayan Makedonyalıların kralı idi. Babasının öldürülmesi üzerine M.Ö. 336 yılında tahta çıkıp Anadolu ve diğer ülkelerin fethine girişmiştir. Birkaç meydan savaşında Persleri arkaya perişan eden İskender, birkaç yıl içinde bütün Anadolu'yu egemenliği altına alır. M.Ö. 333 yılının yazında Tarsus'a girer. Daha sonra kıyı bölgesi ile bağlantı kurarak geride kalan toprakları emniyet altına almak için M.Ö. III. Yüzyıldan beri İZORİ veya (İssuria) denilmeğe başlanan eski Hapalla ve Arzava topraklarını (Bozkır, Hadim, Fariske ve Ermenek yörelerini) ele geçirir. Pamfilya (Antalya) sahilleri de bu esnada zaptedilerek geniş bir eyalet kurulur. Merkezi Silifke (Seleukeia) olan bu eyaletin başına meşhur bilgin ARİSTO, satrab olarak getirilir. Eyaletin büyük bir kısmını meydana getiren (İssuria – İzavriya veya İzori) bölgesi Ermenek Çayı ve kolları üzerinde kurulmuş olan: Muhallar çevresinde DALİSANDES. Yukarı İrnabol köyü yakınlarında EİRENEPOLİS, Balkusan'la Yukarı İzvit köyü arasında olduğu sanılan DOMİTİOPOLİS, Lâmos köyü ve çevresinde LAUZADOS, Çukurbağ köristanının olduğu yerde GAYSİTRÜS, Uğurlu köristanı ve doğusundaki sırtlarda ZENONOPOLİS, tahminen yukarı İzvit

yaylasında LALASSİS, yukarı İrnabol'la Anamur arasındaki yolun Gilindire 'ye ayrılan yol kavşağı üzerinde TİTİOPOLİS. Bugünkü Mut'un bulunduğu yerde CLAUDIOPOLİS ve yakınında OLBA gibi küçük merkezlerden meydana gelmektedir. Bu küçük merkezler daha sonra Bizanslılar devrinde birer etkin şehir karakteri alarak "Büyük merkez" veya "Piskoposluk" durumunda çevreye hâkim olacaktır. Böylece ARZAVA veya HAPALLA BÖLGESİ adını taşıyan İZAVRİYA; Bizanslılar devrinde, merkezi GERMANİCOPOLİS (Ermenek) olan on şehirlik müstakil bir bölge durumuna gelecek ve DECOPOLİS İSAURİKA adını alacaktır. İskender'in M.Ö. 325 yılında ölümünden sonra, imparatorluğunun generalleri arasında bölüşülmesiyle Ermenek ve çevresi, başkenti Dicle nehri kıyısındaki Selevkia olup daha sonra Antakya'ya taşınmış olan Selevkoslar'ın bölgesi içinde kalmıştır.

SELEVKOSLAR DEVRİNDE ERMENEK

I. Selevkos'un ölümünden sonra Mısır hükümdarı III. Ptolemaios (M.Ö. 285-246) Selevkoskrallığı I. Antiokhus ile yaptığı savaştan sonra Kilikya'yı ele geçirerek Ermenek ve yöresini Lavzekis'in küçük oğlu Antiokhus'a verir. Bir süre sonra selevkoslar ülkesi çeşitli nedenlerle karışır. Bu sebeple Selevkoslar Kilikya ve çevresini koruyamaz duruma düşerler Ermenek ilçe merkezi içinde Gelintaşı ve Karain yakınlarında bu devre ait tarihi kalıntılar mevcuttur. Üçgen alınlıklı mezar mağaralara yörede çok rastlanır ki bunların bir kısmı selevkoslar devrine aittir. M.Ö. 125 yıllarına rastlayan bu karışıklık esnasında Kilikya kıyıları ve Ermenek Bergama krallığının eline geçer.

ROMALILAR DEVRİNDE ERMENEK

Bergama kralı III. Attalos M.Ö. 133 yılında Bergama devletini Romalılara vasiyet yoluyla bıraktıktan sonra, Romalılar Batı Anadolu'yu tamamen ele geçirmiş oldular; bundan sonra diğer Anadolu kentlerini fethettiler. Selevkoslar üzerine saldırarak Ermeni kralı Dikran'ın da aynı topraklar üzerindeki emelleri sonucu Selevkoslar Devleti yıkılmıştır. Roma tarihleri Kilikya eyaletinin M.Ö. 103 yılında kurulduğunu yazmaktadırlar. Kilikya, Pamfilya ve İzavriya'daki Roma temsilcilerinin vazifeleri bu bölgelerde asayişin temin etmektir. Mahalli işler yerli kralların, beylerin elinde idi. Bu devirde İzavriya rahip kralların elinde idi ve Jüpiter'e ibadet ediyorlardı. Romalılar İzavriya'yı kendilerine bağlı tutabilmek için bu bölgelerde bir takım askeri üsler kuruyorlardı. Fariske ile Çukurbağ arasındaki Köristan, Mennan Kalesi, Cenne, Şahinler

arasındaki kale, Halimiye Köristanı bu devirlerde askerî üs olarak kullanılmışlardır. Mennan ve Şahinler yakınındaki kale ve Ermenek Kaleleri bu bölgede yaşayan kralların şatoları, sığınakları idi. Ermeni kralı Dikran ile Pontus kralı Mitridat akraba olurlar. Bunlar Roma'daki iç karışıklıklardan da faydalanarak Kilikya'yı zaptederler. M.Ö. 88 yılında Kilikya valisi Guintus Opius Mitridat'a karşı yaptığı savaşlarda mağlup olur. M.Ö. 87 yılında Sulla Anadolu'ya gelir korsanları mağlup ve Mitridat'ı barışa mecbur eder. Ermenek ve yöresi böylece tekrar Romalılar'a geçer. Sulla'nın ölümünden sonra Roma'daki iç savaşlardan faydalanan Mitridat Kilikya'ya tekrar saldırır. Kilikya Prokonsülü Servilius Vati a Kilikya şatolarını ve kıyıları zapteder. Konya'yı da içine alan bir Kilikya eyaleti vücuda getirir. Bu sebeple Servilius'a (İzavriyalı) lâkabı verilmiştir. Daha sonra Kilikya Prokonsülü olan Delâbella ve maliye nazırı Veres, keselerini doldurmaktan başka bir şey düşünmeyerek İzoriler'e zulüm yaparlar. Bu haller İzoriler'i Romalılardan soğutur. Mitridat bu durumdan faydalanarak tekrar hücumu geçer. Fakat yeni Roma prokonsülü Yukullus M.Ö. 74 yılında hücumu geçen Mitridat'ı önce yener; sonra Romalılar mağlup duruma düşerler. Korsanlarda Romalı tüccarları zor duruma düşürünce Pompeus Anadolu'ya gelir. Pompeus, Dikran'ın XIII. Antiokhus'den aldığı toprakları da zapteder ve Selevkoslar devletine son verir. Böylece de Kilikya ve İzori Roma'nın bir eyaleti olur (M.Ö.64). Bununla beraber Ermenek, Hadım, Bozkır yörelerindeki (İzori-İzavriya) kuvvetli şatolarda yaşayan yerli prenslerin tamamen Roma'ya bağlanması Vespanianus zamanına kadar devam edip durmuştur (M.Ö. 50-51) de Çiçero'nun merkezi Tarsus olan Kilikya valiliğinde bulunduğunu görüyoruz. Çiçero meşhur mektuplarında "İzori halkının çok çetin ve idaresi zor insanlar" olduklarından acı acı bahsetmektedir. Pompeus'u mağlup eden Sezar'ın Kilikya'daki işleri düzeltmek üzere Tarsus'a geldiğini, Sezar'ın katillerinden Kassius ve arkadaşlarının da Tarsus'a geldiklerini şehri haraca kestiklerini ve Ermenek yörelerine sığındıklarını görüyoruz. Romalı Antonius Mısır Kraliçesi Kleopatra ile evlendikten sonra Kilikya kıyıları ve bu arada Ermenek'i Kleopatra'nın oğullarından birisine vermiştir. Antonyus bir aralık Kilikya'yı Kabadokya Krallığına bağlamış; Arklaivus'e bırakmıştı. Avgustos Antonyus'ü yok ettikten sonra Kilikya'yı Roma'nın bir eyaleti olmuştur.(1)

(1) Ermenek Tarihi İncelemesi - Şeref Kışmır. Yeni Konya Gazetesi 8-5-1960 Sayısı

M.S. 30 yıllarına kadar MARASSA veya MARASPOLİS olarak anılan Ermenek'in adı bu tarihten sonra Romalı kumandan GERMANİKUS'a izafetle veya bizzat onun tarafından "Germanikus Şehri" anlamında GERMANİCOPOLİS olarak değiştirilmiştir. (Ermenek isminin anlamı ve tarih-çesi bölümüne bakınız)

M.S. 38 yılından sonra Romalılar GERMANİCOPOLİS'i, merkezleri "Samsat" olan "Komegeime Devleti"ne bırakmışlardır. Germanicopolis daha sonra M.S. 72 yılında tekrar Romalılar eline geçmiştir ve yine daha sonraları Roma imparatoru Trayanüs M.S. 117 yılında Germanicopolis (Ermenek) topraklarına kadar girerse de Anamur yakınlarında hastalanmış; Selinüs (Gazipaşa) şehrinde ağırlaşmış ölmüştür.

NOT: Çukurbağ Asarı denilen semtteki lâhitler ile Ermenek Sağlık Merkezi bahçesinde ele geçen lâhitler ve çevrede sık sık rastlanan bakır paraların büyük bir kısmı Romalılar devrine aittir.

Bunlardan başka Tepebaşı "Halimiye" ile Uğurlu köyleri arasında yol üzerinde; Uğurlu Köristanı'nın doğusundaki BEL denilen sırtlarda, Esentepe "Lâmos" köyüne su kanalı açılırken kubbeli ve tonoz örtülü hamam kalıntıları ile eski bir su yoluna ait toprak künklere rastlanmıştır. Ayrıca 1963-64 yılında Taşbaşı'ndan bu günkü sinema binası önüne çıkan cadde üzerinde de ansızın olan bir çöküntü sonucu buna benzer kubbe ve tonozlarla örtülü bir dehliz ortaya çıkmıştır. Ancak yol üzerinde olması ve trafiği kapaması nedeniyle sonuca erdirilmeden kapatılmıştır. Ana hatları ile bütün bunlar Roma devrine ait kalıntılardır. Bakır paralarla beraber yörede ele geçen gümüş sikkeler de oldukça sık rastlanan şeylerdir. Diğer devirlere oranla toprak yüzüne daha yakın durumda olan Roma Devri kalıntıları kolayca ele geçmekte ve bulunan kalıntılar yok pahasına dışarıya kaçırılıp satılmaktadır.

İLK HİRİSTİYANLIK VE BİZANS DEVRİNDE ERMENEK

M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesi ile Ermenek Doğu Roma-Bizans'ın toprakları içinde kalmıştır. Merkezi Ermenek – GERMANİCOPOLİS olan İSAURİA BÖLGESİ, Bizanslıların Anadolu'daki belli başlı eyaletlerinden biri olarak bilinmektedir.

Ermenek Çayı ve kolları üzerinde Helenistik Çağ'dan itibaren dikkat çekmeye başlayan küçük merkezler Bizanslılar devrinde gerçek hüviyetinin bulmuş birer piskoposluktur. (Bakınız: Helenistik Çağda Ermenek.)

Bu piskoposluklar, merkezleri GERMANİCOPOLİS Ermenek olmak üzere (DİO) CAESAREİA, EİRENOPOLİS, NEAPOLİS, LAUZADOS, ZENOPOLİS, DOMETİOPOLİS, TİTİOPOLİS, CLAUDİOPOLİS, ve DALİSANDES olmak üzere on şehirden ibarettir. Bunların serpilmiş olduğu

bölgeye "DECAPOLİS İSAURİCA" adı verilmektedir. (ANADOLU'nun Tarihi Coğrafyası: Prof. W.M.RAMSAY Syf: 406) Bugün bunlardan GERMANİCOPOLİS Ermenek, CLAUDİOPOLİS Mut'tan başkası harita üzerinden silinmiş durumda olup ancak bazılarının bir kısım kalıntıları mevcuttur. Mevcut kalıntıların bir kısmının da eski adının ne olduğu bilinmemektedir. (Yukarda sıraladığımız eski şehir ve kalıntılar için ERMENEK ÇEVRESİNDE TARİHİ ŞEHİRLER ve KALINTILAR Bölümüne bakınız.)

İsavriya Dekopolisi (Decapolis İsaurica), Anadolu'da İconium (Konya) ve çevresinden sonra Hristiyanlığın ilk yayıldığı bölgelerdendir. İlk Hristiyanlık ve Bizanslılar devrinde Ermenek "Germanicopolis" ve çevresinin durumunu daha iyi görebilmek için Hristiyanlık dininin doğuşunu ve Anadolu'da yayılışını kısaca gözden geçirelim: Hristiyanlık Filistin'de doğmuş, Kabadokya, Kilikya ve Liconia bölgeleri onun beşiği serpiliş geliştirdiği yer olmuştur. Hazreti İsa'nın havarilerinden olan Senpol ve arkadaşları bugünkü Antalya'nın eski ve tarihi bir yöresi olan Perga şehrinde Pamfilya'ya ayak basarlar. Anadolu'daki yerli halkı Hristiyanlığa davet etmek amacıyla atılan bu adımla Kabadokya, Liconia ve Kilikya'da Roma idaresi altında bulunan topluluklardan birçoğu Hristiyanlığı benimsemiş olur. (M.Ö. 80-70) yılları arasında Romalı Prokonsüller idaresinde bulunan bu bölgelerdeki halk zulüm ve işkence altında ezilmiştir; Kabadokya halkı her türlü sefalet ve eziyete mahkum edilmiş durumundadır. Burası adeta Roma esirlerinin damızlık yeri idi. Kilikya bölgesinde ise Prokonsül Delâbella ve maliye nazırı Veres idaresindeki halk zulüm ve işkence altında hayatından bıkmıştır. Bu ortam içinde kendilerine dünyada ve ahirette kurtulma ümidi vâdeden Hristiyanlık dini ve bu dinin temsilcileri olan havariler Senpol ve arkadaşı Barnabas buralarda birer kurtarıcı niteliğinde ilgi gördüler ve dinlerini kolayca kabul edecek bir çevre buldular.

M.S. 41 yılında İconium'a (Konya) gelen Senpol ve arkadaşı, şehrin Yahudiler tapınağında Hristiyanlık hakkında, halkı bu dine teşvik edici vaizler ettiler. Yahudilerden ve Yunanlılardan bir çoğu bu dini hemen benimsedi. Böylece Hristiyanlığın ilk adımı Konya'da atılmış oldu. Konya Takkeli Dağda Kevele tapınağının kuzeyindeki vadilerde ve Silile yamaçlarında mağaralar kazarak kendilerine inziva yerleri ve ibadethaneler yaptılar. Eflâton Manastırındaki mağaralar ve ibadethanelerin çekirdeği atılmış oldu. İki elçi Konya'da epeyce kaldılar. Şehirde İsa'ya inananlarla inanmayanlar arasında şiddetli tartışmalar oldu.

Konya'dan sonra Hatunsaray (Listra) şehrine giden havariler burada hristiyanlık hakkında vaazlarına devam ettiler. İsa'nın mucizesi ile bir kötürümü yürüttüler. Halk bunları gökten inmiş birer tanrı sanarak Liconia diliyle büyük gösteriler yapmaya başladı. Barnabas'a (Hermes); Senpol'e (Seus) adını verdiler. Şehrin Zeus heykeli ve tapınağı önünde kurban kesmek için toplanan halkın arasına atılan bu iki havari: "Biz tanrı değiliz, sizin gibi insanlarız. Allahın elçileriyiz... Bu batıl inançlardan vazgeçerek gördüğünüz bütün şeylerin sahibi ve yaratıcısı olan tanrıya dönünüz..." gibi sözlerle buna mani olmaya çalıştılar. Bu esnada Konya ve Antalya yöresinden gelen yahudiler bunları adım adım takip etmekte idi. Havarilerin kandırıcı ve tesirli sözleri ile itikatlarından vazgeçen bir kısım halkın tutumu sebebiyle iyice sinirlenen bu yahudiler ve putperestler Listra'lıları kandırarak bunları taşlattılar. Senpol'ü ölmüş sanarak kale dışına sürüklediler. Ertesi gün biraz kendine gelen havari; etrafına toplanan yeni müminlerle Larende (Karaman) nin doğusunda (Derbe) şehrine gitti. Burada iyice genişleyen ve yayılan din için tapınaklar yapıldı. Kiliseler meydana getirildi ve bunlara rahipler tayin edildi. Böylece çevrede ilk hristiyanlık mâbetleri kurulmuş ve ibâdete açılmış oldu. (Karaman çevresindeki Alahan, Binbirkilise, İbrala, Madenşehir, Deyle gibi yerlerdeki hristiyan tapınak ve eserleri bu devirler ve sonrasının eseri olup sayılamayacak kadar çoktur.(X)

Akçamescit mahallesi, Karain'ler mevkiinde üçgen alınlıklı mağara ve kaya mezarlarından birinin girişi.

Derbe'deki bu çalışmalardan sonra Liconia bölgesinden Kilikya'ya sığınan hristiyanlık Ermenek yöresinde de kendini göstermeye başlamıştır. Konya ve Antalya bölgesindeki yahudi ve putperestlerin zulmünden kaçan bir kısım hristiyanlar Ermenek ve çevresindeki sığınmaya ve inzivaya uygun yerlere sığınmışlardır. Yumrutepe'nin Ambar boğazına bakan yamaçlarındaki "İnöglesi Kaya Manastırı" ile, Şehrin batısında "Meydan Kebeni" adı verilen yerde, hakimimizin "Kirse önü" (Kilise Önünden bozulmuş şekli) diye isimlendirdiği mevki deki kaya manastırının esas bu devirde ilk hristiyanların sığınıp inzivaya çekildiği yerlerdir.

Bunlardan başka, Ermenek ve çevresinde ilk hristiyanlara sığınak yeri olmuş yüzlerce mağara ve kaya manastırı vardır. Bunların bazılarının alnında görülen güvercin, kuş, balık, şekilleri ilk hristiyanların sembolleri olarak dikkatimizi çeker. Çevrenin çıkmaz sokak durumunda oluşu; kolay korunma ve gizlenme imkanları nedeniyle hristiyanlık bu bölgede kolayca ve çok çabuk yayılmıştır. Yukarda belirtmiş olduğumuz gibi mahalli idarenin de ezici oluşu bu yayılmayı daha da arttırmıştır.

Yazılı kaynaklardan edindiğimiz bilgiye göre Ermenek ve çevresindeki hristiyanlar Kostantin zamanında Tarsus Metropolitliği kanalı ile Antakya Eksarkosluğuna bağlıdır.

(X) *Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi. Syf. 562 İ.H.Konyalı.*

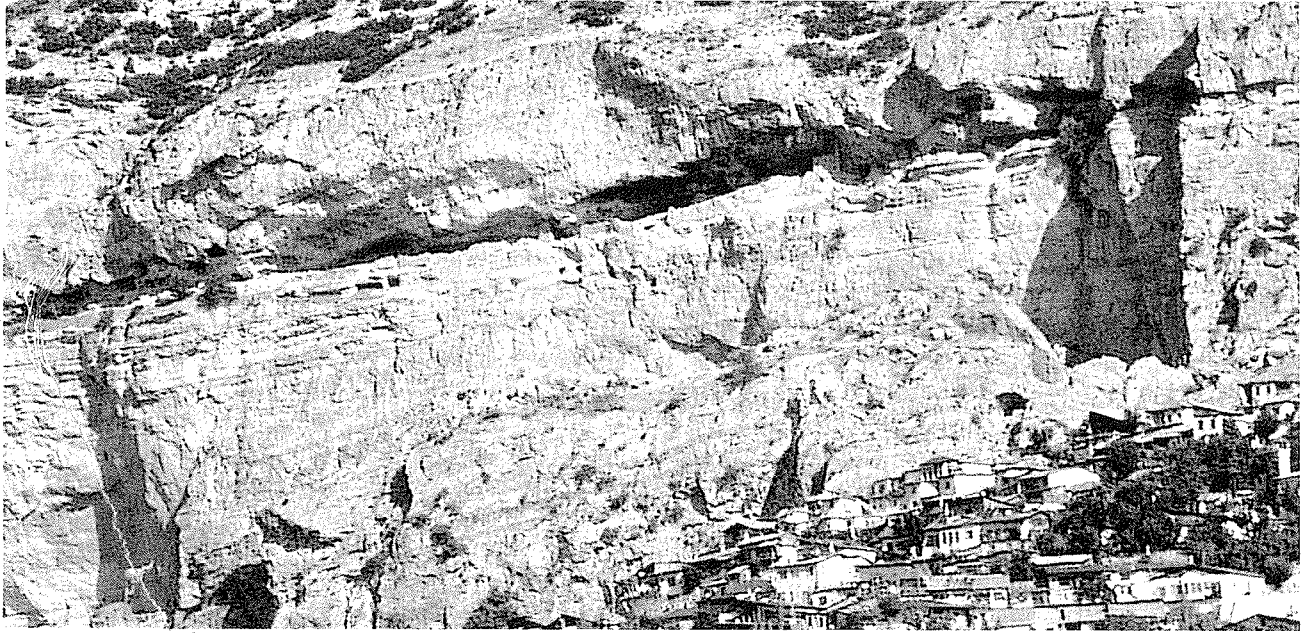
EMEVİ VE ABBASİ EGEMENLİĞİNDE ERMENEK

Bizanslılar'ın Anadolu'daki mühim eyaletlerinden olan İZAVRİYA'nın kurucusu (M.S. 717-749) III. Leon, bazı kaynaklara göre Germanicopolis'li "Ermenekli" bazı kaynaklara göre ise "Germanike"li yani "Maraşlı" dır. III. Leon Bölgeyi Emevi istilasından kurtarmış olup böylece Emeviler'in Anadolu üzerindeki emellerine mani olmuştur. Seyit Battal Gazi İzavriya bölgesini; dolayısı ile Ermenek'i zaptetmiştir. Fakat kuvvetli ve düzenli Bizans orduları karşısında Afyonkarahisar yakınlarında duraklamak mecburiyetinde kalmıştır. III.Leon'dan sonra Bizans tahtına geçen V.Kostantin zamanında Ermenek ve çevresi yeniden Bizans hakimiyetine geçmiştir. Emeviler'den sonra Ermenek ve çevresini ele geçirmeye çalışan ikinci müslüman devleti ABBASİLER olmuştur. Halife Mehdi zamanından (M.S. 775-786) itibaren defalarca Anadolu'ya; özellikle Ermenek yöresindeki topraklara, Antalya'dan Adana'ya kadar olan bölgeye sahip olmak için savaşmıştır. Amorion Sülâlesi

zamanında (802-861) Abbasiler'le Bizanslılar arasında çok çetin savaşlar olmuştur. Halife Mutasım zamanında (833-842) Külek Boğazı muhafızı (Afşin) Mut, Ermenek ve Antalya ile çevresini zaptetmiş ise de Mutasım'dan sonraki zayıf ve dağınık devrede bu bölgeleri yeniden ellerinden geri vermek zorunda kalmıştır. Özellikle Makedonya Sülâlesi zamanında (866-1056) Bizanslılar'a karşı çok zayıf düşmüş olan Abbasiler yöreyi böylece daha fazla ellerinde tutamamışlar ancak yarım asır kadar sahip olmuşlardır. Bizanslılar devrinde Ermenek ve çevresinde uygarlık alanında fazla bir gelişme görülmez. Roma'lılar devrine oranla çok daha sönük geçen

BİZANS'IN SONU VE ANADOLU KAPILARININ TÜRKLERE AÇILMASI ERMENEK ÇEVRESİNE OĞUZ AKINLARI

1071 Malazgirt meydan savaşından sonra Anadolu kapılarının Türkler'e açılmasıyla Anadolu topraklarında Bizans etkinliği yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır. Bu sırada Ermenek ve çevresinde küçük Bizans derebeyleri hüküm sürmekte olup İsvariya bölgesi bunların elindedir. Doğuda Oğuz Türklerinin önünden kaçmak zorunda kalan Ermeniler Doğu Toroslar bölgesine sığınarak Kilikya Ermeni Devletini kurmuşlardır. Fakat bunlar hiçbir zaman - bazı tarihçilerin

Firan Kalesi.

bu devre içinde dikkatinizi çeken değişiklik bölgede hristiyanlık dinin süratle yayılmakta olmasıdır. Buna bağlı olarak manastır ve manastır hayatı yaygındır. Başlangıçta çok küçük ve basit birer tapınak sığınak; başka bir deyimle "İnzivahane" olan yukarda sözünü ettiğimiz İNÖGLESİ ve KİLİSE MEVKİLERİNDEKİ belirli yerler bu devrede ortaya çıkan büyük kaya manastırlarıdır. Özellikle (M.S. VIII, IX, ve X. Yüzyıllarda) Ermenek ve çevresinde çok yaygın bir manastır hayatı mevcuttur. Ermenek merkezdeki ilginç, karakteristik bu iki büyük manastırdan başka çevrede ve çevre köyler civarında daha bir çok manastıra rastlamak mümkündür: Mesela Nadire Değirni'nin yakınında "Ayhatun" adı verilen Kaya manastırı, Kazancı ve Sarıvadi "Özlüce" yaylalarındaki manastırlar ile Akmanastır "Gökçekent" ve Alakırse (Alakilise) Manastırları, Ermenek-Karaman yayla yolu üzerinde "Aykadın" bu devrin belli başlı büyük manastırlarındandır.

Ermenek ismine bakarak uydurmuş oldukları gibi Ermenek ve yakın çevresine egemen olmamışlar; hatta "Ermeni" olarak hiçbir zaman Silifke ve Tarsus'tan beriye geçmeyi bile düşünmemişlerdir. (Bakınız: Tarih Boyunca Ermeniler ve Türk Ermeni İlişkileri Senatör Sadi KOÇAŞ Syf.33) ve (Ermenek isminin anlamı ve Tarihçesi bölümümüz) ŞÖYLE Kİ: X. Yüzyıl sonlarına doğru Doğu Toroslar bölgesine çekilen Ermeniler orada küçük bir koloni teşkil etmişlerdir. XI. Yüzyılda gelenlerle bu koloni daha da büyümüş, kuvvetlenmiştir.

Bunlardan Rupen isminde birisi, Kilikya'ya geldikten sonra burada bir Ermeni devleti kurmaya çalışmış, Toros'larda Bardzberd'de Oshin adlı bir Ermeni asilzadesi de Lambran'da yerleşmiştir. Bu arada haclı seferleri başlamış ve Kilikya, Kudüse giden haclı ordularının geçit yeri olmuştur. Rupen ve oğlu bu fırsatı kaçırmayıp, haclılarla anlaşarak onların himayesinde hakimiyetlerinin kurmaya ve yaşatmaya çalışmıştır. Kostantin ve oğulları zaman

OĞUZLARIN İSTİLASI VE KARAMANOĞULLARI DEVRİNDE ERMENEK

aman Kilikya'ya hâkim olmuş, bu devleti idare den hanedana RUBENYAN, Oshin'in kurduğu hanedana da HOTEMYAN sülalesi adı verilmiştir. Selçuk Türkleri'nin kısa zamanda Anadolu'ya yayılması, Ege kıyılarına kadar uzanıp bir ara İznik'i kendilerine başşehir yapmış olmaları; Bilhassa Anadolu Selçuklular'ının Konya'yı kendilerine merkez yapıp Anadolu'yu bir "anayurt" olarak kabul etmeleri haçlıların başarısızlığına sebep olmaları kadar, bölgedeki Ermeni hâkimiyetini de imkânsız bir hale getirmiştir. Buna ilâveten gerek Bizanslılar gerekse Latinler bu yıllarda ve işlerine gelmedikleri zamanlarda Kilikya'daki Ermeni hâkimiyetine sık sık ara vermişlerdir.

Konstantin'in oğlu Leon ile Leon'un oğlu İstanbul'a götürülüp orda ölmüştür. Devlet altı yıl kadar başsız kaldıktan sonra Leon'un diğer oğlu Toros İstanbul'dan kaçarak Kilikya'ya yeniden hâkim olmuştur (1144).

II.Leon zamanında (1132) yılına kadar, Wakha, Sis, Anazarbus, Mamistra, Adana, Tarsus Rupenyanların eline geçmiş, daha sonra Bizans imparatoru II.Kommenos (1137-38) yılında bütün Kilikya'yı geri almıştır. II.Toros (1145-68) yıllarında dağ kalelerini, Mleh ise (1170-75) Türklerin yardımı ile ova şehirlerini Bizans'tan geri almış, bu suretle Kilikya'da Ermeni hâkimiyeti yeniden kurulmuştur. Uzun mücadelelerden sonra II.LEON (Büyük Leon) haçlı komutanlarından Alman İmparatoru FREDERİK BARBAROS'un yardımıyla 1198 yılında Kilikya Kralı olmuştur.

Bu esnada Üçüncü haçlı ordularını Kilikya'dan geçirmek isteyen Frederik Barbaros Silifke yakınlarında Göksu'da boğulmuş olup bunun üzerine II.Leon himayesiz kalmıştır. II.Leon'dan sonra iktidara gelen Hotemyan sülalesi Moğol istilası karşısında pek fazla dayanamayıp yıkılmış ve V.Leon başa geçmiş, daha sonra Memlük sultanı Baybars Suriye ve Antakya'yı işgal etmiş olup Ermeniler egemenliği Adana, Tarsus, Kilikya ovası, 1375 yılında başkentleri SIS şehri de memlükler tarafından işgal edilmek suretiyle 1293 yılında büsbütün ortadan kalkmıştır. (Tarih Boyunca Ermeniler ve Türk Ermeni ilişkileri: Senatör Sadi KOÇAŞ Syf: 33,34,35,36,37)

Böylece Ermeniler'in ve Ermeni krallıklarının Ermenek ve çevresine hâkimiyeti hiçbir zaman söz konusu olmamıştır. Ancak Bizanslılar ile müslüman araplar arasında (Oğuz istilasından önceki devre içerisinde) yukarda belirtmiş olduğumuz gibi zaman zaman el değiştirip durmuştur. 1228 Yılında Selçuklu Sultanı I. Alâettin Keykubat Ermenek'i zaptederek vergiye bağlamış ise de Ermenek ve çevresinin Oğuz boyları tarafından fiilen zaptedilmesi (1115-1116) yıllarında başlar.

Ermenek'te Karamanoğulları hâkimiyetine geçmeden evvel konunun daha iyi kavranabilmesi için Karamanoğulları'nın kim olduğunu, nereden ne zaman, niçin ve hangi yoldan gelip Ermenek ve çevresine sahip olduklarını incelemek gerekir. Bunun için de bunların menşei olan Oğuzlar ile yine onlarla sıkı ilişkileri olan Selçuklular konusuna kısaca da olsa değinmek zorunluluğu ortadadır. Oğuzlar, M.Ö. VII. Yüzyıldan M.S. IX. Yüzyıla kadar çoğunlukla Ural Dağları'nın doğusundaki; Hazar Denizi ile Aral Gölü'nün kuzeyindeki ve Altay Dağları'nın batısındaki "ÜST YURT veya TÜRK YURDU" denilen bölgelerde yaşamakta idiler. Bunlar M.S. 840 yıllarına doğru doğudan gelen Uygurlar'ın baskılarına ve saldırılarına uğrayınca bir kısmı Uygur egemenliğini kabul ederek yerlerinde kaldılar. Uygur egemenliğini kabul etmek istemeyen bir kısım Oğuz boyları batıya doğru göç etmeğe başladı.

Batıya göç eden Oğuz boyları belli başlı iki yönde dağılmışlardır: Birincisi Hazar Denizi ve Karadeniz'in kuzeyinden' Güney Rusya ovalarından Balkanlar'a doğru. İkincisi ise Güneye; Maverâünnehir, Harzem ve Horasan'a doğru. Oğuz ülkelerinde meydana gelen bu göç M.S. IX. Yüzyılda başlamış olmakla beraber aralıklarla da olsa XIV.Yüzyıla kadar devam etmiş; özellikle güneye olan göçler sonucu İslâm ülkelerindeki Türk boyları savaşçı oğuz boylarının da kendilerine katılması ile kuvvetlenmiş ve büyümüşdür. Özellikle Samanoğulları'nın (874-999), Gazneliler'in (963-1183), ve Karahanlılar' (940-1212) hizmetlerinde çalışan Oğuz boyları Anayurt'taki ırktaşları ile ilişkiyi de devam ettirmek suretiyle islâmiyeti kabul etmişlerdir.

M.S. 840 yıllarında başlayan bu büyük göçten ortalama 80 yıl kadar sonra yani 920 yıllarında güneye doğru yeni bir göç dikkati çeker. Bu yeni göç muhteşem SELÇUKLU İMPARATORLUĞU'nu kuracak Oğuzların göçüdür. 920 yıllarına kadar ÜST YURT'ta oturan Kınıklar'a mensup Selçuklular, bu tarihten sonra kendilerinden önce güneye; islâm ülkelerine inmiş olan diğer Oğuz kabileleri gibi ve onlarla beraber burada devlet kurmuş olan Türklerin etkinliğinde yaşantılarını devam ettirirler. Diğer Oğuz boyları gibi bunlar da islâmiyeti kabul ederler: (M.S. 992).

Oğuz boylarının daha sonra (akıncılık maksadı ile) Anadolu'ya yönelmiş olduğunu görmekteyiz: Selçuklulardan ÇAĞRI BEY kumandasında Doğu Anadolu yaylalarına kadar uzanan Oğuzlar, 1015

tarihinde Anadolu'nun Türkleştirilmesi ve Türk Yurdu haline gelmesi için ilk adımı atmış sayılır. Böylece Selçuk Oğuzlarının islâmiyeti kabulünden sonra 1015 tarihinde Anadolu'ya hâkim hristiyan Bizans ile mücadeleye başlaması ve 1040 tarihinden Selçuklu Devletinin fiilen kurulmuş olması; 1071 Malazgirt meydan savaşından sonra Anadolu kapılarının Türk hâkimiyetine resmen açılması demektir.

Anadolu'nun; özellikle Ermenek ve çevresinin Bizanslılar hâkimiyetine kadar olan devresini, Oğuzların Anadolu'ya yönelişlerini, Karamanoğulları'nın bağlı olduğu Oğuzların ve Selçuklar'ın aslının ve IX, X, XI. Yüzyıllardaki durumlarını bu şekilde kısaca özetledikten sonra ERMENEK ve ÇEVRESİNDE KARAMANOĞULLARI BEYLİĞİ'NİN KURULUŞU VE GELİŞMESİNİ Bu konuda yazılmış mevcut Türkçe kaynakların, araştırma ve belgelerin ışığında gözden geçirelim:

ERMENEK'TE KARAMANOĞULLARI DEVRİNİN BAŞLAMASI

Yukarıda izah edilmiş olduğu gibi akıncılık maksadı ile doğudan gelen Oğuz boyları 1115-1116 yıllarından itibaren Ermenek ve yöresine yerleşmeye başlamışlardır. Ermenek merkezde henüz hüküm sürmekte olan "Halgam" adındaki derebeyi ile çevresindeki buna benzer bazı küçük beyler bu tarihlerde halen mevcuttur. Bu derebeylerinin hüküm sürdüğü FİRAN KALESİ (Strabon'un "Sağfran" mağaraları dediği bugünkü Öksürükini-İkidelik ve Maraspoli mağaralarını içine alan müstahkem mevki), ŞAHİNLER KALESİ (Güzve yakınlarında) KÖRİSTAN VE FARİSKE KALELERİ, MENNAN KALESİ gibi kaleler ve çevresindeki bir kısım arazi dışındaki bölgeler, daha çok tarıma ve hayvan beslemeye elverişli yerler göçebe yaşayan Oğuz kabileleri tarafından süratle ele geçirilmiştir. Ermenek çevresinde genellikle KAMIŞBAĞAZI, AYKADIN, TEKEÇATI, BALKUSAN (Uygurlar'ın Asya'daki kentleri "Balkusan" isminden gelme), YELLİBEL, SÜNGÜLLÜ, MUHALLAR, Doğuda: SİNANLI, DEĞİRMENLİK, MUT çevrelerinde yerleşen Oğuz boyları içinde KARAMANOĞULLARI OYMAĞI çoğunluğu teşkil etmektedir. Bütün bunlar başlangıçta göçebe hüviyetinde akıncılar olup çevreye hükmeden hristiyan derebeylerinden çiftlik yapmak müsaadesi olarak mukabilinde ösrünü vereceklerini bildirmişler ise de zaman geçtikçe doğudan gelen diğer oğuz boyları ile çoğaldıkça kuvvetlenmişler, göçebeliği yarı göçebe hayata terk ederek tamamen yerleşmek politikası gütmeye başlamışlardır.

Karamanoğulları'nın mensup olduğu Türk boyu hakkında iki ayrı düşünce mevcut olup bunlar, bazı kaynaklara göre (Üçoklar) dan SALURLAR'a bazı kaynaklara göre de Bozoklar'dan AFŞARLAR'a mensupturlar. Bu konuda yapılan son araştırmalar ve otoriteler bunların Bozoklardan AFŞARLAR'a mensup olduklarını ortaya koymaktadır. (Bakınız: İslâm Ansikl.Karamanlılar Md.) Karamanoğulları "Karaman ismini Beyliğin ilk kurucusu Nure'nin oğlu Kerimüddin Karaman'dan değil, onun mensup olduğu ve şeflik ettiği Karaman oymağından almıştır. (Bak. Türkiyat Mecm. I/193, 177 Z.V. Toğan).

1115-1116 yıllarından itibaren başlayan bu yerleşme gittikçe belirli bir politikaya ve devletleşmek arzusuna doğru yönelmeye başlar. Diğer oğuz boylarına nispetle çoğunlukta olan Karamanoğulları bulundukları bölgede kendi halinde yaşamaya ve yerleşmeye devam ederken toprağı sürüyor, koyun, keçi, katır, at gibi hayvanlar yetiştirerek güçlenmeye çalışır. Zaman zaman da sürülerini otlattığı meralara saldırır. Bazen de civar kaleler önünde toplanarak âni baskınlar yapıp bu kaleleri elde eder. (Bak. İslâm Ans. Karamanlılar Mad.)

Karamanlılar oymağı toprağına bağlı olarak gittikçe kuvvetlenirken 1228 tarihinde kendilerini bu bölgeye resmen yerleştirmiş olan Selçuklu sultanı I. Alâeddin Keykubat Kilikya'da henüz alınmamış olan toprakların fethi için Çaşnigar Emir Mubarezeddin Çavlı'yı ve Serleşker Mubarezeddin Ertakuş Atabeğ'i görevlendirmiş olup Antalya havalisini, Ermenek, Mut ve Gülnar bölgesini fethetmeye uğraşmaktadır. Nitekim Silifke, Tarsus ve Adana hariç Kilikya'nın büyük kısmını elde etmiştir. 1228 yılında Kalesi hariç I.Alâeddin Keykubat tarafından Selçuklular egemenliğine geçen Ermenek, bu fetih savaşlarında askeri bir üs olarak Selçuklulara hizmet etmiştir. 1228 yılında Ermenek'i zapteden Keykubat, Kumandanlarından (Kamar al-din Lala) yı sipehtarı olarak tayin etmiş olduğu için bu devrede Ermenek'e "KAMERÜDDİN İLİ" denmektedir.

1228 yılından itibaren; Ermenek çevresinde varlığın ispat etmiş olan Karamanoğulları oymağının bir başkan idaresinde birleştiğini, bir birliğe vardığını görmekteyiz ki bu başkan Sadüddin oğlu NURE, tanınmış adı NURE SOFİ'dir.

NURE SOFİ, Karamanoğulları için ortaya çıkan ilk tarihi şahsiyet olup bazı kaynaklara göre: (Bak. İbni Bibi.Muhtasar Selçuknamesi) Ermenek ve civarına yerleştirilen Türkmenlerden olan Nure, odunculuk ve kömürcülük yapan, bunları Lârende'ye getirip satarak aile fertlerinin nafakasını temin eden bir adamdır. Yazılı kaynaklara göre

Nure Sofi' Babaî tarikatine mensup bir Türkmen Şeyhidir.

Babaîlik tarikatının kurucularından (Baba İlyas Horasani) ye intisabından dolayı SOFÎ lâkabı verilmiştir. Karamanoğulları Beyliği'nin kuruluşunda "Babaîlik"nin rolü büyük olmuştur. 1231 Tarihinde nübüvvet (Peygamberlik) iddia ederek kendisine (Baba) diye ad takan İlyas'ı Nure Sofi'nin aynı yıl içinde ziyaret ettiği ve ona bağlanmış olduğu anlaşıyor. Baba İlyas'ın Türkmenler arasındaki manevi nüfuzu gittikçe artarak Karamanoğullarının bulunduğu bölgeye de yayılmıştır. Bu tarikatın yayılmasında oldukça büyük etkisi olan Nure Sofi ile Muhlis Baba (Muhlis Paşa) nın Baba İlyas isyanına katılmış olduğu, Babailerle beraber Selçuklulara karşı savaştığı bilinen gerçeklerdendir. Babailerin 1238 tarihinde Selçuklulara karşı Kırşehir'in Maliya ovasında ve 1239 da Amasya havalisinde kesin yenilgisi sonucu diğer tarikat mensupları, özellikle büyükleri sağa sola sığınmaya çalışırken Nure Sofi ile Muhlis Baba (veya Muhlis Paşa) nın da birlikte Ermenek'e gelip Karamanlılar arasına katıldıkları bilinmektedir. Böylece 1238 tarihinden 1258 yılına kadar kabilesinin başında, bir yandan çevresindekileri fikren geliştirmeye çalışırken bir yandan da yeni topraklar elde etmek için hazırlıklar yapmıştır.

Müritlerinin ve kabilesinin başına geçerek 1257 tarihinde Ereğli üzerine bir yıl sonra da Silifke üzerine sefere çıkarak Ereğli kalesini ele geçirmiş, Silifke'ye de taarruz ederek hâkimini öldürmüştür. Bu başarılarından dolayı Selçuk Sultanı kendisine, amcazadesi ve Aksaray Beyi Melik Aslan ile hil'at, kılıç, tabl, ve âlem yollamıştır.

NURE SOFÎ'nin ne vakit doğduğunu bilmiyoruz Ancak 1255 tarihinde ölmüş olması kuvvetle muhtemeldir (oğlu Karaman 1256 tarihinde başa geçtiğine göre). Mezarı Mut ilçesinin Sinanlı bucağı sınırları içinde olan Değirmenlik Yaylağındadır. XV. Yüzyılın ilk yarısı içinde Karaman iline bir seyahat yapan Müverrih (Aynî) Nure Sofi'nin Karaman, Oğuzhan ve Timur Han adında üç oğlundan bahsetmekte olup bunlardan herbiri ayrı ayrı yerlerde ayrı sülâleler kurmuştur. Buna göre Oğuzhan: Alâîye'de, Karaman: Konya ve Lârende'de Timurhan ise Şam'da yerleşmişlerdir.

KERİMÜDDİN KARAMAN BEY DEVRİ

Nure Sofi'nin ölümünden sonra beyliğin başına geçen oğlu KARAMAN 1256 tarihinden itibaren hükmeden kişi olmuştur. Lâkabı (Kerimüddin) olan Karaman Bey, Nure Sofi'den sonra beyliğin esas kurucusudur.

Babailer'den meşhur Muhlis Baba (Âşık Paşa'nın

babası) Kerimüddin Karaman'ı Babası Nure'nin yerine tarikatın şeyhi yapmış ve ona ilgi göstermiştir. Böylece hem kabilesinin hem de Babailerin reisi olarak nüfuzu artmış, dolayısıyla güçlü bir lider olarak beyliğini kuvvetlendirmek olanağını bulmuştur.

Karamanoğulları'nın Ermenek'i zaptı 1246-1250 yılları arasında olmuştur. Onun için bu tarihten sonra Ermenek'in tarihi, Karamanoğulları'nun tarihi ile iç içedir.

Ermenek 1228 tarihinde Selçuklular tarafından ele geçirilmiş ve "Kamar al-din Lala" Ermenek Sipehtarı olarak tayin edilmiş ise de Ermenek Kalesi alınamamıştı. İşte Firan Kalesi denilen bu eşsiz kale 1258 yılında Kerimüddin Karaman Bey tarafından ele geçirilmiş ve Türkleştirilmiştir. Kalenin ele geçirilişi hakkında çeşitli rivayetler mevcut olup bulardan 'Hazarfan'ın Talhis-al Bayan'ına göre) "Karaman Bey panayırda toplanan hristiyanları bir baskın sonucu öldürerek elbiselerini kendi askerlerine giydirmiş ve akşam karanlığından yararlanarak kaleye giren kuvvetleriyle kaleyi ele geçirmiştir. Başka bir ifadeye göre Nure Sofi'nin oğlu Karaman Bey tüccar eşyası konulan sandıklar içine asker yerleştirerek içeriye sokmak suretiyle kaleyi ve dolayısıyla Ermenek'i ele geçirmiştir. Bunlardan hangisi doğru olursa olsun bir hileye baş vurulmuş olduğu gerçektir. Zira böyle bir kalenin başka türlü ele geçirilmesine imkan yoktur. Kalenin (Halgam) adı verilen derebeyi zamanında yapıldığı; daha sonra ve islâmi devirlerde tamirat gördüğü rivayet edilmektedir. Orta çağda kaleyi görmüş olan gezginler burayı beyliğin merkezi olarak belirtirler. Nitekim XIV. Yüzyılda Ermenek'i ziyaret eden (Şihâb al-din al Omari) bura beylerinin "Emir" lâkabını taşıdıklarını (14) şehir ile (150) kaleye malik olduklarını ve ayrıca (2500) asker ile (Süvari), ve hemen bir o kadar piyade askeri bulundurdıklarını bildirir. (Bak: Anıtlar ve tarihi Es. Kaleler Bölümümüz.)

Firan kalesi ve dolayısıyla Ermenek'i zaptından sonra Kerimüddin Karaman "ERMENEK BEYİ" ünvanını almıştır. Ermenek kalesinin zaptından sonra Mut, Gülnar ve Silifke kalelerine de taarruz eden Karaman Bey, topraklarını gittikçe genişletmeye başlamıştır.

Bulunduğu bölge dağlık ve oldukça sarp olduğu için, Anadolu Selçukluları de Moğolların nüfuzları altına girerek zayıf düşmüş olduğundan durum rahatça hareket etmesi ve arzu ettiği yeri elde etmesi bakımından son derece elverişli bulunmaktadır. Ayrıca çok cesur, güçlü ve silahşör olduğu söylenen Kerimüddin Karaman çevresindekilere egemen durumda olduğundan Selçuk Sultanı IV. Kılıçaslan kendisinden

çekinmeye başlamıştır. Bir hadise çıkarmasından korktuğu için Karaman Bey'e elinde bulunan toprakları ıktâ (Dirlik) olarak vermiştir. Daha sonra Selçuklu sarayının karışması, kardeşlerin taht kavgasına düşmesi ve merkezi Konya olmak üzere devletin batı yakasının (II. İzzeddin Keykavus) a; doğu taraflarının ise, merkezi Sivas olmak üzere (IV. Kılıçaslan) a verilmesi ve bu arada Karaman Bey'in kuvvetlerine dayanarak II. İzzeddin'in, Rükneddin Kılıçaslan'ı yenmesi; onu Burdur Kalesi'ne hapsedmesi sonucu egemenliğe sahip olması sonunda kızkardeşini Karaman Bey'e vermek suretiyle onunla akrabalık kurmuştur. Ayrıca Karaman Bey'e tabl ve alem vererek Ermenek ve Silifke kalelerinden başka Lârende kalesinin idaresini de kendisine bırakmıştır. Daha sonra 1258 de Selçuklu sultanı, Karaman Bey'e bu iltifatlarda bulunurken kardeşi (Bonsuz) u da ihmal etmeyip onu kendisine Emirahur yapmıştır. Böylece Selçuklular Karaman Bey'i ve onun kurmuş olduğu beyliği her yönüyle resmen kabul etmişlerdir.

Kerimüddin Karaman Bey zamanında beyliğin merkezi genellikle Ermenek olmuştur. Halk kaleden kale eteklerine doğru yavaş yavaş inmeye başlamıştır.

Selçuklu Sultanı ile arasının açılmasından ve Lârende'nin Sultan tarafından Karaman Bey'in Düşmanı durumunda olan (Hacı Beyler) e verilmesinden son derece üzülen Karaman Bey bir gün av bahanesiyle, yanında az fakat seçme bir kuvvetle Lârende'ye baskın yapmış ve Lârende'yi ele geçirmiştir. Karşı koymak isteyen Hacı Beyler'i katletmiş ve bir hile ile Lârende kalesini de ele geçirerek Lârende'yi tamamen teslim almıştır. 1260 tarihinde meydana gelen bu olaylardan sonra Ermenek'in merkezliği yavaş yavaş Lârende'ye kaymış ise de burası Savunma olanaklarının mükemmelliği bakımından hiçbir zaman ihmal edilmemiş ve ikinci plâna düşmemiştir.

Karaman Bey'in düşmanı durumunda olan Sultan Rükneddin Kılıçaslan, Karaman'ı öldürmek için her vesilede fırsat aramış ise de Lârende'nin zaptedilmesine; kendi taraftarı olan Hacı Beyler'in kuvvet ve adamlarının öldürülmesine ses çıkaramadığı gibi bu oldu bittiyi olduğu gibi kabul etmekten öteye Karaman Bey'den akınlara başlayan Kilikya Ermenilerini bastırması için yardım istemiştir. Bana rağmen Rükneddin, Ermenileri bastırmaktan daha yeni dönmüş olan Karaman Bey için "Daha fazla yaşamamalı" şeklinde konuşmuştur. (Bak. Karam. Oğulları Tarihi: Tahsin Ünal Syf: 68-69-70-71)

Sultan Rükneddin cesur ve kuvvetli olduğu kadar

fena bir devlet adamı olup, yararlı ile yararsız devlet adamlarını ayırmasını hiçbir zaman bilemediği ve burnunun dikine gittiği, birçok uç beylerini darılttığı, Burdur Kalesi muhafızı; Afyon'daki Sahip Fahrettin Ali'nin oğlunun kayın pederini kendi aleyhinde söz söylemiştir bahanesiyle idam ettirip ölüsünü köpeklerle attığı hattâ Sahip Fahrettin Ali gibi kıymetli bir veziri ölümle tehdit etmiş olması gibi yersiz ve soğutucu hareketleri yüzünden çevresinde kendine sadık kimse kalmamıştır. Karaman Bey, kendisi için neler düşündüğünü bildiği ve duymuş olduğu için sıranın kendisine geldiğini bilmekte ve tetiktedir. Bu arada Selçuklu sarayına mensup, sultana kızgın ileri gelenlerle, asker ve güç sahibi uç beylerinin hazırlamış olduğu IV. Rükneddin Kılıçaslan'ı tahttan indirip, İznik'te bulunan II. İzzeddin'i tahta çıkarma plânına Konya'daki devlet adamlarından başka Rükneddin ile arası açık olan Karaman Bey de katılmıştır.

Hatta Karaman Bey ve kardeşleri olan Bonsuz ile Zeynülhac bu plâna daha çok taraftar bulabilmek için İznik'teki İzzeddin'i tahta çıkarıp, memleketi düzene koyduktan sonra Moğolları Anadolu'dan süreceklərini gizli gizli etrafa yaymak suretiyle plâna tatbik ortamı hazırlamışlardı. Bu iş için gerekli hazırlıklardan sonra Konya'daki devlet adamlarının çağrısı üzerine Karaman Bey kardeşleri ve Emir Bedreddin Gevhertaş (İzzeddin'in yakını) başta olmak üzere 20.000 zırhlı süvari ile 1261 tarihinde Konya üzerine yürümüşlerdir. Konya büyükleri ve halkın Karaman Bey tarafını tutması ve Rükneddin'in emrinde olan Moğol askerlerinin yaylalara dağılmış durumda bulunuşu Karaman ve yanındakilerin cesaretini iyice artırmış ise de Muinüddin Pervane Selçuklu sultanının 15.000 kadar kuvveti ile Karaman Bey'i Konya'da Gevele (Kavele) kalesi önünde karşılayarak sert, kanlı ve çetin bir savaş başlamıştır. Neticede Karaman Bey yenilgiye uğrayıp kardeşleri Bonsuz ile Zeynülhac ve Emir Bedreddin Gevhertaş Selçuklular tarafından esir alınmıştır. Bu arada Karaman Bey bir yolunu bulup Ermenek'e kaçmıştır. Karaman Bey'in Kardeşleri ve Gevhertaş daha sonra Konya'da idam edilmek üzere şehirde dolaştırılıp halka teşhir edildikten sonra iç kale kapısına asılmış; halk tarafından atılan oklarla vücutları paramparça edilerek öldürülmüşlerdir. Ayrıca bunları Konya'ya mektupla davet eden Selçukiler Maliye nazırı "Necibüddin" ve Konya'nın ileri gelenlerinden "Hamidoğlu Kıvamüddin Eşher" ve Kazasker idam edilmişlerdir.

Karaman Bey 1261 de meydana gelen bu olaydan bir yıl sonra bazı kaynaklara göre eceliyle; bazı kaynaklara göre ise Seçuklu sultanının gönderdiği,

Karaman Bey'e dost görünen bir dizdar tarafından zehirlenerek ölmüştür ki zehirlenerek ölmüş olması çok daha kuvvetli bir ihtimaldir.

Karaman Bey Gölhisar Güzelcehisar'da zehirlenerek öldüğü zaman karısı ve çocukları Karaman Yerköprü yaylağında bulunmakta idiler. Beyleri ve yakınları onun cesedini Ermenek'e getirip Balgusan köyüne defnetmişlerdir. (I)Mezarı daha sonra bir türbe ile muhafaza altına alınmıştır. Türbede bulunan tarihsiz kitabeye de Mesut'un birinci saltanatı devresinde mi (1283-1298), yoksa ikinci saltanatı zamanında mı (1303-1308) yapılmış olduğu kesin olarak bilinmemektedir. (Bakınız Anıtlar ve Tarihi Eseri.Böl.Karamanoğulları Türbesi)

NOT: (I)-YERKÖPRÜ ve KARAMAN BEY'in ÖLÜMÜNE AİT BAZI AÇIKLAMALAR:

YERKÖPRÜ, Göksu (Bıçakçı Çayı) üzerinde Ermenek'le Karaman arasında ilginç güzellikleri, çağlayanları, çevresinde çam ormanları ile son derece güzel bir köşedir. Denizden yüksekliği 930 metre kadar olup her zaman gidilmesi görülmesi mümkündür. Sayın İ.Hakkı Konyalı (Karaman Tarihi) adlı eserinde Yerköprü'den bahsederken şunları kaydeder: "Konya Selçuklularının büyük padişahı (Kalonoros – Korakesiyon) denilen büyük şehri aldıktan sonra burasını kendi adıyla adlandırmış "ALAIYE" adını vermiş ve imparatorluğunun kişlik payitahtı yapmıştır. Hükümdar, devlet ve hükümet büyükleri, zenginler yazın Konya'da otururlar, kışın da Alâiye'ye inerlerdi.

Karamanoğulları da Yerköprü'yü Ermenek'in, Lârende'nin bir yazlığı haline getirmişlerdi. Hükümdar hânedanı, prensler, prensesler yazın buraya inerler, burada yaşarlardı. Karamanoğullarının ilk başkenti Ermenek'te oturanlar da yazın Göksu sahillerine inerler burada yazarlardı.

Yerköprü muhteşem yazlık saraylarla, yapılarla dolu idi. Bütün dağlar, tepeler, bayırlar zümrüt gibi bağlarıyla kaplıdır. Memleketin en tatlı üzüm cinsleri hem de turfanda olarak buralarda yetişir. Tanrı bu yerleri üzüm yetiştirme nimetine mazhar etmiştir. Denizden 930 M. Yüksekliğinde bulunan Yerköprü'yü eskiden hâle halinde saran birçok mamur köyler vardı. Bunların çoğu Göksu'ya hâkim zümrüt tepelere kurulmuştu. Karamanoğullarının büyükleri, devlet uluları, zenginler yazın bu köylere göç ederler, kışa kadar buralarda otururlardı. Yerköprü aynı zamanda Karamanoğullarının bir Hazine-i Hümayun'u idi. Devletin hazineleri, kıymetli eşyası ve tarihi yadigarları burada muhafaza edilirdi. Karaman Bey'in ölümü ile ilgili olarak ŞİKARİ'nin Karamanoğulları Tarihinde kaydettiği bazı tafsilat: Kerimüddin Karaman hristiyan dönmesi bir müslüman olan kumandanı "Koson"u Antalya Kalesi'nin alınmasına memur etti. Koson esaslı bir hile ile Antalya Kalesine Kıbrıs'tan gönderilmiş bir kuvvetmiş gibi girmeye ve kaleyi teslim almaya muvaffak olduktan sonra Karaman Bey'e burada alınan esirleri ve kalenin anahtarlarını getirip teslim etti. Karaman da bunları Melik Aslan ile Selçuk Sultanına gönderdi. Melikşah dönüşte sultanın

yazdığı muhabbetnameyi ve hil'atı Karaman Bey'e Selçuk Sultanının kendisi hakkında iyi şeyler düşünmediği intibainı bildirdi.Nitekim Sultan Karaman Bey'in başarılarını gördükçe endişeye düşüyor, davranışlarının sonucunda bir egemenliğin ortaya çıkabileceğini çok iyi görüyordu. Onun için Karaman Bey'i bir an evvel ortadan kaldırmak çareleri araştırıyordu. Emir ve vezirleri de bu düşüncüyü şiddetle desteklemekte idiler. Fakat bunun zorla olamayacağını da bilmekteydiler. Onun için"Bu işi bir hile gerek" diyorlardı. Karaman Bey Arak'ı (rakıyı) içki ve raks âlemlerini çok severdi, fırsat buldukça Yunan ve Rum dilberleri arasında beyleri ve yakınları ile içki ve raks âlemleri yapardı. Karaman'ın Antalya kalesini zaptından sonra Selçuk hükümdarı Antalya dizdarına gizli bir mektupla Karaman'ı zehirleterek öldürmesini istemişti. Birgün Karaman, Gölhisar önünde altın iskemle üzerine oturmuş, yanında 228 tane demir kuşaklı pehlivan, yakınları ve oğlu Mehmet de olduğu halde içki âlemi yapmakta idi. Bu âlemde; bir yanında Moğol, öbür yanında Türkmen ve Kürt Beyleri bulunuyordu. Kale kumandanı hergün rakı ve mezeler getirterek bu âlemlerin tekrarlanmasını sağladı. Bu günlerden birinde kendisine gizlice Selçuk Hükümdarının mektubu ve zehir getirilmiş bulunuyordu. Mektubu okuyup zehri gizledi ve kafasında suikast plânını hazırlamaya başladı. Karaman Bey ele geçirdiği kalelerden aldığı bütün malları, zenginlikleri oğlu Mehmet ile evinin ve karısının bulunduğu (Yerköprü) ye yolladı. Bu yolculukta Aydın Bey'le Hamit Bey de Mehmet'in yanında bulunuyordu. Mehmet 300 deve yükü cephaneyi, 100 katır yükü altın ve gümüşü Yerköprü'ye getirmiş evlerinin civarındaki bir mağaraya yerleştirmişti. Böylece Yerköprü Karamanoğullarının cephaneliği ve hazinesi durumuna girmişti. Daha sonra Mehmet yanındaki beylerle beraber babasının yanına dönmüş ve babası yanındaki beylere izin vermişti. Kendisi de adamları ile yalnız kalmıştı. Kale komutanı (Dizdar) hergün Karaman Bey'e rakısını ve mezesini hazırlar getirirdi. Karaman'ın yalnız olduğunu gördüğü bir gün içine zehir karıştırmış olduğu rakıyı bir şişe içinde getirip Karaman'a sundu. Karaman Bey'in yanında Aydın Bey, Kaya Bey, Menteşe Bey ve oğlu Mehmet de bulunuyordu. Dizdar zehirli rakıdan Karaman'a bir kadeh sundu. Kuvvetli zehir hemen tesirini göstermeye başlayınca Karaman zehirlendiğini anladı. "Hay Mel'un Kıydın bana..." deyip hançerini çekti Dizdara öylesine vurdu ki hançer bir yüzünden öbür yüzüne çıktı. Daha sonra kendisi de yere yığılıp kaldı.

Yanıdakiler feryat edip yakalarını parçaladılar. Karaman ruhunu teslim etmeden gözünü açıp: "Ey bey'ler gayret edin, oğlumu düşman eline koymayın. Ey oğlum sen de gayret et kanımı Sultan'a koma!" dedi. Daha sonra Karaman'ı bir tabuta koyup Ermenek'e götürdüler orada defneylediler.

Karaman Bey'in ölümünden sonra oğulları Mehmet, Mahmut, Kasım ve Halil Bey'ler Selçuklular tarafından yakalanıp Konya'da (Kâvle) veya Kavale kalesine hapsedilmişlerdir. Karamanoğulları burada ortalama altı ay kadar yani Sultan Rükneddin'in

zehirlenerek öldürülmesine kadar hapis kalmışlardır. Daha sonra Rükneddin'i zehirleyenler arasında bulunan vezir Muiniddin Pervane tarafından serbest bırakılan Karaman'ın oğulları Ermenek'teki ailelerinin yanlarına dönmüşlerdir. Karaman Bey'in oğullarından (Şams al-din) veya Şemsüddin lâkabı taşıyan Mehmet Bey babasının yerine beyliğin başına geçmiştir.

ŞEMSÜDDİN MEHMET BEY DEVRİ

Karaman Bey'in büyük oğlu olan Mehmet Bey, babasının yolunu tutarak bu yolda mücadeleye devam etmiştir. Niğde Emiri Hatiroğlu Şerafeddin'in Memlük sultanına güvenerek Moğollara karşı giriştiği isyan hareketinde onun tarafını tutmuştur. Çünkü Karaman Bey'in ölümünden sonra Rükneddin Kılıçaslan eski ülüş sistemine riayet etmeyip, Karaman Bey'in yerine oğlu Mehmet Bey'i tayin etmesi gerekirken onun topraklarını güvenilir vezirlerinden Hutenoğlu Bedreddin İbrahim'e vermiş, Karaman ülkesine onu tayin etmiş bulunuyordu. Hatta Sultan "Karaman-oğullarını yok etmeyince fidne kapanmaz, onları ele geçirmek gerekir" şeklinde Hutenoğlu'na emirler vermişti. Hutenoğlu Bedreddin İbrahim, maiyeti ile gelip Lârende'ye yerleşmişti. Karaman'ın oğullarını ele geçirmek için çareler aramaya başlamış ve nihayet bir gün Mehmet Bey'i ve kardeşlerini yakalayıp Konya'ya götürüp Gavele Kalesine hapsetmiş; burada (1264) II. Rükneddin Kılıçaslan'ın ölümüne kadar hapis olarak alıkoymuş ve daha sonra Vezir Muiniddin Süleyman Pervane Karaman halkının isyan etmesinden çekindiği için henüz çocuk hükümdarı (III.G.Keyhüsre) inandırmak suretiyle kendilerinin serbest bırakılmasını sağlamıştır.

İşte Hatipoğlu Şerafeddin tarafını tutmasının en büyük sebebi budur. Daha sonra Şerafeddin buna karşılık; Ermenek bölgesi askeri kumandanlığını, Kadı Hoteni'nin oğlu Bedrüddin İbrahim'den alarak Mehmet Bey'e vermiştir.

Bir müddet sonra Mehmet Bey her yıl Selçuk hazinesine yollamakta olduğu vergiyi kesmiştir. Fakat Selçuk ve Moğol kuvvetleri Hatiroğlu isyanını bastırıp Şerafeddin'i yakalamışlar; muhakeme ettikten sonra öldürmüşlerdir. Böylece bu mücadelede yalnız kalmış olan Mehmet Bey yine de çarpışmaya devam etmekten geri durmamıştır. Ermenek Serleşkerliği (Komutanlığı) bu arada yeniden Moğollar vasıtasıyla Bedrüddin Huteni'ye geçmiştir.

Ermenek serleşkerliğini tekrar ele geçirmiş olan Bedrüddin Huteni Moğol ve Selçuk kuvvetleriyle yeniden Karamanoğulları üzerine saldırmaya karar

vermiş olup harekete geçmiştir. Selçuklu veziri Müniddin Süleyman Pervane bu işe çevre halkının ezilmemesi için her ne kadar mani olmak istemiş ise de Bedrüddin Huteni'ye mani olamamış, kendine son derece güveni olan Bedrüddin böylece yeniden maceraya atılmıştır.

Karamanoğlu Mehmet Bey bu durumu haber alınca Selçuk sultanından affını rica ederek, hazineye yüzbin altın vereceğini ifade etmiştir. Bedrüddin Huteni bu teklifi kabul etmemiştir. Kendisine son derece güvenen Bedrüddin, Moğol beylerinden Toko ve Todon ile birleşmek suretiyle 6000 kadar bir askerle Lârende'ye gelmiştir. (Lârende'den sonra kendi üzerine geleceğini tahmin eden Mehmet Bey vergi vermeyi bunun için kabul etmişti, bunun için affını dilemişti, zira son yıllarda çeşitli olaylar nedeniyle Karamanoğulları bir hayli sarsılmış bulunuyordu, kendilerini toplamaya ve sükuna ihtiyaçları vardı, Hutenoğlu ise bunu biliyordu; onun için düşmanını en zayıf anında vurmak istiyordu.)

Hutanoğlu Lârende'den, Mehmet Bey'in bulunduğu Ermenek'e doğru harekete geçti. Kendisine çok güvenen Hutenoğlu hiçbir ihtiyat tedbirine dahi lüzum görmeden Lârende-Ermenek yolu üzerinden ilerliyordu. Geçtiği yerleri binbir işkence, katliam yaparak; namuslarını kirleterek, yakıp yıkarak birer viraneye çevirmişti adetâ. Böylece Göksu vadisine kadar geldi. Daha önce geçit bölgesinde her türlü savaş tedbirlerini almış olan Mehmet Bey, Hutenoğlu'nu Bucakkışla'da Bıçakçı köprüsü civarında karşıladı. Böylece Göksu geçidini tutmuş olan Mehmet Bey idaresindeki Karamanoğlu kuvvetleriyle Hutenoğlu arasında çok sert ve çetin bir savaş başlamış oldu. Karamanlılar son derecede kahramanca savaşarak adetâ bir ölüm-kalım savaşı veriyorlardı. Muharebenin daha ilk saatlerinde Hutenoğlu'nun sol yanından gelerek, onun arkasını sarmış, dönüş hattını kesmiş bulunuyordu. (Bak.Karamanoğulları Tarihi: Tahsin Ünal Syf. 79)

Hutenoğlu ilerleyemeyeceğini; hatta, biraz daha kalırsa sonunun fena olacağını anlayarak savaş alanını terk etmek, başka bir deyimle canını kurtarmak çabasına düşmüş, Lârende'ye doğru kaçması gerekirken aksine Ermenek tarafına çekilmek mecburiyetinde kalmış ve Ermenek kalelerinden birine sığınmıştır. Bu arada bütün savaş malzemeleri, eşyaları ve Lârende'den Bucakkışla'ya kadar geçtiği yerlerden elde ettiği vurgun hazinesi Mehmet Bey'in eline geçmiştir. Daha sonra Mehmet Bey Hutenoğlu'nun sığındığı kaleyi muhasar etmiş ise de saltanat nâibi Eminüddin Mikâil kuvvetlerinin Hutenoğlu'nu kurtarmak üzere Lârende'ye gelmiş olduğun haber

alması üzerine mahasarayı bırakmış ve Mut yöresine doğru çekilmiş; böylece kurtulan Hutenoğlu'na esaslı bir ders vermiştir. Bu başarı Karamanoğulları'nın itibarının artmasını sağlamış; dağılmış olan kabileler tekrar Karamanoğulları'nın etrafında toplanmış; Tarsus-Adana ve çevresinde yaşayan uç beyleri de bu arada Selçuklulara isyan ederek Karamanoğulları Beyliği'ne katılmıştır. Mehmet Bey daha sonra kardeşi Mahmut Bey'i bu Türkmen kabilelerinin başına göndermiştir. Mahmut Bey burada baskınlar düzenleyerek Orta Anadolu'yu Akdeniz'e bağlayan ticaret yolu üzerindeki Gülek boğazını ve buradaki gümrük teşkilâtını da ele geçirmiştir.

Mehmet Bey kendisine katılan uç beyleri ile ve Gülek gümrük teşkilâtını ele geçirmiş olmakla durumu iyice düzeltmiş bulunuyordu. Artık Selçuk ve Moğol saldırısından pek çekinmiyordu. Böylece 1264 tarihinden Konya üzerine yürüyeceği 1276 tarihine kadar Ermenek, Mut, Lâdende ve Göksu vadisinden Gülek boğazına kadar uzanan bütün İçel'i ve Toroslar'ın dağlık bölgesini idaresi altına alan Mehmet Bey çevrenin tek hâkimi olmuştur. Mehmet Bey bütün bu başarıların Mısır ve Suriye'ye sahip olan Türk Memlûkleri sultanı Baybars'a bildirdi. Daha sonra Baybars'ın Anadolu'ya gelmek üzere olduğunu haber alınca ayrıca memnun oldu. Çünkü Tatarlara karşı müttefiki olan Hatipoğlu Şerefüddin'in Niğde'de yakalanıp öldürülmüş olması onun durumunu zorlaştırmış olduğundan bu sırada Baybars'ın Elbistan yakınlarında Moğol kuvvetlerine galebe çalmış olması Mehmet Bey'i iyice memnun etti. 15 Nisan 1277 tarihinde meydana gelen bu olaydan sonra Moğol ve Selçuk kuvvetlerinin Baybars karşısında bozguna uğramış olmasından cesaret alarak Aksaray'a hücum ettiyse de başarı sağlayamadı. Daha sonra üç bin atlı ile Konya'ya gelerek şehri kuşattı; fakat Konya'yı alamadı. Buna rağmen kuşatmayı devam ettirdi. Bu olaylar yaşanırken Sultan Baybars Kayseri'ye gelmiş; henüz çok küçük denecek yaştaki Selçuk Sultanı III. Gıyaseddin Keyhüsrev Tokat'a kaçmış bulunuyordu. Daha sonra Melik Zahir Baybars Kayseri'de kendi adına hutbe okutup sikke kestirdi. Bu arada Karamanoğlu Mehmet Bey'in en küçük kardeşi Ali Bey Kayseri'de Selçuklu sultanının yanında rehine olarak bulunuyordu. Ali Bey Baybars'ın huzuruna çıkarak, ağabeyi Mehmet Bey ile kendisine sancak vermesini ve ağabeyinin yanına gitmek arzusunda olduğunu bildirdi. İsteği kabul olunarak sancaklar verildi ve ağabeyinin yanına gitti.

Mehmet Bey yanında Sultan II. İzzeddin Keykavus'un oğlu olarak meydana çıkardığı bir

şehzade ile beraber Konya önüne gelip Konya halkına haber yollayarak: "Sultan Melik Zahir Baybars Tatar ordusunu bozdu. Kayseri'ye girdi, adına hutbe okuttu, para kestirdi, ben Baybars tarafından gönderildim" dediyse de Konya halkını inandıramadı. Bunun üzerine Mehmet Bey Konya'nın Çömlekçiler ve At Pazarı kapılarını yaktırdı ve 14 Mayıs 1277 tarihinde kurban bayramı arifesinde bir Perşembe günü Konya'ya girmeye muvaffak oldu. Fakat Konya Kalesi teslim olmayarak bir müddet daha dayandı. Ertesi gün kaçmak üzere olan nâib ve arkadaşı Bahaeddin yakalanarak katledildi. Konya önünden aktolunan tarihi divanda Türk Dili için de mühim bir aşama noktası olan meşhur karar alınmış oldu: "BUGÜNDEN SONRA DİVANDA, DERGÂHTA, BARİGÂHTA, MECLİSTE VE MEYDANDA TÜRKÇE'DEN BAŞKA DİL KULLANILMAYACAKTIR."

Bu esnada Konya'da vali olarak bulunan Eminüddin Mikail'in evi ve diğer emirlerin konakları Karaman kuvvetleri tarafından yağmalanmış, Eminüddin'i yakalayarak şehrin dışına götürüp, işkence ederek bütün mallarını söyllettikten sonra öldürüp, başını Konya'da herkesin görebileceği bir yere asmışlardır.

Karamanoğlu Şemsüddin Mehmet Bey, şehri işgalinden bir gün sonra II. İzzeddin'in oğlu olarak gösterdiği Gıyasüddin Siyavüş adında birisini (bazı kaynaklarda CİMRİ olarak da geçer) Hükümdar ilân ederek onun adına hutbe okutup sikke kestirmiş; Siyavüş'ün başına Baybars'ın yollamış olduğu bayrakları ve sancağı astırmıştır. Konya halkı çok sevdikleri İzzeddin'in oğluna bi'at etmiş, böylece Konya kalesi de işgal olunmuştur. Tarihi kaynaklarda (Cimri vak'ası) olarak geçen bu olaydan sonra Karamanoğlu Mehmet Bey, Selçuk vezirlerinden Sahip Ata'nın oğlu olan Tacüddin Hüseyin ve Nusretüddin Hasan'ın Selçuk askerleri ile kendi üzerine gelmekte olduğunu haber alınca kendi kuvvetlerini alarak bu iki kardeşin üzerine gitmiştir. Akşehir ovasında yapılan savaşta Sahip Ata'nın oğullarını yendikten sonra Konya'ya dönmüş ve ordugâhını Konya ovasında Filobat sahrasında kurmuştur. Moğol taraftarı Selçuklularla savaşmak üzere hazırlıklara koyulan ve akşamları Konya'dan ordugâha dönen Mehmet Bey bu sırada Garp Moğolları hükümdarı Abaka Han'ın emriyle Selçuk Hükümdarı III. Gıyasüddin Keyhüsrev ve vezir Fahrüddin Ali ile Moğol kuvvetlerinin gelmekte olduğunu haber alınca yanında genç hükümdar Siyavüş olduğu halde Akşehir ve civarında bölgeyi yağma ederek Konya'ya dönmüşlerdir. Bunların üzerine kuvvet gelmekte olduğunu haber alan Konya halkı kale

kapılarını kapatarak içeriye almamışlardır. Mehmet Bey şehri kuşatmış ise de Moğol kuvvetlerinin yaklaşmış olması nedeniyle Konya etrafını yağma edip Ermenek çevresindeki sarp kayalıklara çekilmişlerdir. Böylece Konya'da 37 gün kadar kalmış olan Karamanoğlu, Konya önüne gelen Sahip Ata tarafından Mut yöresine doğru takip edilmeye başlanmıştır. 50 Moğol, 50 Selçuk askerinden meydana gelen bir gücü karakol olarak ileri hatta göndermiş ise de Siyavüş'ü güvenilir bir bölgeye gönderdikten sonra kardeşleri ve bir kısım adamları ile (iki kardeşi ve amca oğulları başta olmak üzere) tetikte bekleyen Karamanoğlu, Moğol karakolunu ansızın basmıştır. Kaçmak pozisyonu gösteren Moğollar beklenmedik bir anda geri dönerek Karaman kuvvetleri üzerine saldırmışlar, bu esnada ihtiyatsız bulunan Mehmet Bey ile iki kardeşini ve amcazadelerini öldürmüşlerdir; bunların başlarını keserek Selçuk ordugâhına götürmüşler ve daha sonra bu başları Karamanoğulları'na mensup çevrelerde teşhir etmişlerdir. (1277). Mut yakınlarında Moğol ve Selçuk kuvvetleri tarafından öldürülen (1277) Mehmet Bey'den sonra kabile reisliği Mehmet Bey'in kardeşi Güneri Bey'e geçmiştir. Mehmet Bey'in ölümünden sonra Karamanoğulları bir müddet için de olsa hareketsiz kalmışlar; Selçuklu devletinin uğradığı her türlü felâket ve başarısızlığı fırsat bilerek mücadele etmişlerdir. Selçuklular yol vermeyen, dağlık ve savunması kolay Toroslara ve Ermenek yöresine hiçbir zaman tam bir şekilde hâkim olamamışlardır. Bu yöre Karamanoğulları ve onlarla birlik olan uç beylerinin sığınağı, müstahkem mevki durumunda bulunuyordu. Karamanoğlu kuvvetlerinin sayıca üstün Moğol ve Selçuk kuvvetlerine kafa tutmalarının başka bir sebebi de, yaşadıkları bölgenin böylesine sarp bir yer oluşundandı. Yabancıların buralarda askeri taktik bakımından başarı kaydetmesine pek imkan yoktu. Karamanoğulları ve diğer uç Türkmenleri sanki buraların doğuştan sahibi idiler. Onun için en kötü anlarda, hattâ Mehmet Bey'in şehadetinden sonraki gerçekten zor devrede bile Karamanoğulları Selçuklu ve Moğol hâkimiyetini tanımamışlardır. Hattâ bu arada Selçuk ailesi arasındaki saltanat kavgasında bile rol almışlardır. Meselâ III.Giyasüddin Keyhüsrev'in Moğollar tarafından katlinden sonra: 1283, Gıyasüddin II. Mesut hükümdar yapılmıştır. Fakat III. Gıyasüddin Keyhüsrev'in annesi iki torununu daha sonra Konya'da hükümdar ilân etmeye muvaffak olup (1284); Eşrefoğlu'nu "Nâib", Güneri Bey'i de "Beylerbeyi" olarak Konya'ya davet etmiştir. Böylece Güneri Bey bir müddet için de olsa Konya Beylerbeyi olarak Selçuklu sarayında görev almıştır.

Daha sonra Karamanoğlu Güneri Bey 1287 yılında Ermenilere ait Tarsus'u zaptedip; Ermeni kralı III.Leon'un memleketini tahrip ve yağma etmiştir. Sahip Ata'nın Kayseri'den gelerek bir baskınla Konya'yı ele geçirmesi üzerine arzusuna göre yönettiği (Bir müddet için de olsa) Selçuklu sarayını terkederek İçel ve Ermenek yöresindeki kabilesinin başına dönmüş olduğu günlerde olan bu yağma hareketi üzerine Moğol ve Selçuklu orduları tarafından Lârende yakılıp yıkılmıştır. Daha sonra Güneri Bey'i ele geçirmek için İçel'e kadar ilerleyen ordular geri dönmek zorunda kalmışlardır (1288). Bundan sonra Selçuklu hükümdarı Mesud'a karşı mücadeleden vazgeçen Güneri Bey, kendisi gibi muhalefette bulunmuş olan Eşrefoğlu ile beraber Konya'ya gelerek aklarını istemişler (1288); böylece mücadele de son bulmuştur. Mehmet Bey M.1300 yılının mart ayı içinde vefat etmiş, ölümünden sonra yerine ve beyliğinin başına kardeşi Mahmut Bey geçmiştir.

MECDÜDDİN MAHMUT BEY DEVRİ

Güneri Bey'in ölümünden sonra Karamanoğulları Beyliği'nin başına, Kerimüddin Karaman'ın oğlu; Mehmet ve Güneri Bey'lerin kardeş Mahmut Bey geçmiştir. Mahmut Bey M.1300 ile 1308/1309 yılları arasında Karamanoğullarına beylik etmiştir.(I). Mahmut Bey'in hayatı ve icraatı hakkında tarihçiler arasında ihtilâf vardır. Türklerdeki eski ülüş geleneği ve devlet idare şekli gözönünde tutulursa Mahmut Bey'in hayatını şöyle izah etmek gerekir:

Hem öldürülmüş Mehmet Bey'in oğlu olması, hem de aile içinde yaşlı ve kudretli bir şahsiyet oluşu nedeniyle takriben 1278-1300 tarihleri arasında Karamanlılar'ın başında Güneri Bey bulunmuştur. Hiç şüphesizki Güneri Bey başta iken yasa gereğince hanedanın diğer azaları da birer bölgeyi idare ediyorlar ve büyük han diyebileceğimiz Güneri Bey'e bağlı bulunuyorlardı. Zaten Mehmet Bey daha sağlığında kardeşi Mahmut Bey'i Ermenek ve Ermenek'in batı kısımlarının idaresiyle görevlendirmişti. Mehmet Bey ile birlikte bütün muharebelere iştirak eden Mahmut Bey Güneri Bey zamanında da Ermenek bölgesinin başında kalmıştır. Güneri Bey ile birlikte ve onun idaresi altında gerek Konya taraflarında Selçuklu ve gerekse Ermenilere karşı ayrıca yapılan savaşlarda Mahmut Bey'in mühim görevler aldığı anlaşılmaktadır. Meselâ 1284 de valide Sultan'ın Güneri Bey'i Konya'ya dâvet etmesi, Konya'ya gelen Güneri Bey'in Sultan II.Mesut ile Sahip Ata'yı mağlup ederek Konya'yı ele geçirmesi olayında Mahmut Bey'in de bulunduğu, belki de Konya'ya ilk girenin Mahmut Bey olduğu tahmin edilebilir.

Ayrıca Güneri Bey'in 1286 yılında yaptığı Ermeni seferine iştirak ederek (Mamuriye) adını verdiği Anamur'u zaptetmiştir.

Mahmut Bey'in müstakilen Kilikya Ermenileri ile yaptığı savaşlarda önce Alâiye'yi, sonra Antalya'yı 1293 da zaptederek Mısır hükümdarı Melik-ül Aşraf Halil namına Alâiye'de hutbe okuttuğunu görmekteyiz. 1295 Baltu, 1298 Sülemiş İsyanlarına karşı Güneri Bey gibi bir tavır takındığı muhakkak olan Mahmut Bey'in 1300 tarihinde Güneri Bey'den sonra Karamanoğulları'nın başına geçtiğini kabul etmek gerekir.

Böylece Mehmet Bey zamanından beri bütün siyasi ve askeri harekate iştirak eden Mahmut Bey 1300 de Karamanlılar'ın başına geçmiş ve bu makamı, ölüm tarihi olan 1308 yılına kadar ortalama sekiz yıl kadar işgal etmiştir. Mahmut Bey'in zamanında hanedana mensup diğer prensler bulundukları yerde ve Mahmut Bey'in idaresinde, görev yapmışlardır. Mahmut Bey zamanında mühim faaliyet gösteren prenslerden biri, Yahşi Bey'dir; kendisinden aşağıda bahsedilecektir.

Mahmut Bey hakkındaki ihtilâflı konulardan biri de, onun kimin oğlu olduğu, lâkabı ve zamanındaki başlıca olayların neler olduğudur. Bir kısım tarihçiler, onu Mehmet Bey'in oğlu olarak gösterirler ve "babası Mehmet Bey öldüğü zaman küçüktü, beşikteydi, beş yaşında idi, babasının bazı sadık adamları tarafından kaçırıldı; saklandı, ihtimamla büyütüldü ve Karamanlılar'ın başına geçti." Denmektedir. (Bak: Türk Tarih Kurumu Mec.Syf:703)

Fakat bunlar kanaatimizce hatalı düşüncelerdir. Hattâ bunlar arasında bazıları, bu husustaki yazılarının başında "Mahmut Bey, Mehmet Bey'in oğludur" diye yazdıktan sonra sonunda Mahmut Bey'in kitabesini yazmış ve kitabede "Bedreddin Mahmut bin Karaman bin Nure Sofi" denildiğinin, yani Mahmut Bey'in, Karaman Bey'in oğlu olduğunun farkında olmamışlardır. Buna karşılık o devrin tarihçilerinden, başta ŞİKÂRÎ olduğu halde, diğerleri ve bu işi oldukça ciddi bir şekilde tetkik edenler, Mahmut Bey'in Karaman Bey'in oğlu olduğunu kabul ederler.

Mahmut Bey'in (Mecdüddin) lâkabına karşılık (Bak: Anadolu Beylikleri Ord.Prof.İ.H.Uzunçarşılı Syf.8) bir de (Bedreddin) lâkabı vardır. (Mahmut Bedreddin) lâkabına daha çok rastlanmakta olup özellikle Osmanlı kaynaklarında, Şikâri Tarihi'nde ve kitabelerde dikkat çekmektedir. Ayrıca paralarda, vakıflarda ve benzeri yerlerde de görülmektedir. Meselâ Ermenek'te beyliği zamanında yaptırmış olduğu 1302 (H.702) ULUCAMÎ kapı kanatları üzerindeki kitabede (Bak:

Anıtlar ve Tar.Eseri.Bölümümüz) "Bu şerefli camii Peygamber Aleyh;is;selâm'ın 702 hicret yılında KARAMANOĞLU MAHMUT BEY yaptı" kaydı mevcuttur. Ayrıca İstanbul Başbakanlık Arşivinde (1 numaralı tapu defterinin 49. sayfasında) kayıtlı; Mahmut Bey'in Balkusan (Balgason) da babası Karaman Bey'in türbesi için yaptığı vakıfla ilgili olarak Ermenek kadısı Abdülkerim bin Mahmut Efendi'ye 1302 yılında tanzim ettirmiş olduğu vakfiyede Mahmut Bey'in ismi, lâkabı ile birlikte BEDREDDİN MAHMUT BİN KARAMAN şeklinde geçmektedir.

Mahmut Bey'in "Bedreddin" lâkabı, Karamanoğulları tarafından kısaltılarak sadece "El Bedri" şekline sokulmuş, sülâleye alem olarak kullanılmıştır. F.Köprülü (alem olan lâkab Mahmut Bey'in değil, uzun zaman Karaman tahtında kalan oğlu İbrahim Bey'in lâkabıdır.) diyorsa da bu hüküm doğru olmasa gerekir. Zira İbrahim Bey babasının lâkabını almış olduktan başka, Karamanoğullarının İbrahim Bey zamanında değil, Mahmut Bey zamanında istiklâllerini ilân etmiş oldukları, Mahmut Bey'in müstakil Karaman devletinin kurucusu olduğu düşünülürse, sülâleye alem olan lâkabın Mahmut Bey'in lâkabı olduğunu kabul etmek zorunluluğu ortaya çıkar.

Bedreddin Mahmut Bey'in saltanat sürdüğü 1300-1308 tarihleri arasında Anadolu'daki olaylar gözönünde tutulursa Karamanoğulları'nın da Bedreddin Mahmut Bey zamanında istiklâllerini ilân etmiş olmalarını kabul etmek gerekir, ki lâkabı da kendisinden sonra gelenlere alem olmuştur. İstiklâlini Ermenek'te ilân eden Bedreddin Mahmut Bey, aldığı yerlerin ve istiklâlinin meşruiyetini kabul ettirmek için Mısır'daki halifeden Menşur ferman almıştır. (Zaten Mahmut Bey 1293'de Alaiyye'yi aldığı zaman Memlûk Sultanı adına hutbe okutmuştu.) 1293'teki bu ilişkiyi 1307-1308'de tekrar etmiş ve istiklâl menşuru almıştır. Mahmut Bey bir müddet sonra Ermenek'ten gelerek Lârende'yi Moğol ve Selçuklu kuvvetlerinden zorla zaptedip oraya yerleşmiş ve şehri yeniden imâr etmiştir. Bu arada Konya'ya kadar uzandığı, şehri bir müddet için ele geçirdiği ve burada kaldığı sanılmaktadır.

Daha sonra Mahmut Bey'in Kilikya'ya çıktığını görüyoruz. Zira Kardeşi Mehmet Bey'in şehadeti ve Selçuklu Devleti'nin çok zayıfladığı sıralarda Kilikya'daki "Sis" tekfurları yeniden harekete geçerek Batı Kilikya'nın bir kısmını ellerine geçirmişler ve Mehmet Bey'in Şehzadelğinde alıp "Mamuriye" adını verdiği Anamur Kalesini de muhasara etmişlerdir. Bu haber üzerine Kilikya'ya kadar uzanıp Ermeniler'le Anamur civarında çetin bir savaşa tutuşmuştur. Gerçi savaşı Mahmut Bey,

oğlu Mirza Halil'in yetişmesi ile kazanmışsa da savaş anında almış olduğu ağır bir yaradan iyileşemeyerek şehit olmuştur. (Bazı kaynaklarda Mahmut Bey'in Konya civarında Moğol kumandanı Emir Çoban ile yaptığı savaşta kaybederek Taşeli'ne firar ederken adamları ile beraber yakalandığı ve katledildiği yazılıyorsa da bu doğru olmasa gerekir.) Mahmut Bey, Kilikya'da Anamur civarında Sistekfuru ile savaşırken onun Konya idaresine memur ettiği prenslerden biri de Konya yakınlarında Karkın'da bir savaşa tutuşmuş, sonunda yenik olarak yakalanan kumandanlar Moğollarla yaptığı bir savaşta değil, Ermenilerle yaptığı savaşta şehit olmuştur ki Yelibel'deki Balkuson köyüne defnedilmiştir. (Bak: Karamanoğulları Tarihi-Tahsin Ünal.Syf. 134) Balkusan köyü'nün Konya'dan ziyade Anamur'a yakınlığı dikkate alınırca Sayın Tahsin Ünal'ın yukarıdaki izahı doğrudur ve Mahmut Bey Ermenilerle Anamur yakınlarında yaptığı savaşta yara alıp şehit olmuştur. Böylece 1300 yılında beyliğin başına geçen Mahmut Bey 1307 veya 1308 yıllarından birinde beyliğine sekiz yıl kadar hizmet ve başkanlık ettikten sonra ölmüş ve yerine oğlu MUSA BEY geçmiştir. Mahmut Bey imar işlerine çok değer veren bir kişi olup zamanında cami, medrese, türbe gibi eserler meydana getirilmiştir. Ermenek'te Ulucami onun zamanında yapılmış tarihi eserlerimizdendir.

(I) Karamanoğulları Tarihi - Tahsin Ünal

YAHŞİ BEY

Bazı kaynaklara göre Yahşi Bey Mahmut Bey'in kardeşi (Bak: Karamanoğulları Tarihi-T.Ünal Syf.135); bazı kaynaklara göre ise oğlu olarak gösterilmiştir. (Bak:Ord.Prof.İ.H.Uzunçarşılı-Anadolu Beylikleri Syf.9) Eflâkiye göre Yahşi Bey 1309 ile 1312 yılları arasında Karamanlılar'ın başında bulunmuştur. Profesör İ.H.Uzunçarşılı Anadolu Beylikleri isimli eserinde Yahşi Bey'i Mahmut Bey'in oğlu olarak göstermekte ise de Karamanoğulları ailesi adı altında koymuş olduğu şecerede Mahmut Bey'in evlâtları olarak Bedrüddin İbrahim Bey, Halil Bey ve Musa Bey'den başka kimseyi göstermemiş olduğuna göre Yahşi Bey Mahmut Bey'in oğlu değildir; ancak kardeşi olabilir. Zaten Mahmut Bey'in Yazılı kaynaklara göre (Bedrüddin İbrahim), (Burhaneddin Musa), (İsa) ve (Halil Mirza) adında tanınmış dört oğlu vardır. Kardeşi olduğunu kabul ettiğimiz Yahşi Bey'in Mahmut Bey tarafından Lârende'ye bağlı bir (emir) olarak Konya'ya gönderilmiş olduğu bilinmektedir. Değilse Yahşi Bey hiçbir zaman Karamanlılar'a egemen bir kişi olarak Beyliğin başına geçmemiştir. Mahmut Bey'in ölümünden sonra yerine oğlu

Burhaneddin Musa Bey Karamanoğulları'na "Bey" olmuştur.

BURHANEDDİN MUSA BEY DEVRİ

Mahmut Bey'den sonra yerine geçen Burhaneddin Musa Bey zamanında Selçuklu Devleti, toprakları üzerinde kendi başlarına hareket etmeye başlayan Anadolu beylerini yola getirmek için hareket geçmiş bu arada Karamanoğulları'nın elinde bulunan Konya'yı almıştır (1314).

Bu olaydan dört yıl sonra 1318 tarihinde, Musa Bey'in kardeşi olan Bedrüddin İbrahim Bey Musa Bey'e karşı mücadeleye başlamıştır. Bu arada kendi başına, bildiği gibi hareket etmeye kalkan İbrahim Bey Mısır Sultanı Melik Nâsır adına sikke kestirip hutbe okutmuştur. Bu olayların sonunda beylik, kendi içinde ikiye ayrılmış; Memlûk kuvvetlerinin yardımıyla Lârende'de beylik merkezi ve çevresi Bedrüddin İbrahim Bey'e verilmiş, Ermenek Beyliği müstakil olarak Musa Bey'e bırakılmıştır (1331).

Musa Bey Ermenek Beyliği'nin başına geçtikten bir müddet sonra uğradığı haksızlığın düzeltilmesi için Kahire'ye Melik Nasır'ı ziyarete gitmiş ise de bir netice alamadan dönmüştür. Ancak bu arada Hicaz'a da uğrayarak hacı olmuştur.

Okumuş ve dindar bir kişi olan Musa Bey zamanında medrese, cami, imaret gibi bir çok eserler meydana getirilmiş; Ermenek ve Lârende'nin imarında büyük çabalar harcanmıştır. Ermenek'te yaptırmış olduğu eserler arasında 1339 yılında inşa edilmiş olan TOL MEDRESE ile Lârende'de 1318 yılında inşa ettirmiş olduğu Musa Bey Medresesi ve İmareti gerek mimari değerleri gerekse zamanında çevrenin birer ilim kuruluşu olması bakımından takdire değer kıymetlerdir. (Tol Medrese için Bakınız: Anıtlar ve Tarihi Eserler Bölümü'müz)

(Musa Bey 1352 tarihinde yeniden Lârende'ye dönüp Lârende Emiri olacaktır.)

BEDRÜDDİN İBRAHİM BEY DEVRİ

Bedrüddin İbrahim Bey, Mahmut Bey'in oğlu; Musa Bey'in ise Kardeşidir. 1318 tarihinde Musa Bey'e karşı çıkıp Memlûk Sultanının yardımıyla Lârende Beyliği'ni ele geçirmiş ve uzun yıllar Musa Bey ile bu yüzden araları açık kalmıştır. 1341 yılında Kahire'ye giden elçisine Mısır Sultanı tarafından sancaklar verilmiş ve kendisi her fırsatta himaye edilmiştir. Ayrıca 1343 tarihinde topraklarına saldırmış olan Ermenilerle savaşlar yaparak topraklarını geri almıştır. Daha sonra İbrahim Bey beylikten çekilerek idareyi her bakımdan daha güçlü bulduğu kardeşi Halil Mirza Bey'e bırakarak kendisini ibâdet, imar ve adalet işlerine vermiştir.

HALİL MİRZA BEY DEVRİ

Mahmut Bey'in dört oğlundan biri olan Halil Mirza Bey (Alâuddin) lâkabını taşır. Şikâri'ye göre 1332 yılında Bedrüddin İbrahim Bey, beylikten çekilip kendisini daha ziyade imar ve adalet işlerine vermiş; siyasi idare ve mücadeleleri kardeşi Halil Mirza Bey'e bırakmıştır. Şikâri Tarihi'ne göre "Hükmü saltanatın hakkından sen benden yeğ gelürsün" diyerek her türlü faaliyet ve idareyi üzerine yükleyerek saltanat mührünü verdiği Mirza Halil hakkında kaynaklarımız pek fazla bilgi vermemektedir. Ancak güçlü, otoriter ve yeterli bir insan olduğu muhakkaktır. Kitabesinden anlaşıldığına göre Ermenek Çayı üzerinde inşa edilmiş olan Ala Köprü veya GÖRMEL KÖPRÜSÜ Halil Mirza Bey'in emri ile 1305 tarihinde yapılmıştır. Ayrıca yine Ermenek'te Orta Mahallede mevcut tarihi hamamın bunun zamanında yapılmış olduğunu yazan kaynaklar varsa da babası Mahmut Bey zamanında yaptırılmış olduğunu kaydeden eserler de mevcuttur. Ermenek'te çarşı içindeki SİPAS CAMİİ'nin de Mirza Halil Bey zamanında ve onun tarafından yaptırılmış olduğu kuvvetle muhtemel olup hatta mezarının, sözü geçen caminin minaresi yakınında olduğu rivayet edilir. (Caminin önü cami kıblesindeki bölümü eskiden mezarlıktı. Halil Bey'in burada gömülmüş olması düşünülebilir.) Başbakanlık Arşivinde (I) numarada kayıtlı "İlyazıcı Defterinin" 43. sayfasında Halil Bey'in Ermenek'te Cami için yer aldığı, camiye yıllık geliri (1694) akçe olan onbir tarla ile, yıllık geliri 100 akçe olan cami yakınında bir bağın vakfedilmiş olduğu yazılıdır.

Halil Bey 1333 yılı ile 1350 yılı arasında onyediyıl kadar Karamanoğullarının başında beylik yapmıştır; ne vakit ölmüş olduğu kesin olarak bilinmiyor. Ancak Halil Bey'den sonra İbrahim Bey tekrar tahta çıkarak beylik ettiğine göre Mirza Halil'in beklenmedik bir anda ölmüş olduğu düşünülebilir. Halil Mirza Bey'in (Alâuddin) den başka (Ebülfeth) gibi bir başka lâkabı daha vardır ki daha çok kitabelerde kullanılmıştır.

BEDRÜDDİN İBRAHİM BEY'İN KARDEŞİ HALİL MİRZA'DAN SONRAKİ SALTANATI VE YERİNE GEÇEN FAHRÜDDİN AHMET VE ŞEMSÜDDİN BEY'LER ZAMANI

Mirza Halil Bey'den sonra bir müddet tekrar tahta çıkarak beyliği yönetmek zorunda kalan Bedrüddin İbrahim Bey takriben 1355-60 yıllarına doğru ölmüştür. (Ölüm tarihi hakkında hemüz kesin bir kayıt ele geçmemiştir.)

Bedrüddin İbrahim Bey'in ölümünden sonra Karaman tahtına onun oğulları olan Fahrüddin

Ahmet Bey ve Şemsüddin Bey sırasıyla Lâdende emiri olmuştur. Şemsüddin Bey 1352 yılında hükümdar olmak isteyen kardeşi Karaman Bey tarafından zehirlenerek öldürülmüş; bunun üzerine ayaklanan Lârende halkı Ermenek Emiri Burhaneddin Musa Bey'i Lâdende'ye davet etmiş olduğu için Musa Bey Ermenek'ten Lârende'ye gelerek Lârende Emirliğini de idaresi altına almış ve ikinci defa olarak Karamanoğulları'nı aynı beylik altında toplayarak birliği sağlamıştır. Bu arada Ermenek Emirliği Musa Bey'in yeğeni Süleyman Bey'e verilmiştir. Kendisinden sonra, kardeşi Alâuddin Ali Bey Ermenek Emiri olmuştur. (Alâuddin Ali Bey ve Süleyman Bey hakkında aşağıda ayrıca bilgi verilecektir.)

BURHANEDDİN MUSA BEY'İN İKİNCİ DEFA KARAMAN BEYİ OLUŞU

Ermenek Emiri veya Beyi Burhaneddin Musa Bey Lârende'nin daveti üzerine Karaman tahtına geçtikten sonra (1352), Sivas ve Kayseri Beyi Ertana oğlu Mehmet ile yaptığı savaşta üstün gelerek Karaman ülkesini huzur içinde idare etmeye başlamıştır. Yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi Ermenek Beyliği'nin idaresini kendisine bağlı olarak yeğeni Süleyman Bey'e vermiş, böylece Ermenek ve Karaman toprakları ve çevresindeki diğer yerler Musa Bey hükmünde toplanmıştır. Ancak bir müddet sonra iktidarı kendisinin elinden almak isteyen kardeşi Şemsüddin Bey'i zehirleyen Karaman Bey'in (Ki Karaman Bey tarafından zehirlenerek öldürülmüş olan Şemsüddin Bey Ermenek'te Tol Medrese'de gömülmüştür Bak; Karaman Devri Sanatı Prof.Ernst Diez, O.Aslanapa, M.M.Koman Syf.3)aralarında anlaşarak beyliği ele geçirmek istediklerini haber alan Musa Bey, Halil Bey'in Konya Bey'i olan oğlu Alâuddin Bey'i de çağırarak Karaman Beyliği'ni bunlara terk etmiş; büyük olması nedeniyle Seyfüddin Süleyman Karaman Beyi olmuştur. Böylece tahtı, daha doğrusu Karaman Beyliği'nin idaresini büyük yeğenine bırakarak 1356 da çekilmiştir. Bu olaydan bir yıl sonra Mut'da iken vefat eden Bedrüddin Musa Bey Ermenek'e getirilip 1339 yılında yaptırmış olduğu TOL MEDRESE'ye gömülmüştür.

SEYFÜDDİN SÜLEYMAN BEY DEVRİ

Seyfüddin Süleyman Bey, Karamanoğlu Mahmut Bey'in torunu, Halil Bey'in oğlu ve yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi Musa Bey'in de yeğeni olup Musa Bey'in ikinci defa Karaman Beyi oluşunun sonunda 1356 tarihinde hükümdar olarak başa geçmiştir. (Kendisi, amcası Musa Bey'in ikinci defa olarak

Lârende'ye gelmesi üzerine ERMENEK EMİRİ olarak görevlendirilmişti.)

1356 da idareyi böylece ele almış olan S.Süleyman Bey 1361 tarihinde Karaman ümerası tarafından düzenlenen bir komplo sonucu öldürülmüştür. (Karaman'da Mader-i Mevlâna-Aktekke Camisinde gömülüdür.)

ALAÜDDİN ALİ BEY DEVRİ

Seyfüddin Süleyman'ın katlinden sonra Karaman tahtına çıkan Alâüddin Ali Bey de yine Halil Mirza Bey'in oğlu olup son derece cesur, güçlü ve inatçı, mücadeleden yılmayan bir kişidir. Yıllarca Osmanlılara karşı çeşitli şekillerde çarpışmıştır. İlk devirlerde Osmalılarla oldukça iyi geçinen Ali Bey, daha sonraları onlar aleyhine bir ittifak hazırlamış ise de Murad-ı Hüdavendigar, zamanında haber alarak bu ittifakı süratle dağıtmıştır. Bundan başka Alaüddin Ali Bey Ertana Oğulları, Kadı Burhaneddin ve Kıbrıs şövalyeleri ile birçok mücadeleleri vardır. 1382 yılında Hamıdoğulları'nın bir çok şehirlerini para karşılığında Osmanlılar'a terketmesi sonucunda ilk defa olarak Osmalılarla sınır haline gelen Karamanlılar dostluk siyaseti takip etmişler, bunun üzerine Murad-ı Hüdavendigar, kızı Nefise Sultan'ı Alâüddin Ali Bey'e nişanlamıştır. Buna rağmen Alâüddin Ali Bey Osmanlılar aleyhine çalışmaktan geri durmamıştır. Birkaç kez karısının tavassutuna dayanarak kendisini affettirmeye muvaffak olmuşsa da düşmanlığa devam etmiş, en sonunda Akçay muharebesinde Yıldırım Beyazıt tarafından esir edilerek Beyazıt'ın eniştesi olmasına rağmen Konya'da başı kestirilmiştir. Böylece Yıldırım Beyazıt Karamanoğulları Beyliği'nin güneyde kalan MUT, ERMENEK, GÜLNAR, SİLİFKE gibi bir kısım topraklarının dışındaki bütün arazi ve şehirlerini alarak Karamanoğulları Beyliği'ne ilk ve en büyük Osmanlı darbesini vurmuştur. Fakat buna rağmen yukarda saymış olduğumuz Ermenek ve çevresindeki dağlık ve sarp bölgeyi Karaman ailesine mensup Süleyman Bey ve oğlu Şeyh Hasan elinde tutmuş, ayrıca Alâieye ise yine Karamanoğullarından bir ailenin elinde kalmıştır. Bunun dışında Karaman Beyliği 1398-1402 yılları arasında (Beyazıt'ın Timur'a mağlubiyetine kadar) resmen Osmanlılar elinde kalmıştır.

Ankara Muharebesinden sonra Timur'un torunu Mehmet Mirza Alâüddin Ali Bey'in Nefise Sultan'dan olan ve Yıldırım Beyazıt tarafından Bursa Kalesi'ne hapsedilmiş oğulları Mehmet Bey'le Ali Bey'i hapisten çıkararak hil'atlar giydirip memleketlerine iade etmiştir.

Bundan sonra, Mehmet Bey beyliğin başına geçmiş, kardeşi Ali Bey de ona bağlı olarak Niğde

Emiri olmuştur. Bir müddet sonra Karamanoğulları ile Osmanlılar arasında yeniden bir mücadele devresi başlamıştır. Bir defasında Karamanoğulları Bursa'yı muhasara ve tahrip etmişlerse de ele geçiremeyip geri dönmüşler bundan sonra çarpışmalarda da Osmanlılar'a genellikle yenilmişlerdir. Bundan sonra güney ülkelerine doğru harekete geçen Mehmet Bey bu kez Memlûk ve Dülkadirler tarafından yenilerek esir edilmiş ve Kahire'ye götürülüp hapsedilmiştir. Kardeşi Ali Bey Memlûklerin yardımı ile bazı Karaman topraklarını almışsa da Konya'yı ele geçirmemiştir. Konya'lılar Mehmet Bey'in büyük oğlu İbrahim Bey'e bağlı kalmıştır. Daha sonra Osmanlılar Ali Bey'i Lâdende'den ve Konya tapraklarından da çıkararak İbrahim Bey'e vermişlerdir. Ali Bey sadece Niğde'de ve çevresindeki bir kısım arazi üzerinde kalmıştır. Bu olayları haber almış olan Memlûk Sultanı Melik-Zahir Seyfeddin Tatar Mehmet Bey'i hapisten çıkarıp memleketine göndermiş ve Mehmet Bey'in Karaman ülkesine yeniden sahip olmasını sağlamıştır. Daha sonra Mehmet Bey Osmanlılar'ın karışıklığından faydalanarak 1423 tarihinde Antalya'yı kuşatmış ise de hücum esnasında kendisine isabet eden bir gülle ile ölmüştür.

Mehmet Bey'in ölümünden sonra Osmanlılar'ın yardımı ile yerine oğlu İbrahim Bey geçmiştir. Karaman tahtına (II.İbrahim Bey) olarak geçen İbrahim Bey Karamanoğulları Beyliği'nin en son büyük hükümdarı olarak bilinmekte olup Osmanlı Padişahı II. Murat'ın kızkardeşi ile evlenmiştir. Bu sebeple Osmanlılarla harp halinde olduğu zamaların yanında dostça ilişkileri de olmuştur. Silifke yakınlarında Osmanlılar'ın padişahı II.Murat'ın ölümü ve II. Mehmet'in hükümdar olmasından yeniden ümitlere kapılan İbrahim Bey Antalya'yı zaptetmek üzere hareket geçmiş ise de II. Mehmet'in orduları ile Karaman ülkesine yürümesiyle Ermenek taraflarına çekilmiş ve işin ciddiyeti karşısında ulemadan MOLLA VELİ'yi gönderip sulh istemiştir. (Molla Veli'nin Ermenek'teki Tol Medrese Müderirislerinden olduğu sanılmaktadır.

Şikari'ye göre II.İbrahim Bey'in sekiz oğlu vardır. Bunlar büyükten küçüğe doğru MEHMET, İSHAK, PİR AHMET, KASIM, KARAMAN, ALAÜDDİN, SÜLEYMAN, NURE SOFİ olup bunlardan Pir Ahmet, Kasım ve Alâüddin beyler Çelebi Sultan Mehmet'in kızıdan doğmuştur. Mehmet Bey daha babasının sağlığında ölmüş; ondan sonra en büyük kardeş olan İshak Bey ise İbrahim Bey zamanında İçel valiliği yapmıştır. İshak Bey'in durumunu kıskanan kardeşlerinden PİR AHMET BEY babasının ağırlaşmasından istifade ederek

harekete geçmiş, Konya ileri gelenlerini elde ederek hükümdarlığını ilân etmiştir. Bu esnada henüz hayatta olan İbrahim Bey, oğlu İshak Bey'le beraber (Gevele yahut Gavele) kalesine kaçıp sığınmak durumunda kalmışlardır. Böylece, son günlerini yaşamakta olan II. İbrahim Bey 1464 Temmuz veya Ağustos içinde hayata gözlerinin yummuş; Lârende'ye getirilerek sağlığında yaptırmış olduğu İmaret Medresesi'nin batısındaki türbesine gömülmüştür.

NOT: "Musa Bey'le Pir Ahmet Bey arasında kalan; Seyfüddin Süleyman Bey; Alâüddin Ali Bey, Mehmet Bey ve Sârimüddin İbrahim Bey'in hükümdarlığı devresine rastlayan olayların ERMENEK TARİHİ ve konumuzla pek ilgisi olmadığı için ayrıntılarına önem verilmemiştir. Sadece hadiselerin okuyucularımız tarafından takip edilebilmesi için sözü geçen devre burada kısaca özetlenerek verilmiştir. Karamanoğulları Tarihi'nin Ermenek'le ilgili en hareketli ve macera dolu devresi İbrahim Bey'in oğullarından İSHAK BEY'le PİR AHMET BEY'in mücadelesi ile başlar. En verimli devresi ise MAHMUT, MUSA ve HALİL MİRZA BEY'ler zamanında olmuştur."

KARAMANOĞULLARI BEYLİĞİ'NİN, II. İBRAHİM BEY'DEN SONRAKİ DEVRESİ: İSHAK BEY, PİR AHMET BEY, KASIM BEY ZAMANLARI

İbrahim Bey, ölmeden önce büyük oğlu (2.oğlu) İshak Bey'i kendisinden sonra beyliğin başına geçmek üzere görevlendirmiş ve merkezi Silifke olmak üzere İçel Valiliği'nin idaresine vermiş bulunuyordu. Nitekim babasının ölümünden sonra hükümdar olmuş ise de Silifke'den gelerek Konya'da tahta geçememiştir. Sebebiyse kardeşi Pir Ahmet Bey Konya'yı elde ederek orada kendisini hükümdar ilân etmişti. Böylece Karaman Beyliği tekrar ikiye bölünmüş oluyordu. Daha sonra İshak Bey, Pir Ahmet Bey'e karşı kendisine yardım toplamak üzere Memlûk Sultanı'nın yardımını istemişse de ondan gerekli ilgiyi göremeyince ailesini Silifke'de bırakarak merkezi Diyarbakır olan Uzun Hasan Bey'in yanına gitmiş gerekli yardımı ve askeri ondan alarak geri dönmüş; Pir Ahmet Bey'i yenerek Karamanoğulları Beyliği'ni yeniden ele geçirmiştir. Bu arada sıkışmış olan Pir Ahmet Bey Karaman ülkesini terkederek Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmet'e sığınmak zorunda kalmıştır. Pir Ahmet Bey Fatih'ten gerekli yardım ve ilgiyi görmüş olduğu için Osmanlılar'ın idaresinde olan Antalya Sancakbeyi Köse Hamza Bey bu iş için görevlendirilmiştir. Köse Hamza Bey Ermenek civarında İshak Bey idaresindeki Karaman kuvvetlerini bozguna uğratmıştır. (Bak.İslâm Ans. Karamanlılar).

Yenilgiye uğramış olan İshak Bey Silifke'ye tekrar

çekildikten sonra ailesi ile oğlunu orada bıraktıktan sonra yeniden kuvvet bulmak üzere Uzun Hasan Bey'in yanına gitmiş ise de dönüşünden bir müddet sonra (1465) yılında beklenmedik bir şekilde vefat etmiştir. Bundan sonra Silifke kalesinden başka topraklar Pir Ahmet Bey'in eline geçmiş oldu. Ancak yapılan yardıma karşı Osmanlılar'a Akşehir, Ilgın, Beyşehir gibi yerleri terk etti.

Pir Ahmet Bey bu olaylardan sonra, ana ve babadan öz kardeşi olan Kasım Bey'le mücadele etmek zorunda kalmıştır. Pir Ahmet Bey, Kasım Bey'le yaptığı Ermenek muharebesinde yine Osmanlılar'ın yardımıyla galip gelmiştir. Pir Ahmet Bey böylece Osmanlı himaye ve desteğinde birkaç yıl hükümdarlık etmiştir (1465) Kardeşini tamamen susturup işlerini yoluna koyduktan sonra Osmanlılar'a verdiği toprakları geri almak için fırsat gözlemeye başlamış; haçlıların Osmanlılara 1469 yılındaki saldırısından faydalanmak isteyerek hareket geçmiştir. 1466 yılındaki ilk muhalefetinden sonra, Fatih Sultan Mehmet orduları ile Karaman İli üzerine yürüyerek Pir Ahmet'in ikâmetgâhı olan Konya'yı ele geçirmiştir. Yenilgiye uğrayan Pir Ahmet Tarsus taraflarına doğru kaçarak kendini kurtarmış ise de Karaman Beyliği Osmanlılar'a geçmiş olduğundan buraya Fatih'in oğlu Şehzade Mustafa tayin edilmiştir.

Buna rağmen mücadelesine devam eden Pir Ahmet Bey kardeşi Kasım Bey'le barışarak güç birliği yapmak lüzumunu hissetmiş, Kasım Bey'in Ermenek çevresindeki sarp yerlere çekilmesini temin ettikten ve onu kuvvetlerinin başında bıraktıktan sonra kendisi yardım sağlamak üzere Uzun Hasan'ın yanına gitmiştir. 1469-1470 yılları içinde meydana gelen bu hadiselerden sonra Osmanlılar tarafından Karaman ülkesinin tamamen alınması için bir çok vezir görevlendirilmiştir. Bunlardan 1471 tarihinde Karaman'a gönderilen Gedik Ahmet Paşa kendisine verilmiş olan emir üzerine, mühim bir Akdeniz limanı olan Alâiyye'yi Memlûk Sultanının himayesi altında bulunan Karamanoğulları ailesine mensup beyin elinden almıştır. Daha sonra Silifke'yi de elde ederek Karamanoğlu İshak Bey'in oğlu ile karısını da esir etmiştir. Bu esnada Akkoyunlu Hükümdarı Hasan Bey'in, kendi oğlu komutasında Pir Ahmet Bey ve kardeşi Kasım Bey'e yardım olarak göndermiş olduğu 30.000 kişilik askeri güçle cesaret bulup kendilerine gelen Karaman Beyleri Pir Ahmet ve Kasım, Osmanlılar'a karşı harekete geçmişler ve bu esnada Gedik Ahmet Paşa Silifke'yi bırakarak Konya'ya çekilmiştir. Uzun Hasan Bey'in göndermiş olduğu orduya kumanda eden oğlu Zeynel Bey'den başka aynı ordu ile beraber gelmiş olan yeğeni Yusufca Mirza ile Tokat şehrine baskın yapıp

yağmalandıktan sonra şehir yakılmıştır. Bunu takiben 10.000 kişilik bir kuvvetle hareket geçen Yusufca Mirza, Kayseri'den itibaren bütün Karaman ve Hamit ili taraflarını zaptetmiştir. Bu sırada Konya'da bulunan Şehzade Mustafa Afyon Karahisar'a çekilmek zorunda kalmıştır. Daha sonra Pir Ahmet ve Kasım Bey'le beraber olup Lârende ve çevresini ele geçiren Mirza, Konya'yı almak istemişse de Konya halkının Osmanlılara bağlı kalması nedeniyle bu mümkün olmamış ancak Konya'dan batıya doğru ilerleyerek Akşehir ve Bolvadin'e gelmişler; Beyşehir yakınlarında Şehzade Mustafa kuvvetleriyle karşılaşmışlardır. Yapılan muharebede Yusufca Mirza ve dolayısıyla Karamanlılar yenilmiş, bu arada Yusufca Mirza esir düşmüşse de Pir Ahmet kaçarak Uzun Hasan Bey'in yanına gitmiştir. Kasım Bey ise İçel bölgesine çekilerek Silifke'de kalmıştır.

ERMENEK (Sultanalanı) SAVAŞI VE PİR AHMET BEY'İN YENİLGİSİ

Bütün bu olayların sonucunda, Akkoyunlu Hükümdarı Hasan Bey'in Karamanoğulları'na yardım etmiş olmasına kızan Fatih Sultan Mehmet ile Uzun Hasan Bey arasında (1473) OTLUKBELİ SAVAŞI ortaya çıkmış ve sonuç Hasan Bey'in yani Akkoyunlular'ın yenilgisi ile neticelenmiştir. Karamanoğullarının sık sık baş vurduğu ve güvendiği ümit kapıları da böylece kapanmış, bundan sonra karşılarına çıkacak güçlü Osmanlı kuvvetlerine karşı yalnız ve desteksiz kalmışlardır. Otlukbeli yenilgisinden sonra Uzun Hasan Bey'le beraber kaçmaya muvaffak olan Pir Ahmet Bey, bir müddet sonra Silifke'ye dönerek Kardeşi Kasım'la birleşmiş; ikisi birlikte ve HERŞEYE RAĞMEN YENİDEN HAREKET KARARI vermişlerdir. Pir Ahmet Bey bir süre sonra Silifke'den ayrılarak Ermenek'e gelmiş, kuvvetlerini toparladıktan sonra SULTAN ALANI'nda karargâh kurmuştur. Böylece yeniden Osmanlılarla mücadeleye başlamıştır. (Bazı kaynaklara göre savaş alanı "Sultan Alanı" yerine "YELLİTEPE" olarak gösterilmiş olup bu konudaki açıklamamıza bakınız: Karamanoğulları ile ilgili ilginç bazı açıklamalar ve bir destan).

Durumu haber olan Osmanlı Padişahı, Anadolu askerleri ile bir kısım kuvvetleri Gedik Ahmet Paşa Komutasında Pir Ahmet Bey üzerine yeniden yollamıştır. Lârende'ye gelen Gedik Ahmet Paşa, Lârende Beyi olan Sultan Mustafa'nın hizmetine girerek Ermenek tarafına doğru hareket etmiştir. Başka türlü Pir Ahmet Bey'i elde edemeyeceğini bildiği için niyeti onu bir hile ile yakalamaktır. Nitekim kendi adamlarından akıllı başında birisini

Pir Ahmet Bey'e yollayarak: Onunla barış yapmak istediğini, iyi niyetle gelmiş olduğunu belirtmiş, Pir Ahmet Bey'i meşgul etmiş; Pir Ahmet Bey gelen elçiye ikramda bulunmak çabası içinde iken Gedik Ahmet Paşa kuvvetleri ansızın basmıştır. Olay sonu Pir Ahmet Bey'in adamları kaçmışlar, kendisi de bir yolunu bulup canını kurtarmıştır. Bu arada Karamanlılar'ın malları ve bir kısım eşyaları Osmanlı askerleri tarafından yağma edilmiş; Ermenek böylece Osmanlılar tarafından şehir olarak ilk defa bilfiil işgal edilmiştir. Ne var ki iş burada da bitmemiş; Gedik Ahmet Paşa kuvvetleri, PİR AHMET BEY'İN KARISI ÇOCUKLARI ve HAZİNELERİ'nin bulunduğu MENNAN KALESİ'ne yöneltmiştir. Ermenek çayı ile Erik deresi arasındaki dağ silsilesinin şahin yuvasını andıran gerçekten ele geçirilmesi çok zor bir zirvesi üzerinde yer alan kale, her yönüyle tam bir müstahkem mevki olup bu bakımdan eşine az rastlanır bir kaledir. (Bak. Menan Kalesi. Anıtlar ve Tarihi Eserler Bölümü'müz).

Bütün bu özellikleri ile cesaret veren kaleye çok güvençli olan PİR AHMET BEY endişesizdir. Güvenilir adamlarından "Yusuf" adında biri kale muhafızı olup her türlü korunma tedbirleri alınmıştır. Fakat kendisinden daha inat ve mücadeleci olan Gedik Ahmet Paşa bizzat kendisinin de çekmiş olduğu kızaklar üzerinde topları kalenin arkasındaki sırtlara çıkarmaya muvaffak olarak tarihi Mennan'ı korkunç topraklar arkadan dövmeye başlamıştır. Bir müddet dayanan kale, daha sonra gedikler vermeye başlayınca kale komutanı Yusuf, teslim bayrağını çekmek zorunda kalarak Mennan'da geçen olayları karşıdan Bergüm tepelerinden adamlarıyla izleyip ümitlerinin boşa gittiğini gören Pir Ahmet Bey'e haber yollamıştır.

Durumu öğrenen Pir Ahmet Bey teessüründen bayılmış, sonunda akıllı başına gelip karısı ve kızları ile hazinelerinin Gedik Ahmet Paşa tarafından esir alınmış olduğunu öğrenince "Ah!... Benim evlâd ve ayâlim Osmanlı eline mi düşecekti... Bana şimdengeri dirlik haramdır..."diyerek bulunduğu uçurumun kenarından kendisini aşağıya atmıştır. Tesadüfen kayadaki bir sakız ağacının dallarına takılarak asılı kalmış ve daha sonra adamları tarafından bulunduğu yerden kurtarılmış ise de şuursuz olarak günlerce yatmıştır.

Gedik Ahmet Paşa tarafından esir alınan karısı ve kızları Konya'ya götürülmüştür. İyileşen Pir Ahmet Bey ise ümitsiz bir halde bir müddet sonra Tarsus'a ve oradan da Uzun Hasan Bey'in yanına gitmiş, kendisine dirlik olarak verilen Bayburt'ta hastalanarak az zaman sonra ölmüştür (1474). Gedik Ahmet Paşanın daha sonra Silifke'yi de zaptetmesi üzerine Karamanoğullarının bütün

şehir ve kaleleri ile ERMENEK de OSMANLI HÂKİMİYETİNE GEÇMİŞTİR. Böylece 1475 yılından itibaren Ermenek için yeni bir devre başlamıştır.

KARAMANOĞULLARI İLE İLGİLİ İLGİNÇ BAZI AÇIKLAMALAR VE BİR DESTAN

Gedik Ahmet Paşa ile Pir Ahmet Bey arasında savaş bazı kaynaklara göre YELLİTEPE (Yellibel) de olmuştur. Örneğin: Ord.Prof.İ.H.UZUNÇARŞILI Anadolu Beylikleri Syf.34 isimli eserinde "Pir Ahmet Silifke'de kalmayarak Ermenek'e gidip orada Yellitepe'de karargah kurmuştur." Şeklinde konuyu izah ederse de esas çarpışmanın SULTAN ALANI'nda olduğu inancındayız. Ancak Sultan Alanı'na göre daha ilerde olan Yellitepe (Yellibel) de Pir Ahmet Bey bir karakol mahiyetinde gözcüler koymuş olabilir. Ayrıca Sultan Alanı denilen Tekeçatı ile Korubeleni arasındaki düzlük her bakımdan karargah kurmaya elverişli olup Ermenek Merkez'e gerekirse çok yakın olduğu gibi buradan Karamanlılar'ın yazlık konakları'nın bulunduğu BERGÜM, Muhallar "Yerköprü" yaylasına ve oradan kestirme yoldan Mennan Kalesine geçiş imkânları mevcuttur. Sıkıştığı anda kaçıp Mennan'a sığınmayı kafasına koymuş olan Pir Ahmet Bey hiçbir zaman Mennan'a çok uzak olan Yellibel veya (Yelletepe) yi karargâh ve savaş alanı olarak seçmemesi gerekir. Nitekim daha sonra buradan Bozdağ arkasından Muhallar'a giden dağ yolunu takip ederek Mennan'ı karşıdan görme imkânına sahip Bergüm Yaylağına gitmiş, kalenin Gedik Ahmet Paşa tarafından ele geçirilişini oradan seyredip, yenilgiyi anlayınca bayılma ve kendini kayadan atma olayı burada olmuştur. Zira karısı ve kızları esir alındığı halde kendisi daha sonra kaçarak Uzun Hasan Bey'in yanına gitmiştir. Bütün bu mantıki sebeplerden başka bu savaşın Yellitepe'de değil Sultan Alanı ve çevresinde, özellikle Ermenek'in bir kapısı olan "Korubeleni", "Geveler" ve "Kebenbaşı" civarında yapılmış olduğunu gösteren başka deliller vardır. Yumrutepe'nin tam zirvesinde, halkımızın "Dede" olarak vasıflandırdığı, özellikle oğlu olmayan kadınların ziyaret ettiği bir büyük mezar vardır. Bu mezarın Pir Ahmet Bey soyundan bir kişiye ait olup bu savaşta öldüğünü ve buraya gömüldüğü söylenir. Karamanoğulları soyunun büyük bir erkeklik gücüne sahip olduğuna dair olan inançla bu "Dede'ye, "Sarıladin" adı verilen Yassıkaya'daki türbeye ve Balkusan'daki Karamanoğulları türbesine bu niyetle gidildiği halen mevcuttur.

Başka bir rivayet de, Keben mevkiinde, ERENLER

MAĞARASI'ndaki insan iskeletlerinin bu savaşta ölenlere ait olduğunu hatırlatmasıdır. 1970 Temmuzunda Keben civarında mağara ve kalıntıları tetkik etmek üzere çevrede araştırma yapıp resim çekerken, o mahalde evi olan çiftçilikle geçimini sağlayan hemşehrimiz (Ali Akbaş, 65 yaşlarında), yanımıza gelerek ne yaptığımız, çekilen resimlerin neye yarayacağını sorduktan sonra Erenler Mağarası'nın mahiyeti hakkında bize ip uçları veren hikaye ve bazı olaylar anlatmıştır. Şöyle ki "Söylentiye göre buranın paşası bir gün isyan eder, zamanın padişahı bu isyanı bastırmak için kuvvetli ordular göndererek (Ermenek ülkesini yakın, yıkın, öldürün, yerle bir edin!...) diye kumandanlarına emirler verir. Gelen ordular, Kebenbaşı'nda Ermenek Beyi'nin askerleri ile karşılaşır. Zorlu savaşlar olur, neticede Ermenek beyi yenileceğini anlayınca memleketin ileri gelenleri ile Tol Medrese'nin ulemalarını ricacı gönderirse de ricacılar ve Ermenek Bey'inin adamları Kebenbaşında katledilir. Katledilen kişiler elçi olup günahsız oldukları için tanrı katında "ermişlik mertebesine" ulaşırlar ve öldürüldükleri günün gecesi kuru kafaları ve kemikleri ile Keben Yokuşu'ndan yuvarlana yuvarlana gürültüler çıkararak gelip "Erenler Mağarası'na dolarlar."(!)... Bütün bunlar dededen toruna aktarılan rivayetlerden biridir ama muhakkak bir gerçek payı vardır içinde.

NETİCE OLARAK:

Kanaatimizce ve öyle anlaşılıyor ki Gedik Ahmet Paşa ile Pir Ahmet Bey arasındaki savaş Yellitepe (Yellibel) de değil, SULTAN ALANI'nda ve özellikle Geveler, Korubeleni ve Kebenbaşı mevkiilerinde olmuş; adamları ile Gedik Ahmet Paşa kuvvetlerinin hakkından gelemeyen Pir Ahmet Bey, Bozdağ'ın doğusundan Ezvendi ve Muhallar çevresine "BERGÜN YAYLASI" na inmiştir.

Bergün (Yerköprü) den Mennan'a geçmesi mümkün ise de Pir Ahmet Bey her ihtimale karşı burada kalmayı tercih etmiştir. Zira kalesini ele geçiren Gedik Ahmet Paşa, orada olsaydı mutlaka karısı ve kızları gibi Pir Ahmet Bey'i de yakalayabilirdi. Eğer Pir Ahmet Bey'in kale içinde olduğunu ve yakalanacağını anlayınca buradan kaçmış olduğunu düşünsek kale çevresinin dışarıya açılan yolları mahdud olduğundan buna da olanak yoktur. Şayet İslâm Ansiklopedisinde ifade edildiği gibi yakalanarak kale duvarlarından aşağı atılsaydı Uzun Hasan Bey'in yanına gitmek fırsatı bulamazdı.

1474 yılı yazında olduğu kabul edilen bu savaşta ve aynı savaşın sonucu olarak MENNAN KALESİ'nin alınmasından sonra Karamanoğul-

ları'nın Ermenek'teki hakimiyeti tamamen sona ermiştir. Ermenek'te ziyaret yerlerinden bahseden Evliya Çelebi (Kara Mümin Sultan), Kesik yol önünde (Kırklar Makamı), (Yalancı Baba), (Çıkırık Sultan), (Kolaçık Baba), (Pir Elyas Dede), (Arpaş Dede) gibi makamlardan söz etmektedir. Bunlardan halk arasında "Pir Dede" olarak anılan YUMRUTEPE'deki mezarın yukarda bahsetmiş olduğumuz gibi Gedik Ahmet Paşa Pir Ahmet Bey arasında olan SULTAN ALANI çarpışmasında ölen; Pir Ahmet Bey soyundan veya yakınından (Pir İlyas Dede) adında biri olduğu tahmin edilebilir. Karamanoğulları Soyunda büyük bir erkeklik gücü bulunduğu dair bazı rivayetler ve inançlar vardır. Karamanoğulları'nın çocukları çoğunlukla oğlan olmuştur. Örneğin: Karamanoğlu İbrahim Bey'in (7) oğlu olmuştur. İbrahim Bey'in erkeklik gücünü artırmak için kendi çağının meşhur hekimlerinden Karamanlı MAHBUB OĞLU HEKİM BEŞİR ÇELEBİ "MECMUATÜL-FEVAİT" (Faydalar Mecmuası) adıyla Türkçe büyük bir tıp kitabı yazıp Karamanoğlu İbrahim Bey'e sunmuştur. İbrahim Bey'in o kitaptaki yazılı ilâçları kullandığını bildirmesi, yedi oğluna karşılık bir kızının olması halk arasında bu soya karşı böyle bir inanç meydana getirmiştir. Bu sebeple taze gelinlerin, çocuklarının erkek olmasında veya çocuğu olmayanların çocuğu olmasında fayda ümidiyle böyle bir ziyarete yönelmesi; Karamanoğulları'nın mezar toprağında bile bir güç kudret olduğu inancını ortaya koymaktadır. Gerek Balkusan'daki Karaman Türbesi, gerekse Ermenek'teki Musa Bey mezarının bulunduğu Tol Medrese içindeki türbe; Yassıkaya'daki Sarıaladin adıyla anılan Alâüddin Mevlâna Türbesi ve Yumrutepe'deki Pir İlyas Dede mezarı Ermenek'te bu maksatla sık sık ziyaret edilen yerlerdendir. Bu gün bu tip inançlar azalmış da olsa halen mevcuttur.

KARAMANOĞULLARI HAKKINDA BİR DESTAN

Gedik Ahmet Paşa'nın Pir Ahmet Bey'i yenerek başta Ermenek olmak üzere bütün Karaman ülkesini yakıp yıkması üzerine (Âşık Muslu) adında bir halk şairi şunları söylemiştir:

*Gedik Paşa geldi otağ kuruldu,
Pir Ahmet Paşa'ya sorgu soruldu,
Boyunlara kalın zincir vuruldu,
Gedik Paşa etme elden say bizi...*

*Çoban ölür sürü kalmaz dağılır,
Sarı inek sağ oldukça sağılır,
Vezirleri yargılara çağılır,
Gedik Paşa etme elden say bizi...*

*Acep iller hep böyle mi bozulur,
Kara yazı hep böyle mi yazılır,
Kişi sağken mezarı mı kazılır,
Gedik Paşa etme elden say bizi...*

*Kanı noldu Karamanın Beyleri,
Noldu acab yayaları seymeni,
Kanı Farsak, Turgutoğlu Candarı,
Gedik Paşa etme elden say bizi...*

*Yeşil Bayrak kalelerden söküldü,
Çoluk çocuk sokaklara döküldü,
Kale yandı ahalisi sürüldü,
Gedik Paşa etme elden say bizi...*

*Yurt kavgası yeter imiş bilene,
Ağlıyorsun inliyorsun kime ne,
Diyemedim aғam, paşam gelene,
Gedik Paşa etme elden say bizi...*

*Bu illerin bülbülleri ötmesin,
Ocakların tütünleri tütmesin,
Çobanları sürüleri gütmesin,
Gedik Paşa etme elden say bizi...*

*Bozulmasın kimselerin yuvası,
Yıkılmasın yurdu evi obası,
Çiğnenmesin köyü kenti ovası,
Gedik Paşa etme elden say bizi...*

*Devre yıldız doğmuş, görmüş görenler,
Yere girmiş sultanlıklar sürenler,
Yazık olsun bu beyliği verenler
Gedik Paşa etme elden say bizi...*

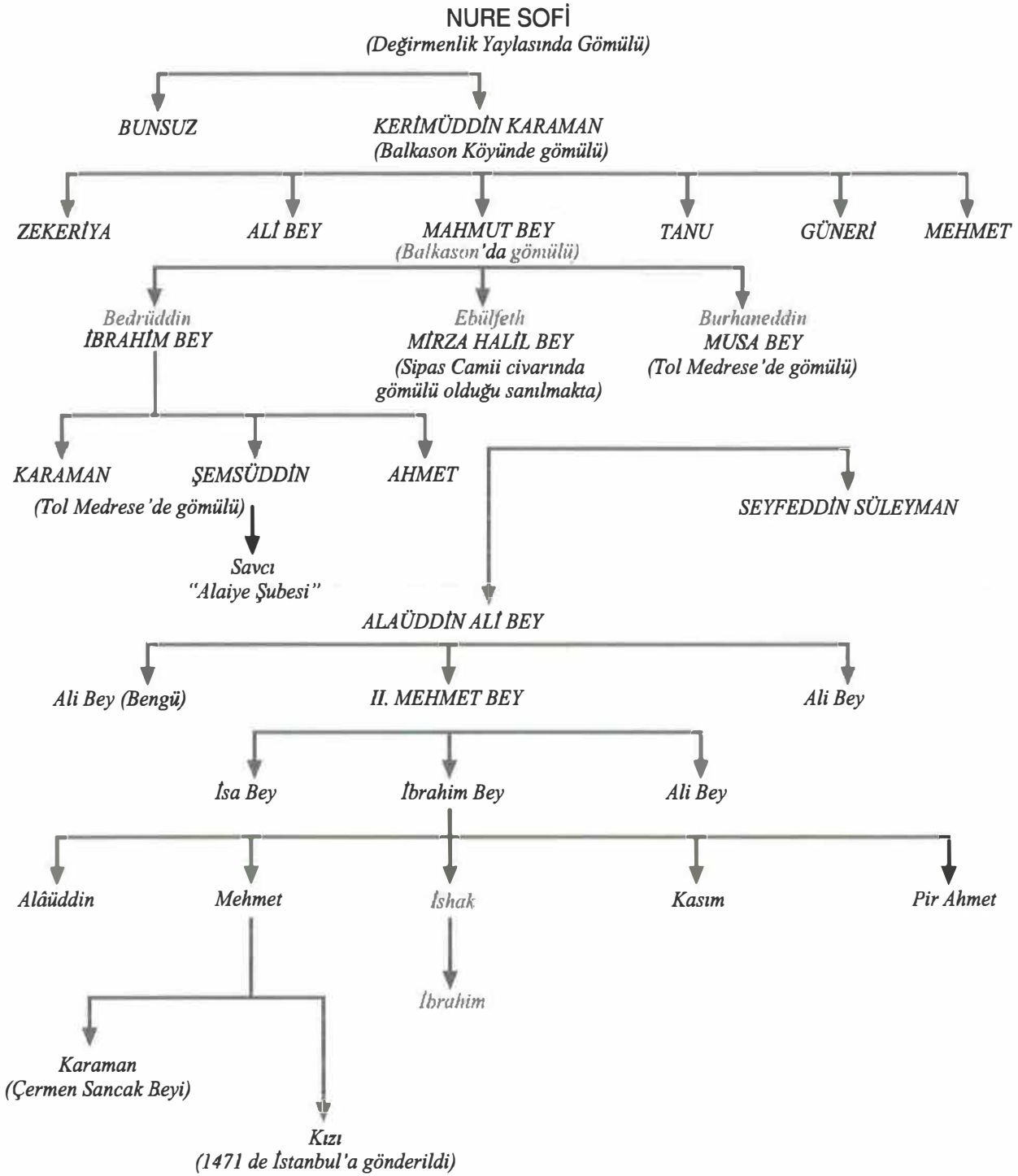
*ÂŞIK MUSLU yurdun yıkık görünce,
Beylerinin boynu bükük görünce,
Destanını gözyaşıyla silince,
Gedik Paşa etme elden say bizi...(*)*

(Karamanoğulları'nın devlet bayrağı yeşildir.)

(*) Karamanoğulları Hakkındaki iki ağıt.
(Prof. Feridun Nafiz Uzluk)

Yukarda adı geçen "MECMUATÜL – FEVAİT isimli tıp kitabı Paris'teki BİBLİOTHEQUE NATIONALE'de olup – Supplement Turc No:234 – Mikrofilme aldırılmıştır. Bu film halen Ankara Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsünde saklanmaktadır. Bu kitabın başka yazma nüshası Türkiye dahil olmak üzere dünya kitaplıklarında Prof.Feridun Nafiz Uzluk tarafından aranmış olmasına rağmen tesadüf edilememiştir.

KARAMANOĞULLARI AİLESİ SECERESİ:

(1475) OSMANLI HÂKİMİYETİNDEN SONRA ERMENEK

Fatih Sultan Mehmet'in Karamanoğulları Beyliği'ne son vermiş olmasından sonra Ermenek Osmanlı idaresine geçmiştir(1475). Bu tarihten sonra İçel Sancağına bağlanmış olan Ermenek XVI, XVII, XVIII. Yüzyıllar boyunca artık Karamanoğulları Devri'ndeki ehemmiyetini kaybetmiş, kenar bir Anadolu kasabası olarak kendi haline bırakılmıştır. Bu yüzyıllar içinde Adana Eyaleti'ne bağlı Silifke Sancağı içinde paşa hassı'dır; ve bir voyvoda idaresindedir. Bu devirde ortalama üç asır boyunca devlet eli ve imarından uzak kalmış bir iki cami ve mescitten başka taş üstüne taş konmamıştır. Halkı genellikle fakir, şehir bakımsız ve harabdir, Karamanoğullarının inşa ettiği Tol Medrese ve birkaç mahalli sıpyan mektebi ile bir iki tekkenin haricinde ilim tahsil edilmemektedir. Karamanoğulları devrinde, özellikle Musa ve Halil Mirza beyler zamanında fıkıh, hadis, arapça, matematik hatta astronomi okutan çok kıymetli müderrislerden çoğu gitmiş veya Konya, İstanbul gibi merkezlere dağılmıştır. Buna rağmen doğal güzellikleri, tozlanmış bir tarih yığınınını andıran islâmi ve gayri islâmi devirlere ait tarihi eserleri ile birçok seyyahın dikkatini çekmiş, seyahatnamelerine konu olmuştur.

XV. yüzyılın başlarında Memlûk hükümdarı Mâlik Muayyad'ın emri ile bu mıntıkeyi ziyaret eden müverrih "Aynî" şehrin çevresinde yüz kadar köy bulunduğunu ve Karaman Beyleri'nin mezarlarının burada bulunduğunu bildirir.

XVI. Yüzyılın arazi defterlerinde Ermenek kazası MESCİDLÜ, ZAVİYE DEĞİRMENLİK ve BAĞARASI mahalleleri ile GARGARA, İSKEÇE

(Eskice) CEMALLER LAMASI (Lamos) ÇAVUŞLAR, UĞURLU, PAŞA KIŞLASI ve BALKASON kariyerlerinden (köylerinden) meydana gelmektedir. (Bak. İSL.ANS.Ermenek). 1671 yılında Ermenek'e uğrayan EVLİYA ÇELEBİ'ye göre şehir bağık bahçelik oniki mahalleye dağılmış olup (800) kargir evi, (12) kadar camii, (50) dükkânı, (13) hanı, (2) hamamı, (6) mektebi vardır.

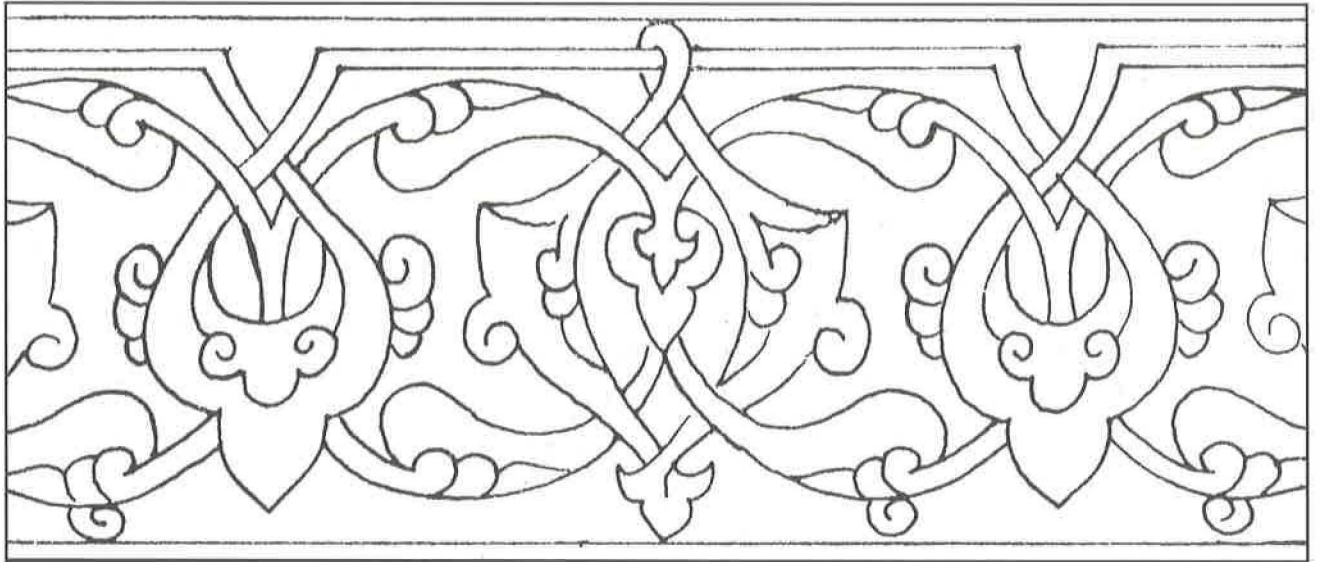
XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda ise terkedilmiş bir halde bulunan Ermenek buraya uğrayan seyyahların ifadelerine göre çok fakir bir durumda olup (1851) yılında buradan geçen Alman Seyyahı SCHÖNBORN: Şehrin sokaklarının gayet dar olduğunu, burada bir cami ve birkaç dükkândan başka bir şey bulunmadığını ve nüfusunun (2.700) kişi olduğunu yazmaktadır.

1875 yılında Ermenek'i ziyaret eden İngiliz Seyyahı DAVIS ise burada (1.200) ev bulunduğunu, (3.000-4.000) kişi kadar nüfusu olduğunu kaydetmekte ise de bu rakam ev sayısı ile pek bağdaşmaz zira XIX. Yüzyıl sonunda Ermenek'in nüfusu (V.Cuinet) ye göre (6430) kişidir.

Tanzimatın ilanından sonra 1845 yılında yapılan yeni vilayet teşkilatına göre Ermenek, İçel Sancağı'nın merkezi olur. Mut, Anamur, Silifke, Karataş kazaları Ermenek'e bağlanır ve (26) yıl sancak merkezi olarak kalır.

1869 YILI KONYA SALNAMESİNE GÖRE

Ermenek'e (10), Nevahi Bucağına bağlı (30) köyü olan Ermenek Sancak merkezi'nin nüfusu (3.700); Nevahi Bucağı'nın (5.786) kişi olarak görülmektedir. 1871 yılında Sancak Merkezi Ermenek'ten alınarak Silifke'ye aktarılmıştır.

TARİHİ KAYITLARDA ERMENEK

SEYAHATNAMELERDE, SALNAMELERDE VE DİĞER ARŞİV KAYITLARINDA ERMENEK'LE İLGİLİ BÖLÜMLER

I – EVLİYA ÇELEBİ SEYAHATNAMESİNDE ERMENEK

1671 yılında Ermenek'i ziyaret etmiş olan Evliya Çelebi'ye göre:

ERMENEK KALESİ: "Ermenek kalesi Adana Eyaletinde, Silifke Sancağı toprağında paşa hassı'dır. Voyvoda hüküm eder, 150-300 akçe ile sadaka olunur; kazadır, senevi "3.000" kuruş varidatı vardır. Kethüda yeri olup serdar'ı nakibüleşrafı, şeyhülislâm, dizdarı, 18 neferi vardır. Kale, kırmızı bir dağın en yüksek ve sarp bir yerinde yapılmıştır. Çok metin ve müstahkemdir, bu kale çok yüksektir. Bu kaleyi Karamanoğlu düşman elinden yedi yıl muharebe edip nihayet hile ile almıştır. Bu kalenin doğuya bir kapısı olup 140 basamak merdiven ile çıkılır.

Kale'nin uzunluğu 500 adım, içi 100 adımdır. Küçük bir demir kapısı vardır; eski zamandan kalmadır. Bu kaledeki mağaraların içinde çok binalar bir de cami vardır. Şimdi bu kale boşdur, buradaki halk aşağıdaki varoşa inmişlerdir. Kalenin eteğinde ve kible tarafında dereler ve tepeler üzerine taşdan yapılmış 800 evi olup hepsinin üstü toprakla örtülüdür. Ermenek'in (12) mahallesi ve üstü toprakla örtülü, çarşı içerisinde Karamanoğlu Camii vardır. Çarşı tarafındaki sağ yan kapının kemeri üzerinde (Lâilehe illallah-Muhammet Resülüllah) yazılıdır. Ağaçtan yapıma kapı kanatlarının üstündeki yazı şudur: (Ammere hazel camiişerif Mahmud bey ibni Karaman, ettarih senetü hicretinnebiyye aleyhüsselâm isna seb'a miete).

Bu kapının önünde yan sofaları vardır. Bundan başka harem kapısı gibi bir kapısı daha vardır. Bunun üstünde de (Kalennebiyyi alehüsselâm accılı bissalâti kablelfev) yazılıdır. Bundan sonra FATMA HATUN CAMİİ ve şehrin batısında EMİR CAMİİ vardır ki bunlar toprakla örtülüdürler. Bunun kible tarafında mihrap üstünde yüksek kubbeli bir ziyaret yeri vardır. Kible kapısı önünde bir minaresi vardır. Burada SUFAS adında bir cami daha vardır ki bu cami KARAMANOĞLU HALİL BEY'indir. Bunlardan başka Ermenek'te (3)

medrese, (3) sıpyan mektebi, seyyahlara mahsus bir tekke, (3) han, (1) mevlevihane, (2) hamam vardır ki bu hamamların en iyisi Karamanoğlu'na ait olan hamamdır. Ermenek'in (17) çeşmesi, (50) dükkanı vardır, Ağyanı Süleyman Bey ve kardeşi Ahmet Ağadır.

KIZIL HİSAR KALESİ: EVLİYA ÇELEBİ Ermenek yakınlarında bir Kızılhisar kalesinden bahisle der ki "Karamanoğlu İbrahim Bey bu kaleyi, Ermenilerden zaptetmiş, sonra da Osmanlı padişahlarından Yıldırım Beyazıt Karamanlılardan almıştır. Burayı birkaç defa Softa eşkiyası muhasara etmiştir. Hâlâ Silifke Sancağının hükmündedir, yalçın kırmızı kayalar içinde binlerce mağaradan ibarettir. Deniz tarafından bir kapısı vardır. Bu kalenin içinde cephan ve asker yoktur, Karaman ve Silifke sancaklarının halkı kıymetli eşyalarını burada saklar, hatta (Karayazıcı adındaki celâli eşkiyası bu kaleyi yedi ay muhasara etmiş ise de elde edememiş ve defolup gitmiştir, bu kalenin kapısı daima kilitlidir."

FARİSKE KÖYÜ'nden de bahseden Çelebi, "Ermenek'in Fariska köyü (200) evlidir, evlerinin üstü toprak örtülüdür, Silifke ile Karaman arasında huduttur. Bu köyün yarısı paşanın (Silifke Paşası) Has Voyvoda'lığı, ve diğer yarısı da Karaman Paşası'nın hükmünde olup güherçile çıkarmakla uğraşırlar. Fariske'den bir nehir geçer ki bu nehir Karaman tarafından ve Fariske yaylalarından gelir, bundan (Başköy) denilen dere toplanır, Silifke Sancağı'nın (Köserelik) adındaki liman yakınında denize dökülür. Bu köy bahçeler içindedir." BÜĞLÜ BABA'dan da bahseden Evliya Çelebi "BÜĞLÜ BABA-SULTAN Karamanoğullarındandır. Bu bey, şimdiki yattığı yerde av avlarken hazreti Hızır gelmiş, bundan sonra tacını tahtını terkederek 70 sene burada ibadet etmiş ve öldüğü zaman burada defnolunmuştur. Şimdi kabri büyük bir ziyaret yeridir. Bunun mezarının yakınında yerden bir yağlı çamur kaynayıp çıkar, bu çamur firengi hastalığına, tuzlu balgama, temreği ve diğer cilt hastalıklarına sürülürse o hastalıklar Allah'ın izniyle iyi olurmuş. Buraya yılda bir kere birçok memleketlerden insanlar toplanır, burayı ziyaret edenler bu çamurdan götürürler ise de asıl hassa bu çamurun kaynadığı yerde sürmektir. Buranın tekkesi bir güllük ve ağaçlık içindedir; burada bir de mâbet vardır. Bu tekkede bektâşilerden birkaç can eğleşir."

FARİSKE KALESİ: Evliya Çelebi'ye göre "Yuvarlak şekilde bir yalçın kaya üzerindedir. Kibleye bakan bir kapısı vardır. Dört tarafı uçurumdur, içinde birkaç fakir evi vardır. Serdari dizdarı ve neferleri yoktur. "Yine Ermenek yakınlarında GÖZCÜ KALESİ'nden bahsederek "Bu Gözcü Kalesi eski zamanlarda "baç" almak için yapılmıştır. Bu kale sivri bir kaya üzerinde bir kuledir, buraya kemend ile çıkılmış, içinde insan yoktur."

EVLİYA ÇELEBİ'ye göre ERMENEK'TEKİ ZİYARET YERLERİ

(Kara Mümin Sultan), Kesik yol üzerinde (Kırklar makamı), (Yalancı Baba), (Çıkrik Sultan), (Kolaçık Baba), (Pir Elyas Dede), (Erbaş Dede) gibi yerler bir yatır ve ziyaretgâhtır.

AYKADIN HANI: "Bu han büyük bir mağaradır, kemerli bir kapı yaparak (Han) haline getirilmiştir, içine 550 hayvan sığar. Burası kış günlerinde yolcuların sığınak yeridir."

GARGARA KÖYÜ: "Gargara Köyü bir bayır üzeredir. Kaleye benzer bir köydür, düz evleri inci gibi mamurdur. Halkı şendir, bir cami, bir hanı vardır, bağ ve bahçesi çoktur."

ERMENEK KALESİ VE KEBEN YOKUŞU:

"Şark tarafında şehrin kenarında Kepan kayası, nam mahalle varup bir mahuf uçurum yerdur; bir âdem ol yolda bir taş yuvarlasa bin âdem helak eder. Taşdan kesme nirdübanlı daracak yoldur. Ve iki canibi kesme ibretnüma mağaralardır, ve ayyuka serçekmiş şahin yuvalı yalçın kayalardır ve şehir kenarı olmak ile emin tarik vardır ıssız dağlarda olsa haramilerden bu yolda kuş uçmaz.

TELLİBEL(Yellibel): "Neüzübillah bi aman yollardır kura ve kasabatı yoktur."

DELENDİ HANI (Dilendi veya Dinlendi): "Bir ardıçlı ve çamlı dere içinde Keyhüsrev yapısı bir küçük handır. Kapıların sed idüp cümle memlûklerimiz ile pür silah sabaha bidar çıktır andan yine şark canibine ardıçlı bel..."

HAYDARÎ URYAN'A GÖRE ERMENEK

"Burası Karamanoğlu'nun yurduudur. Şimdiki beyi Karamanoğlu Emir Mehmet'tir. Emir Mehmet bu toprakları ailesinden irsen devralmıştır. Bu beyliğin sahilllerinde halk dilinde "ALÂYA" diye dolaşan Alâiyye şehri vardır. Emiri olan Yusuf'u Ermenek

Beyi tayin etmiştir. Üç günlük mesafede bulunan "Kaasar" (Tekeli Karahisarı) şehri de bunun idaresindedir. Emirinin adı İshak'tır. Karamanoğulları asker ve eşi dostu çok olan zengin ve savaşçı bir ailedir. Onlara bütün dağlar yol vermiştir, baş eğmiştir. Yurtlarındaki demir madenleri onların hapçiliğine başka kuvvet katmaktadır. Bunlar Ermenilerle ve tekfurlarla daimi savaş halindedirler. Ermenek Bey'i arzu ederse (40.000) asker çıkarabilir."

CENEVELİ BALABAN'A GÖRE ERMENEK

"Beyi Karaman'ın oğludur. Başşehri Ermenek'tir (12) şehri ve (51) kalesi vardır. Askeri (20.000) süvari ile iki misli kadar piyadeler. Lârende ile Alâiye meşhur şehirlerindendir. Ermenek'in doğusunda Ermeniler yurdu, Kuzeyinde Eşrefoğulları toprakları vardır. Ermeni Bladı'ndan bu beyliğe en yakın olan şehirler Tarsusla Adana'dır. Ermenek Beyliği bir Akdeniz beyliğidir. Ermenilerle ve onlarla beraber oturan hristiyanlarla gece ve gündüz savaş halindedirler. Ermenek beyliği ile Mısır Sultanı arasında dostluk münasebeti câridir.

ALMAN SEYYAHI SCHÖNBORN'A GÖRE ERMENEK

1851 yılında Ermenek'e uğramış olan Alman seyyahına göre "Şehrin sokakları gayet dardır, burada bir cami ve birkaç dükkandan başka bir şey bulunmamaktadır. Nüfusu (2.700) kişidir."

İNGİLİZ SEYYAHI DAVIS'E GÖRE ERMENEK

1875 yılında Ermenek'i ziyaret eden (Davis), "burada 1.200 ev bulunduğunu "3-4.000" kişi kadar nüfusu olduğunu kaydetmekte olup" bu rakam ev sayısı ile pek bağdaşmaz. Zira XIX. Yüzyıl sonunda Ermenek'in nüfusu (V.Cuinet) ye göre 6430 kişidir.

1869 YILI KONYA SALNAMESİNE GÖRE ERMENEK

Bu salnameye (il yıllığı) göre Ermenek'e bağlı (10), Nevahı Bucağı'na bağlı (30) köyü olan Ermenek Sancak Merkezi'nin nüfusu (3.700); Nevahı Bucağı'nın (5786) kişi olarak gösterilmektedir.

KANUNİ DEVRİNDE (1495-1566) ERMENEK

Başbakanlık arşivinde "387" numaralı, Kanuni adına düzenlenmiş bir İlyazıcı defterine göre ERMENEK:

Karaman Eyaletine bağlı bir kazadır. 14 Mahallesi

vardır, bunlar nüfus ve hane sayısı ile şöyledir:

1 -.....(Okunamamıştır).....	: 32 hane - 39 Nüfus
2 -.....(Okunamamıştır).....	: 39 hane - 46 Nüfus
3 -ARAPŞAH	: 17 hane - 14 Nüfus
4 -.....(Okunamamıştır).....	: 46 hane - 60 Nüfus
5 -PAZAR (Bugünkü Gülpazar):	26 hane - 26 Nüfus
6 -Cülah (Bugünkü Güllük)...	: 26 hane - 34 Nüfus
7 -Akça Mesçütlü	: 48 hane - 38 Nüfus
8 -Zaviye (Bugünkü Taşbaşı)....	: 30 hane - 34 Nüfus
9 -Değirmenlik.....	: 29 hane - 24 Nüfus
10 -Bağarası	: 18 hane - 24 Nüfus
11 -.....(Cebr Cemaati)	: 55 hane - 55 Nüfus
12 -.....(Okunamamıştır).....	: 36 hane - 43 Nüfus
13 -Kiçipazar(Kaçipazar).....	: 30 hane - 39 Nüfus
14 -Saray	: 25 hane - 41 Nüfus

(Bunlardan 1,2,4,12. mahallelerin adı okunamamıştır, "Saray" olarak geçen mahallenin de bu günkü Çarşı Sementi ve Orta Mahalle'nin olduğunu sanmaktayız. Bu devirde kadınlar ve çocuklar nüfustan sayılmamıştır.)

Kanuni zamanında Ermenek'in yıllık umumi geliri şu kaynaklardan sağlanmaktadır. (387 numaralı tapu defteri, Syf.264) e göre:

-50 köy	-46 çiftlik
-16 bağ ve bahçe	-3 değirmen
-31 dükkan	-1 hamam
-3 cami	-9 mescit
-1 medrese	-18 zaviye (küçük tekke)
-1 Türbe	-3 Cemaat
-3488 nefer	-2404 ev
-166 yer	-3 sınır
-101 gayri müslim (gebr)	-91 gayri müslim evi

Ermenek kazası'nın yıllık gelir tutarı: (319.449) akçe olup bunun (6747) akçesi İçel Mirivası'nın; (94.244) akçesi zaamet ve timar, (37.233) akçesi de evkafındır. Senelik emlak geliri ise (745) akçedir. Kanuni Devrinde Ermenek'te bellibaşlı cami ve mescitler:

(1 Numaralı deftere göre Baş Bak.Arşivi)
1-Köhne Ali Celâl Mescidi (Orta Mahallede Celâliye mes.)

2-Akça Mescit

3-Pazar Mescidi

4-Cemal mahallesi mescidi

5-Hoca mescidi "Değirmenlik mahallesinde"

6-Hacı Süleyman mescidi Celâl Mahallesindedir. 932 tarihli vakfiyesi vardır.

1893 YILI ADANA SALNAMESİNE GÖRE ERMENEK

Silifke Sancağına bağlı Ermenek bir ilçe merkezidir.(Nevahı) adında bir bucağı, (47) köyü vardır.

(25.658) müslüman; (7) hristiyan olmak üzere toplam olarak (25.665) nüfusu mevcuttur. Köyleri ile birlikte:

-24 cami,	-62 mescit,
-1 tekke,	-6 medrese,
-64 çeşme,	-2 han,
-2 hamam,	-13 değirmen,
-315 dükkân,	-12 fırın,
-62 sıpyan mektebi,	-1 mektebi iptidaiye,
-1 rüşdiye,	-1 kütüphane,
-3080 bağı vardır.	

ERMENEK VE ÇEVRESİNDE KARAMANOĞULLARI VAKIFLARI

İstanbul Başbakanlık Arşiv Dairesinde (I) numarada kayıtlı (İlyazıcı defteri) ne göre Ermenek ve çevresindeki köylerde ve benzeri yerlerde Karamanoğulları'na ait vakıflar olarak aşağıdaki resmi kayıtlar mevcuttur.

KARAMANOĞLU HALİL BEY

(Halli Mirza Bey)'LE İLGİLİ OLARAK

1-ERMENEK – ARNAVA (Yalındal) KÖYÜNDEKİ

ZAVİYESİNE AİT KAYIT: (Eski Türkçe ile)

"Vakfu zaviyei Halil Bey veledi Karaman der karyeri Arnabuda ez nahiyei Ermenâk" (Karamanoğlu Halil Bey'in Arnabuda köyündeki zaviyesine ait vakıftır) anlamında.

2-ERMENEK'E BAĞLI BEDNAM (Tepebaşı) KÖYÜNDEKİ ZAVİYESİNE AİT KAYIT:

"Vakfu zaviyesi Halil Bey annesli Karaman der karyei Bednam" (Karamanoğlu neslinden Halil Bey'in Bednam Köyü'ndeki zaviyesinin vakıftır) anlamında.

3-ERMENEK – İZNEBOL (Elmayurdu) KÖYÜNDEKİ ZAVİYE İLE İLGİLİ OLARAK:

"Altı tarla, bir bahçe vakfedilmiştir."

4-ERMENEK'E BAĞLI ULUKÖY'DE YAPTIRDIĞI CAMİ İLE İLGİLİ OLARAK:

"Tarlalar, değirmen yerleri vakfedilmiştir."

5-ERMENEK'TE "HALİL BEY" CAMİİ İÇİN:

"Evkafu cami Halil Bey an ebnâi Karaman derbdâr emiri mezbur" (Karamanoğullarından geçitler emiri

Halil Bey'in camiinin vakfıdır) anlamında. (Sözü edilen camiinin; Evliya Çelebi'nin de belirtmiş olduğu gibi Sipas Camisi olduğu; daha doğrusu Sipas Camisinin Halil Bey tarafından yaptırılmış olduğu anlaşılmaktadır.)

Karamanoğlu Halil Bey bu camiye gelir olarak Ermenek merkezde ve köylerinde bir çok tarla, nar bahçesi; Taşköprü köyünde de bir değirmen vakfetmiştir. Bu bilgileri almış olduğumuz (I numaralı ilyazı defterine göre) ve bunun yazıldığı tarihte caminin nazırı (Süleyman Bey) adında bir kişi olup; hatibi (Kasım Çelebi), imamı ve ser mahfili (Hayreddin)dir. Ermenek kadıları bu vakfın hasbi mütevellileri (karşılıksız yürüten ve ya ilgilenenleri)dir.

Ayrıca caminin yanında, bugün yıkılmış bulunan bir zaviyesi içinde Halil Bey aynı kayıtlarda belirtilmiş olduğuna göre Ermenek'in birçok yerlerinde tarlalar, dükkanlar ve bazı yerler vakfedilmiştir ve (Ahi Paşa) isminde birisi bu zaviyenin şeyhidir.

ERMENEK'TE KARAMANOĞLU MAHMUT BEY'İN OĞLU MUSA (YAHUT DA PAŞA MUSA) tarafından yaptırılan MEDRESE (TOL MEDRESE) için kendi vakfı ile ilgili olarak:

(Evkafı medresei Paşa Musa Bey bin Mahmut bin Karaman ber mucibi vakfiyei mezbure...) kaydı vardır. Burası için birçok tarla, bağ, bahçe, değirmen, köy vakfedilmiş olup hayır sevenler

daha sonra yeni vakıflar ve gelir kaynakları ile bu vakfı desteklemişlerdir. Bununla beraber Karaman kazasına bağlı (Sıdırvaköyü) de bu medresenin vakıfları içindedir.

MUSA BEY'in bütün bunlardan başka ERMENEK'İN (LÂAMOS) yeni adıyla "ESENTEPE" KÖYÜ'NDE DE, KENDİ ADINA YAPTIRMIS OLDUĞU CAMİ İÇİN VAKIFLARI VARDIR. (1 numaralı tapu def. II. bölüm, Syf. 40)

"Vakfu camii karyei Lâmas tabiu Ermenâk enşe'e Musa Bey minâli Karaman". (Bu camii için yıllık geliri 240 akçe olan yerler ve tarlalar vakfedilmiştir.)

NOT: BAŞBAKANLIK İSTANBUL ARŞİVİNDE; YUKARIDA SAYMIŞ OLDUĞUMUZ KAYITLARDAN BAŞKA ERMENEK'LE İLGİLİ OLARAK DAHA BAŞKA KAYITLAR DA VAR İSE DE BU KAYITLARI İLGİLİ BÖLÜMLERLE BERABER VERMEYİ UYGUN BULDUĞUMUZDAN BURAYA ALMADIK. BAKINIZ:

1. FİRAN (veya ERMENEK) KALESİ ile ilgili olarak "Anıtlar ve Tarihi Eserler bölümü.

2. BALKASON'DA KARAMAN BEY TÜRBESİ (aynı bölüm)

3. ULU CAMİİ (aynı bölüm)

4. SİPAS CAMİİ (aynı bölüm)

5. TOL MEDRESE veya MUSA BEY MEDRESESİ (Anıt. Tar. Es. Böl.)

6. NURE SOFİ TÜRBESİ

Tarihi Ermenek 25.11.1938 (Foto: Rafi).

NOT: Foto Rafi Ermenek'in en eski fotoğrafıdır. (1900 - 1945 yılları arası)

Yassıkaya - 29 Ekim 1934.

Debbayönü - 1939 (Foto Rafi).

Yassıkaya'dan - 1930.

Keben'den - 1952.

DELİBAŞ İSYANI VE ERMENEK BASKINI

Mustafa Kemâl'e ve onun anayurdu kurtarma çabalarına karşı "hilâfet ordusu" adı altında veya hilâfet taraftarı olarak 3-6 Ekim 1920 de Bozkır'ı işgal eden âsiler. Hadim ve köylerini de işgal ettikten sonra Ermenek'i de işgal etmeye karar verirler. "Delibaşı" adında bir şakinin yönettiği bu isyana Bozkır ve çevresinden katılan bazı eşkıya ve kandırılmış bir kısım halk da katılmış; böylece olaya "Bozkır veya Delibaş isyanı" adı verilmiştir. Hadim'in Bolay Köyünü de işgal etmiş olan âsi kuvvetler, Hadim sınırına yakın bir Ermenek köyü olan Dindebol-Katranlı köyünü de işgal ederek Ermenek merkezi işgale doğru ilk adımı atarlar. Bu arada, daha önceden Delibaşı isimli eşkıya başına söz veren Fariske Nahiyesi köylerinin ünlü şakilerinden "Aslan Mehmet oğlu", etrafındaki bin kadar adamıyla Halimiye-Tepebaşı nahiyesi ve çevresindeki köyleri de kandırmaya muvaffak olur. Buralardan da kendisine katılanlar bulunur. Böylece sayı ve kuvvet bakımından kuvvet bulan Aslan Mehmet oğlu yanında Deli başı'nın adamlarından da bazıları olduğu halde Ermenek merkeze doğru harekete geçer. Niyetleri Ermenek'i basmak, işgal etmek, Hükümet memurlarını değiştirmek, yağma yapmak, kendilerine karşı olanları asmak, güzel kadın ve kızları paylaşmaktır. Bu maksatla hazırlanan plan ve liste ellerindedir. Bu durumu sezen ve haber alan Ermenek emniyeti, kuvvet ve jandarma sayısı bakımından yetersiz olduğu için telaşa düşer. Aslan Mehmet oğlu'nun, bu olaydan bir ay önce Bozkır İsyanı henüz çıkmadan onbeş yirmi arkadaşı ile Ermenek üstüne "Arpakırına" gelmesi, şehri basmaya yeltenmesi şehre inmeye cesaret edemeyip yukarıdan şehri kurşun yağmuruna tutması, Ermenek emniyet kuvvetlerine ve eşraftan bazılarına küfretmiş olması, Ermenek'e ve ileri gelenlere zaman zaman tehdit niteliğinde haberler göndermesi bu telaşı iyice artırır. Halk, parasını, altın, ziynet eşyası gibi kıymetli şeylerini kenara bucağa saklar, baltasıyla bıçağıyla baskına karşı hazırlanır...

Bu arada âsilerin Tepebaşı nahiyesine kadar geldiği; Ermenek merkezi basmak üzere hazırlık yapmakta olduğu öğrenilir. Silifke'den jandarma kuvvetlerinin gelmesine kadar baskıncıları oyalamak, düşüncesi içinde çareler aranır. Ermenek'in ileri gelenleri Ermenek mebusu Hulusi Göksu telgrafhanede bizzat makine başında Silifke mutasarrıfı Hilmi Bey'le temas kurarak durumun ciddiyetini anlatır ve kuvvet ister, istek kabul edilir. Bu sırada Konya telgraf hattı kesik olduğundan devamlı olarak Silifke ile temas halinde bulunulur. Silifke'den yeterli kuvvet gelinceye kadar oyalamak

üzere bir heyet teşkil edip Şâkilere karşı göndermeye karar verilir. Şehrin ileri gelenlerinden: -FEVZİ EFENDİ: "Vehbi ve Cevdet Ünsal'ın dedeleri"

-HACI AHMET EFENDİ: "Orhan Çetin'in babası"

-HARANİZADE AHMET EFENDİ: "Sami ve Fehmi Haranioğlu'nun babaları"

-MÜDERRİS İBRAHİM EFENDİ: "Salih Öğütçü babası"

-AĞA RIZA EFENDİ: "Ahmet ve Abdi Çilingir babaları"

olmak üzere beş kişiden meydana gelmiş bir "HEYET-İ NASİHA" Nasihat Heyeti kurulur; bunlar baskıncılara karşı gönderilir. Heyetin görevi baskıncılara nasihat ederek bu işten vazgeçirmektir, esas gaye de Silifke'den kuvvetler gelinceye kadar baskıncıları Ermenek'e sokmadan oyalamaktır.

Bu düşünceyle yola çıkan heyet, Yeniceköy "Kışla" yakınlarından baskıncıların öncü kılavuzlarıyla temasa geçerler. Şakiler bunları tevkif ederek Dindebol-Katranlı Köyündeki, Delibaşı'nın yakın arkadaşları ve Aslan Mehmet oğlu'nun bulunduğu karargâha götürürler ve işkenceye başlarlar. Bunlardan Müderris İbrahim Efendi bir yolunu bulup (Gargara) Güneyyurt'ta kaldığı için işkenceden kurtulur. Ağa Rıza Efendi "Çilingir" de Dindebol'da bir kolayını bularak ve zekâsını kullanarak şakilerin arasından sıyrılmaya muvaffak olur ve arkadaşlarını işkenceden kurtarmak için çareler aramaya başlar, elebaşlarına para ve benzeri kıymetli şeyler teklif ederse de başaramaz. Ermenek; Mustafa Kemâl'e bağlılığı ilk bildiren ve KUVAY-I MİLLİYE TEŞKİLÂTI'nın ilk kurulduğu yerlerden biridir. Nasihat Heyeti üyelerinden HACI AHMET EFENDİ "Çetin" Kuvay-ı Milliye Teşkilâtı'nın başkanıdır. İşkence anında, Silifke Mutasarrıflığı ile yapılan haberleşmenin taslak ve makbuzlarının cebinden çıkması nedeniyle Kuvay-ı Milliye'nin karşısında ve aleyhinde olan isyancıları kızdırmış ve bu nedenle en çok işkenceyi o görmüştür.

1920 yılı Ekim ayının ilk haftası içinde olan bu olaylara ve isyan hareketine Ermenek merkezi ile Kazancı Bucağı ve Bucak Köyler katılmamış, Göktepe "Fariske" Bucağı ile Tepebaşı "Halimiye" den birkaç köyün zorlanmış ve kandırılmış halkı zorla iştirak ettirilmiştir. Özellikle Aslan Mehmet oğlu'nun zoruyla ve baskısıyla olmuştur. Ermenek böylece daha Cumhuriyetin temellerinin atılış devresinden itibaren Mustafa Kemâl'e ve Ankara'ya bağlılığını göstermiş; hilâfet ortaklarına karşı yurt savunmasında gerekli mücadeleyi yapmıştır. Bu hususu yeri gelmişken belirttikten sonra dönemim isyancılarını baskın hareketine:

Nasihat Heyeti üyeleri Dindebol "Katranlı" köyünde çeşitli işkencelere göğüs germekte iken, 15 Ekim 1920 tarihinde İçel Mutasarrıfı Hilmi Bey yanında binbaşı Mengenli Emin Bey, Silifke Müftüsü Mehmet Efendi "İlter", Silifke Milletvekili Sami Bey, Yedeksubay Behçet Bey Oğlu Tahir Bey, Silifke Jandarma Kumandanı Yüzbaşı Hüsnü Bey, Gülnar Müftüsü Mehmet Efendi "Altın". Gülnar Kaymakamı Ali Sabri Bey, birkaç jandarma ile yirmi kadar Gülnarlı ve yüzden fazla süvari asker olduğu halde Mut'a gelirler. Bunlara Mut'tan Milletvekili Ali "Ataışık", Mirza Bey, Müftü Nadir Bey, "Mutluay", Mirza Bey Oğlu Kadir Bey "Kurtsuyu", Doktor Hamdi Bey, Zülfikar Çavuş "Şener", ikiyüzden fazla silahlı Mutlu'da katılır. Durum konuşulup beraberce gözden geçirilir; ikinci gün Ermenek'e hareket etmeye karar verilir. Keyfiyet Ermenek'te Mebus Hulusi Bey'e "Göksu" mahrem olarak bildirilir.

16 Ekim 1920 tarihinde Ermenek'e gitmek üzere yola çıkan bu yardımcı kuvvetler Mut'un Dorla köyünde konaklayıp geceyi orada geçirirler ve ertesi gün öğleye doğru Ermenek'e üç saat uzaklıktaki Tekeçatı mevkiine inilir. Mut'tan çekilen telgraf üzerine karşılayıcı olarak Ermenek'ten müdür Mehmet efendi, Ahmet Bey, Ermenek reji memuru, Tekeçatı'da Mut'tan gelen mevzubahis kuvvetlerle buluşurlar. Mutasarrıf Hilmi Bey'in başkanlığında, Ermenek'ten gelenlerin de katıldığı toplantıda milli kuvvetlerin Ermenek'e giriş şekli görüşülüp tesbit edilir. Bu karara göre atlı askerler güneş battıktan sonra; yaya askerler de yatsı vakti Ermenek'e girerler. Elde edilen bilgiye göre Mustafa Asım ve Kenan kumandasındaki asiler o gün sabah erkence Ermenek'e hücum edeceklerdir. Bu haberi kuvvetlendiren, Mustafa Asım'ın bir mektubu da okunur. Ermenek'in savunma şekli belediye dairesinde etraflıca gözden geçirilir; Askerin yorgunluğuna bakılmayarak karar gereğince işe başlanması uygun görülür. Vakit gece yarısıdır.

İlk olarak en tehlikeli mıntika sayılan Ermenek'in "Keбен" yöresine Mut Doktoru Hamdi Bey, Mirza Bey oğlu Kadir Bey, Zülfikar Çavuş emrinde kuvvetli bir müfreze gönderilir. Bu müfreze sabaha kadar uyumayacak, ve Ermenek'in savunmasında en önemli başarıyı sağlayacaktır.

Silifke jandarma kumandanı Yüzbaşı Hüsnü Bey Bütün jandarmaları ile Ermenek'in bağlar bölgesine gönderilir. Mut Müftüsü Nadir Bey'e de kuvvetli bir müfreze verilir. Bu kuvvetlerle Ermenek'in batısındaki geçit ve yolları sıkıca kapayacaktır. Gece her tarafta devriye gezilir, bu arada pek çok güvenilir Ermenek'li vatandaşta savunma işinde görev alır. Görevli olmayanların gece sokağa

çıkmaları yasaklanır. Müftü Nadir Bey "Mutluay" devriye gezerken bir adam yakalar; yaptığı soruşturmada Mustafa Asım tarafından geldiğini, Ermenek'lilere yazdığı mektubu getirmiş olduğunu söyler. Mektupta: "Ermenek'lilerin teslim olmaları, hiçbir kimseye fenalık yapılmayacağı gibi daha bir sürü vaad ve nasihat" vardır. Bu mektupla Mustafa Asım'ın Ermenek'e gelen yardımcı kuvvetlerden haberinin olmadığı anlaşılır.

Bu adam elindeki mektupla beraber Mutasarrıfa gönderilir. Durum diğer kollara da bildirilir. Kuvvetler bu bilgi içerisinde tetikte; asiler ise hiçbir şeyden habersiz yoldadır.

18 Ekim 1920 günü şafakla beraber Ermenek'in kuzeyindeki yüksek kayalıkların "Arpakırı" üzerinden Ermenek'lilere hitaben sövmeler, hakaretler ve tehditler savuran eşkiyanın pek çoğu farkında olmadan yardımcı kuvvetler üzerine yavaş yavaş yürümektedirler. Büyük bir kalabalık, gelişigüzel yürüyen köylüler Ermenek içinde bile görünmeye başlamışlardır. Bunların çoğu fırsattan istifade talan ve yağma yapmak üzere asilerce kandırılmış kişiler olduğu sonradan anlaşılmıştır. İlk tüfek patlar. Çarpışma devam eder, bağrıışanlar, koşanlar, mevzi alanlar açık açık seçilir, bütün Ermenek'liler çoluk çocuk damların üzerinden bunlara bakarak heyecan ve yarı korku içinde Allah'a yalvarırlar. Gittikçe şiddetlenen ateş düellosu üzerine mutasarrıf Hilmi Bey de bu mıntıkaya gider. Gargara yolunda ve Pancarcı bağları mıntikasında da çarpışmalar başlamıştır. Her tarafta sürekli yayılım ateşleri devam ederken Ermenek sanki ateşten bir çember içine alınmış gibidir.

Eşkiya hiç beklemediği bu çetin kuvvet karşısında adım adım geri çekilmeye başlamıştır. Bunların geriye kaçışını bütün Ermenek halkı seyretmekte olup heyecan son haddini bulmuştur, nâralar ve bağrıışmalar göklere çıkar. Asiler dayanamayacaklarını anlayınca pek perişan ve şaşkın bir halde Gargara köyüne kadar kaçmaya, geri dönmeye mecbur kalmışlardır. Gargara'lılar bunların pek çoğunu tevkif edip gelecek milis kuvvetlerine teslim etmek üzere hazırlanmışlar ise de gelen olmadığı için daha sonra serbest bırakmışlardır.

Gece olunca kasaba içinde yine askeri emniyet ve tertibat alınır. Asiller ise bir daha geri dönmek üzere Aladağ taraflarına çekilip giderler. Eşkiyalar böylece pek ucuz kurtulurlar. Eğer bunların hepsini öldürmek gerekseydi veya mutasarrıf tarafından "bilinen asilerin reislerinden başka ve mecbur kalmadıkça öldürmeyiniz" şeklindeki emri olmasaydı pek çoğunun yerlere serileceği muhakkaktır. Çarpışmalarda buna rağmen altı ölü

ile 18 esir vardır. Bu esirlerden bazıları da ağır veya hafif şekillerde yaralıdır. Ölenler içinde eşkiya reislerinden "Kara Davut" ve yaralıları içinde yıllarca Ermenek havalisini haraca kesen "Aslan Mehmet oğlu"da" vardır.

Aslan Mehmet oğlu'nu esir alan; daha doğrusu şakinin bindiği; aslında Nasihat Heyeti üyesi Hacı Ahmet Efendi'ye ait olan kır atı vurmak suretiyle üzerinden düşüren; ayağı devrilen atın altında kalmak suretiyle sakatlanıp kaçamayan, çakıl ve taşların arasına kendisini gizlemek isteyen şakiyi yakalayan kişi "Eskiceli Deli Mehmet" adında birisidir. Eskiceli Deli Mehmet, bir kadını öldürmek suçundan Karaman hapishanesinde tutuklu iken Delibaşı'nın Karaman'ı işgali ile Karaman hapishanesindekileri hapishaneyi açıp serbest bırakmasından sonra Ermenek'e gelmiş ve baskıncılara karşı bu şekilde çarpışarak yararlığı dokunmuş bir kişidir. Bu çalışmadan affedilerek serbest bırakılmış, kendisi bağışlanmıştır. Böylece esir edilen "Aslan Mehmet oğlu" adındaki şakibaşı 19 Ekim 1920 günü Ermenek mahkemesinde muhakeme edilerek; asılarak idamına karar verildiğinden tastik için Ankara'ya Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine bildirilir. Reisliğin:

"C.19/10/1920, şaki Aslan Mehmet hakkındaki hükm-ü idâmın acilen tastiki ile hükm-ü mezkurun sürâat-i infazı lüzumu Mudafaai Milliye ve Dahiliye vekaletlerine tebliği edilmiştir. 22/Ekim/1920.

Büyük Millet Meclisi Reisi MUSTAFA KEMAL

Kararıyla şimdiye kadar Ermenek'te asılan tek kişi olarak hükümet binası önünde idam edilmiştir. Ermenek baskını da bu şekilde bir perişanlıkla sona ermiştir. "X"

Ermenek baskını olarak isimlendirilen ve yazılı kayıtlarımıza geçmeden yöresel bir olay olarak nitelendirilen bu olay aslında çok büyük facialara gebe bir hadisedir. Fariske ve Halimiye çevresindeki bazı saf köylülerle gerçekten eşkiya tipi insanlar Ermenek'i yağma etmek için ellerinde çuval ve torbalarla İlçe merkezi yakınlarına kadar sokulmuşlar ve baskın sonrası uygun bir ortamı beklemişler; sonuç bu şekilde olunca da elleri boş geriye dönmüşlerdir. Böyle bir ortam meydana gelseydi ve baskın muvaffak olsaydı Ermenek'te meydana gelecek yağma ve katliam hareketinin korkunçluğu tahayyül edilebilir.

Ermenek'te püskürtülen ve kaçmaya muvaffak olan bir kısım şakiler İzvit Yaylası üzerinden, Aladağ üzerine çekilmiş olan ve başlarında "Delibaşı", "Çerkes Murat" ve "Avukat Kenan" gibi

kişiler bulunan âsiler grubuna katılırlar. Aladağ Köyü üzerinden Göksu nehrini geçerek Gülnar ve Silifke yöresinden Mersin'deki Fransızlara katılmışlar, oradan da Suriye'ye geçmişlerdir. 1921 yılının ilkbaharında "Delibaşı"nın kellesinin Karaman'dan sonra halka teşhir edilmek üzere Konya'ya getirilişinin ikinci günü sabahı o vakit İl Daimi Encümeni Azası olarak Konya'da bulunan Müftü TAHSİN GÖRGÜLÜ ve Konya telgafhanesinde telgraf muhabere memuru olarak bulunan Ahmet Eren birlikte oldukları halde sonrada onun kellesini kesip teslim eden şahıstan Delibaş isyanı, Ermenek baskını ve Delibaşı'ı öldürme sebeplerini bizzat dinlemişlerdir. Bankacı Ahmet Bey diye anılan emekli Z.B. müdürü Ahmet Eren Bey'in 10-8-1971 tarihinde ziyaretimiz anında anlattıklarına göre:

Müftü Tahsin Görgülü, yanında Ahmet Eren de olduğu halde yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi "Delibaşı'nın kellesinin Konya'ya getirilişinin ikinci güne sabahı Konya'da Kapı Camiinin karşısında Sarraf Atabey'in dükkânı önünde sabah kahvesi içerlerken Kapı Camii tarafından giyinişi ve her haliyle farklı bir kişinin gelmekte olduğunu görenler bunun günün kahramanı olarak serbest; fakat polisin göz hapsi altında dolaşmakta olan Delibaşı'nın kellesini kesip teslim eden Çerkes Murat'ı iltifatlara boğarak kendileriyle kahve içmeye davet eder. Bu esnada aşağıdaki sunacağımız olayları ve hadisenin iç yüzünü Müftü Efendi, Ahmet Eren Bey, Sarraf Atabey ve etraflarına toplanan bir kısım kimse ile beraber dinlerler: Çerkes Murat Bey'in anlattıklarına göre kendisinin Delibaşı eşkiyasına katılma işi, kendi Köyü olan Karaman'ın Pınarbaşı Köyünde asker kaçağı birkaç köylünün jandarmalarla yaptığı silahlı çatışmada iki jandarma erinin öldürülmesinden sonra başlamıştır. Çerkes Murat; köyünde olan bu hadiseden dolayı o köyün beyi olarak kendisinin sorumlu tutulacağını düşünerek kurtuluşu Delibaşı'ya katılmakta bulmuştur. Delibaşı ile işgallere katılan, Ermenek baskınının da Delibaşı'nın yakın arkadaşı olarak Aslan Mehmet oğlu'nun yanında bulunan veya ona yardımcı olan Çerkes Murat, Delibaşı ve çevresindekilerle Suriye'ye geçtikten sonra Mustafa Kemal Kuvvetlerinin de memlekete hâkim olması sonucu bir daha memleketine dönemeyeceğini anlayınca yaptıklarından dolayı pişman olmaya; köyüne ve ailesine duymaya başladığı hasret ve pişmanlıkla yurdu dönüş ve kurtuluş imkânları aramaya başlamıştır. Sonuç olarak kendini affettirmenin tek yolu bulunduğunu; bunun da "Delibaşı"yı öldürüp kellesini Ankara Hükümetine teslim etmek

olduğuna karar vermiştir. Böylece kendisinin başlanacağını sanmış ve neticede de gerçekten öyle olmuştur.

Plânı, ortam buluncaya kadar kendinde saklı kalan, bu konuda birtek arkadaşından başka kimseye güvenemeyen Çerkes Murat; Delibaşı ve etrafındakilerle beraber Suriye'den Yunanistan'a geçmiştir. Delibaşı'nın niyeti İzmir'den Yunanlılarla beraber tekrar Anadolu'ya geçip etrafına toplayacağı şakilerle yeniden Mustafa Kemâl kuvvetlerine karşı koymaktır. Bu düşünceyle ve Yunanlılarla işbirliği yaparak İzmir'den Anadolu'ya çıkarlar. İzmir'den Konya'ya kadar sızmaya ve kısmen de olsa kuvvet bulmaya olanak bulurlar. Bu arada geldikleri yerlerde türlü vaadle bazı listeler yaparlar, muvaffak oldukları takdirde nerede ve kimlerin hangi işin başına geçeceği, kendisine ne gibi makamlar verileceği bu listelerde tesbit edilir.

Göller bölgesi, Şeydişehir ve Beyşehir üzerinden Karaman yakınlarına kadar sokulurlar. Karaman-Konya demiryolu hattının doğusuna geçmek düşüncesinde olan Delibaşı bu fikrini arkadaşlarına açar. Çerkes Murat, plânının tatbik zamanının geldiğine karar verir. Fikrini bir gece önce nöbet esnasında yakın bildiği ve güvendiği arkadaşına açmıştır. Aynı ruh hali içinde olan kendisine bağlı arkadaş, Murat'ın bu fikrini Delibaşı'ndan korktuğu için benimsemek istemezse de Murat'ın zoru ve kendisini asla yalnız bırakmaması sonucu kabul eder. Murat, plânını arkadaşına bütün ayrıntıları ile açıklar. Demiryoluna yaklaşıncaya her ihtimale karşı öncü olarak Delibaşı, Çerkez Murat ve Murat'ın arkadaş, kuvvetlerden önce gidip demiryolu çevresini kontrol altına aldıktan sonra diğer topluluk arkadan gelecektir. Üçünün yalnız kaldığı bu esnada, Çerkez Murat elindeki sigarayı arkaya atmak suretiyle arkadaşına işaret verecek; o da bunun üzerine Delibaşı'yı kurşunlayacaktır. Bu plânda anlaşılır.

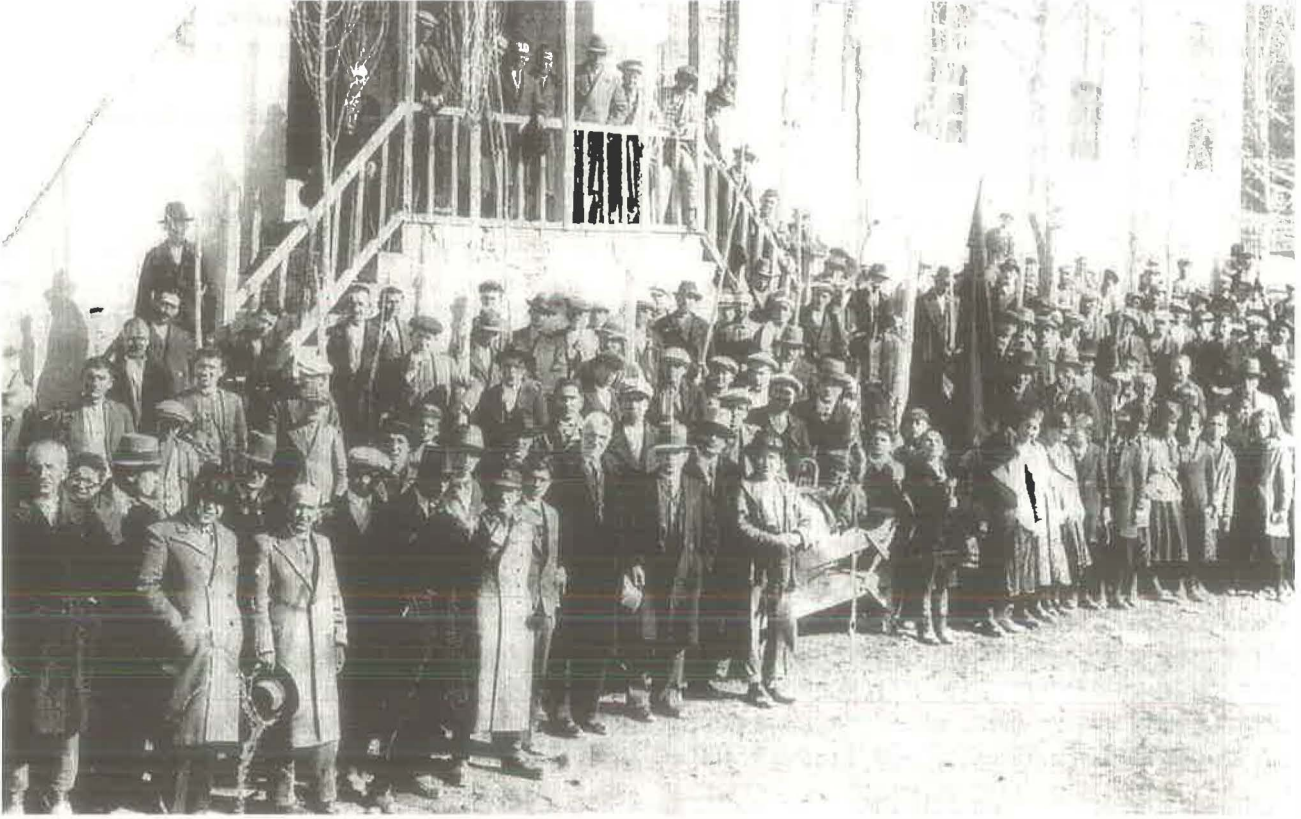
Ertesi gün akşam erkenden demiryolunu geçmek üzere hazırlıklar yapılır. Çerkes Murat Delibaşı'ya topluluktan evvel öncü kontrol kuvveti olarak kendilerinin gitmesinin doğru olacağını ileri sürer. Delibaşı, kendisinden asla şüphe etmediği için Murat'ın plânını aynen kabul eder ve yola çıkarlar. Hacı Baba Dağı'nın doğu yamaçlarından Karaman-Konya demiryolu hattına doğru Delibaşı, Çerkez Murat ve arkadaş öncü olarak gece yarısına doğru yola çıkarlar.

Esas ağırlıklar ve şaki topluluğu plân gereğince arkadan gelecektir. Gecenin karanlığından yamaçlardan ovaya doğru önde Çerkez Murat, arkada Delibaşı ve daha arkada Murat'ın gözü

silah sesini arkaya duyurmayacak bir çukur aramaktadır. Arkadaşının gözü ise Murat'ın işaretindedir. Şafak yaklaşmak üzere Mandason İstasyonuna yarım saat mesafede bir bölgeyi inerler. Murat'ın plânı uygun çukur bulamadığı için suya düşmek üzeredir. Akşamdan beri işaret vermek için dudağında arka arkaya uladığı sigarasını bir hamlede arkaya atar ve arkadaşına gerekli işareti verir. Arkadaşının silah sesini duyar duymaz geri döner yere serilmiş olan Delibaşı'nın kellesini cebinden çıkardığı bıçağı ile bedeninden ayırır. Boynundaki büyükçe örtüye sarıp arkadaş ile beraber Mandason İstasyonuna doğru atını sürer. Silah sesini duyan ve arkadan gelen şakiler süratle olay yerine gelirler. Yerde yatan Delibaşı'nın kellesiz gövdesini görünce hepsi bozguna uğrarcasına şaşkınlıkla geriye dönüş kaçmaya başlarlar.

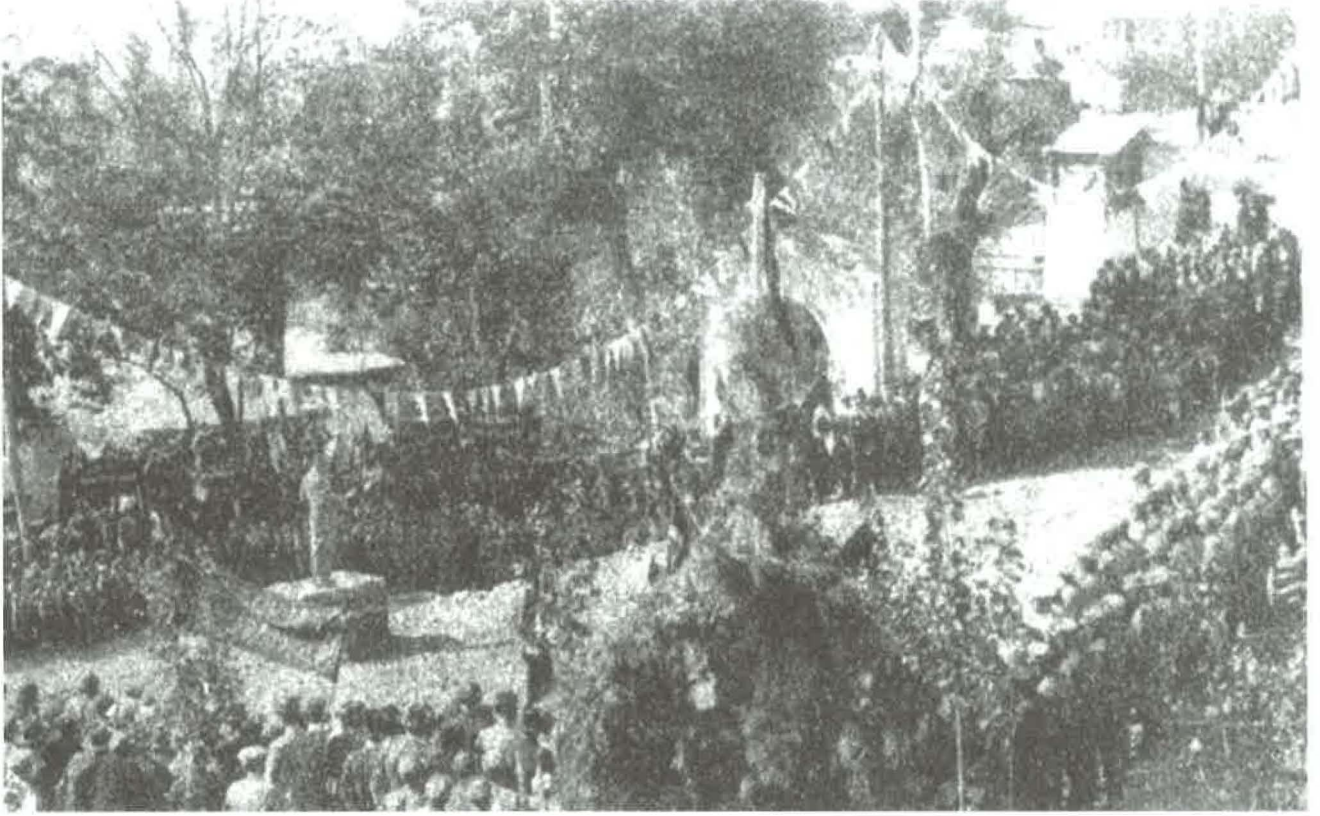
Çerkes Murat Mandason İstasyonu telgraf memuru vasıtasıyla Karaman Kaymakamına elinde kelle olduğu halde arkadaş ile beraber teslim olur, kendilerinin affedilmesi için kaymakamın araya girmesini ve durumu ilgililere bildirmesini isterler. Karaman Kaymakamı süratle zamanın Konya Valisi olan Haydar Bey'e bildirir. Vali kendilerine yardımcı olacağını, affedilmeleri için gerekli her şeyi yapacağını söz verir. Ertesi gün Delibaşı'nın kellesi Karaman'da halka teşhir edilir ve Konya'ya götürülür. İki gün de hükümet binası önünde bir yerde Konyalılar'a teşhir edilir. Böylece İsyanlarını en yakın arkadaşının elinde kellesini teslim etmek pahasına ödeyen Delibaşı gerekli cezayı görmüş olur. Ne var ki Konya ve Konyalılar bu olaydan son derece müteessir olmuşlardır.

ERMENEK CUMHURİYET TARİHİNDEN FOTOĞRAFLARLA ANILAR

*Debboy önünde (Eski Askerlik Şubesi - şimdiki Sağlık Merkezi yerinde) 1932 yılı
23 Nisan Egemenlik Bayramının kutlanması. (Foto: Rafi)*

*Cumhuriyetin 13. YILDÖNÜMÜNÜN hükümet binası önündeki bahçede kutlanışı.
(Arkada yanan hükümete ait giriş kemeri.)*

Konya Valisi Cemal BARDAKÇI'nın halk tarafından Tekke'de karşılanması. (19-05-1935)

20.05.1935 Tarihinde Vali CEMAL BARDAKÇI (Ortada eli bastonlu, açık renk spor ceketi olan) ile Ermenek Halkından bir grubun Spor sahası olarak kullanılan Musalla'yı ziyaretlerinde çekilmiş bir anı.

19-05-1936 Gençlik ve Spor Bayramının hükümet binası önünde kutlanması (gençler, öğrenciler ve halktan bir grup.)

Sadi KOÇAŞ'ın Ermenek'i Ziyareti-1969.

Belediye Bşk. Hâmi KOÇAŞ Konya'daki Ermenek'li Gençlerle 1930'lu yıllar...

*Arkadakiler: Başkâtip Kâmil Ef.(Göksu), H.Ahmet Çetin, Hulusi Göksu,
Önde: Salim Göksu, Müftü Tahsin Görgülü, Kaymakam: Vasfi Gerger,
Konya Maarif Müdürü, Belediye Başkanı Hâmi KOÇAŞ.*

Kaymakam Tarık Ölmezoglu'nun Ermenek-Mut sahil yoluna ilk kazmayı vuruşu - 1950.

29 Ekim 1934 (Eski Belediye Binası Önü)
Bayram Töreni.

Ermenek Avcıları Kebenbaşı'da - Mart 1935.

*1934 - 1935 Ermenek Spor Kulübü Yönetim Kurulu (Polat Yıldız albümünden).
Ayaktakiler: Yusuf Bozkurt (Kaptan), Hüsnü Üstündağ (Aza), Nuri Atalık (Aza), Sadi Koçuş (İdare Müdürü)
Oturandar: Tahsin Yıldız (Veznedar), Salim Sönmez (Murahhas), Kerim Yunt (Reis), Mehmet Erdoğan (Kaptan).*

Havuzlu-Arap Bağında Fasil... 1933.

Ermenek 1936 (Foto: Tefik).

Ermenek'ten genel görünüş - Temmuz 1963.

Şehir dokusunu oluşturan evler 1963.

Kozoluğun'da Sahra (Piknik) 1948 (Polat Yıldız albümünden).

CHP Kongresi - 1963 Ermenek.